

ROZPRÁVY
ČESKÉ AKADEMIE VĚD A UMĚNÍ.

TŘÍDA I.

ČÍSLO 68.

SVATOJANSKÉ PROUDY A ZPLAVNĚNÍ HORNÍ VLTAVY.

NA ZÁKLADĚ ARCHIVNÍCH PRAMENŮ

PODÁVA

CYRIL STRAKA.

Qindz. Rozpravy
V PRAZE.
NÁKLADEM ČESKÉ AKADEMIE VĚD A UMĚNÍ.
V PRAZE, JANA UL. C. 9.
1924.

Publikace od I. třídy České Akademie dosud vydané:

Rozpravy:

ROČNÍK I.

Čís.	1. Dr. František Laurín. Pokrevensství a švakovství jakožto překážky manželství rozlučující	Kč	1-50
"	2. Ferdinand Tadra. Kanoeláře a písaři v zemích českých za králů Jana, Karla IV. a Václava IV. z rodu Lucemburského	"	4-60
"	3. Frant. Dvorský. Albrecht z Valdštejna až na konec r. 1621	"	3-40
"	4. JUDr. Karel Kadlec. Provozovací právo k dílům dramatickým a hudebním	"	1-80

ROČNÍK II.

Čís.	1. František Mareš. České sklo	Kč	4-50
"	2. Josef Konstantin Jireček. Poselství republiky dubrovnické k císařovně Kateřině II. v l. 1771-1775	"	2-—
"	3. Dr. František Laurín. Nařízení papežské kongregace „Auctis admodum“ ze dne 4. listopadu 1892	"	—40

ROČNÍK III.

Čís.	1. Josef Kalousek. O staročeském právé dědickém a královském právé odúmrtím na statcích svobodných v Čechách i v Moravě	Kč	—90
"	2. Dr. Čeněk Zibrt. Seznam pověr a zvyklostí pohanských z VIII. věku	"	2-80
"	3. Josef Smolík. Pražské groše a jejich díly	"	2-60
"	4. Ferdinand Mentík. Volba papeže Innocence X.	"	1-—
"	5. František Čáda. Noetická záhada u Herbarta a Stuarta Milla	"	2-80

ROČNÍK IV.

Čís.	1. Frh. von Helfert. Gregor XVI. und Pius IX. Ausgang und Aufgang ihrer Regierung October 1845—November 1846	Kč	3-20
"	2. Dr. Frant. Storch. Vyručení obviněného z vazby vyšetřovací	"	2-20
"	3. Dr. Josef Pekar. Dějiny Valdštejnského spiknutí	"	7-80
"	4. František Krejčí. Element psychologický	"	1-30

ROČNÍK V.

Čís.	1. O. Hostinský. Jan Blahoslav a Jan Josquin	Kč	5-20
"	2. Josef Smolík. Denáry údělných knížat na Moravě	"	1-60
"	3. Cyrill Horáček. Počátky českého hnutí dělnického	"	2-20

ROČNÍK VI.

Čís.	1. Dr. Karel V. Adámek. Příspevky k dějinám selského lidu z okolí Hlinska v XVIII. věku	Kč	1-40
"	2. Dr. Frant. Krejčí. Zákon associační. (Pokus psychologický)	"	2-—
"	3. Josef Smolík. Nález denárů v Chrástanech u Českého Brodu	"	1-—

ROČNÍK VII.

Čís.	1. Dr. Lubor Niederle. Starověké zprávy o zeměpisu východní Evropy se zřetelem na země slovanské	Kč	2-—
"	2. Josef Smolík. Denáry Boleslava I., Boleslava II., Boleslava III. a Vladivoje	"	2-—

ROČNÍK VIII.

Čís.	1. Alfons Žák. Listy Oldřicha, probošta Steinfeldského, do Čech a na Moravu zaslané	Kč	—80
"	2. Frant. Mareš. Prokopa písaře Novoměstského česká „Ars dictandi“	"	—80

ROČNÍK IX.

Čís.	1. Dr. Miloslav Stieber. K vývoji správy. Vliv českých živlů na správu v Dolních a Horních Rakousích a její význam pro rakouský exekuční proces	Kč	3-80
"	2. Gustav Friedrich. O zakládací listině kapituly Litoměřické	"	1-—

ROČNÍK X.

Čís.	1. Dr. August Mříčka. O formách trestné viny a jich úpravě zákonně	Kč	2-70
"	2. František Čáda. Hynovo dušesloví	"	2-30
"	3. Dr. Karel Kadlec. Verböczyovo Tripartitum	"	5-30

ROČNÍK XI.

Čís.	1. Dr. Jan Heller. Svépomocný prodej zboží dle práva obchodního na základě práva obecného	Kč	2-20
"	2. Dr. Karel Chytil. O Junkerech pražských	"	2-—
"	34. JUDr. M. Talíř. K dějinám rakouského taxovníctví	"	2-50
"	35. Josef Smolík. Zlaté mince s domnělým opisem PEINAZE.	"	—50
"	36. Dr. Karel Chytil. Malířstvo pražské XV. a XVI. věku a jeho cechovní kniha staroměstská z let 1490-1682	"	6-40
"	37. Dr. Viktor Dvorský. Ekonomickogeografické studie z Černé Hory	"	—90
"	38. Emil Spira. O povinnosti volební	"	1-40
"	39. Dr. Viktor Dvorský. Černošskoturecká hranice od ústí Bojany k Tafo	"	3-40
"	40. Václav Novotný. Ku kritice zpráv Kl. Ptolemaia o zemích českých	"	—90
"	41. Vlastimil Kybal. Jindřich IV. a Evropa v letech 1609 a 1610	"	5-50
"	42. Dr. Julius Glücklich. O historických dílech Václava Budovce z Budova z let 1608-1610	"	2-70
"	43. Otakar Hejvíz. Petr Brandl	"	2-65
"	44. Cyrill Ant. Štraka. Albrecht z Valdštejna a jeho doba	"	4-90

ROZPRÁVY
ČESKÉ AKADEMIE VĚD A UMĚNÍ.

TŘÍDA I.

ČÍSLO 68.

SVATOJANSKÉ PROUDY
A ZPLAVNĚNÍ HORNÍ VLTAVY.

NA ZÁKLADĚ ARCHIVÁLNÍCH PRAMENŮ

PODÁVÁ

CYRIL STRAKA.

V PRAZE.
NÁKLADEM ČESKÉ AKADEMIE VĚD A UMĚNÍ.
1924.

Tiskem Aloisa Wiesnera v Praze,
knihhtiskaře České Akademie věd a umění a českého vysokého učení technického v Praze.
Papír dodala akciová společnost Nýdecké papírny.

K výzvě P. T. pana inž. *Emila Zimmerera*, odborového přednosty v ministerstvu veřejných prací, podjal jsem se úkolu vypsati průběh pokusů o zplavnění Vltavy ve Svatojanských proudech. Rukopis předložen byl slavné Masarykově Akademii práce, ta však, poukazujíc vším právem na to, že práce ta jest spíše rázu historického nežli technického, předala rukopis České Akademii věd a umění se žádostí, aby vzala na se uveřejnění podaného rukopisu. Konám tedy jen milou povinnost, jestliže projevuji tímto vřelé díky především *slavné I. třídě České Akademie věd a umění*, dále p. řediteli Dru *L. Niederlovi*, p. odbor. přednostovi *E. Zimmererovi* a konečně všem, kdož mimo mé vědomí přičinili se o to, aby práce tato v Rozpravách České Akademie byla uveřejněna.

V Praze, na Strahově, dne 17. března 1924.

Cyril A. Straka.

V době, kdy široké kruhy české veřejnosti zaujaty jsou smělým záměrem domácích techniků využití síly Svatojanských proudů pro elektrifikaci celých středních Čech a vystavěním velkolepé přehrady zásobiti velkou Prahu v dokonalé míře užitkovou vodou, nebude zajisté bez zajímavosti poznati vývoj zplavňovacích prací na horním toku Vltavy vůbec, Svatojanských proudů pak zvláště.

K poznání této otázky, o které posavad u nás nikde nebylo obšírněji pojednáno, posloužily mně hlavně dva prameny: 1. obsáhlá, této věci se týkající korespondence strahovského opata K r y š p í n a F u k a z H r a d i š t ě, původce a ředitele zplavňovacích prací na Vltavě a Labi, která chová se v archivě strahovského kláštera v Praze a již jsem o značný počet listin porůznu ještě v archivě shledaných rozmnožil, uspořádal a vročil, takže čítá dnes na 250 listin, a 2. obrovský foliant rukopisu J a n a K r y š t o f a B o ř k a (Borschecka), registrátora guberniálního archivu pražského a potom správce dohledacího úřadu nad plavbami v Čechách, v knihovně strahovské o 621 stranách (sign. DDI 1), jenž z 25 jiných rukopisných foliantů téhož pisatele věnován jest právě referátu o zplavnění řek a povznesení obchodu v Čechách. Jest k němu připojena též Dietzlerova kopie velké mapy dolního toku Vltavy z Prahy do Litoměřic (180 × 83 cm), kreslené od Kašpara Knittla, zemského měřiče království Českého z r. 1714. Kdykoli čerpal jsem z jiných pramenů, bude na svém místě udáno.

* * *

Otázka zplavnění řeky Vltavy od pradávna úzce souvisela s dovozem soli do Čech. Sól dovážena byla k nám hlavně z Hallstadtu po nápravě do hlavního skladiště v Č. Budějovicích, kde nakládána bývala na menší dopravní lodi nebo vory (pramice) a po Vltavě dovážena do Prahy nebo i dále do Litoměřic. Tato doprava soli po vodě považována bývala za výhradní právo českých králů (*regale*). Během času vyvinula se však vedle tohoto obchodu solí ještě jiná doprava soli z Horních Rakous, ze Solnohradska a z Bavor, totiž po suché zemi povozy, kterýžto obchod provozovali hlavně chudší zemani a měšťané jihočeští, aniž co proti tomu od českých králů bylo namítáno. Teprve po roce 1547, kdy odboj českých stavů proti císaři Ferdinandovi I. důkladně byl potlačen, a kdy královská moc nabyla znamenitého vrchu nad pokořenými stavy, nastalo záhy také v solním obchodě značné přesunutí sil na prospěch císařských důchodů. Aby královská výsada plně se uplatnila a obchod solí dostal se z rukou občanských

zase nazpět do rukou vládních, dal císař Ferdinand I. stavěti *navigační cestu* podél toku Vltavy z Budějovic do Prahy a rozšířiti zároveň velké solivarny v Hallstadtě. Týž záměr posílit měl mandát arciknížete Ferdinanda r. 1563 českým místodržícím daný, aby sůl ne jinde nežli v Starém městě Pražském skládána byla. Práví se totiž v něm: „že jest Jeho Milost Císař to milostivě naříditi ráčil, že toto království České vlastní svou solí, kteráž se v Jeho Milosti zemích rakouských vaří, opatřovati a od Budějovic až ku Praze po vodě na šífích, na vořích i na vozích ji voziti a tak tou solí města Pražská a jiná v krajích fedrovati ráčí.“ (Sněmy čes.)

S nevráživosti pochopitelnou hleděli příslušníci panského, rytířského, zvláště však městského stavu, kterak doprava soli stává se ponenáhlu císařským monopolem a jak bohaté příjmy z něho plynou do důchodů císařské komory. Dlouho tajená nespokojenost propukla ve zjevnou stížnost stavů na sněmu českém dne 30. června 1565 na hradě Pražském císaři přednesenou s prosbou, „aby Jeho Milost Císařská takové obzvláště vnově zaražené sklady i také zápovědi formanům, kteří rozvožováním té soli buď do země nebo ven z země do markrabství Moravského, do Slezska a Lužic pracovali a zase jiné koupě ku pohodlé(!) mnohým dodávali, vyzdvihnouti (= odvolati) a to při starobylém způsobu zuostaviti ráčil, neb kdyby to na dlouze průchod míti mělo, tehdy že by mnozí z stavů k nemalé újmě a ztížení i lidé jich o živnosti přijíti musili.“ (Sněmy čes. III. 241.)

Úmysl stavů stěžovati si na sněmě do záboru solního obchodu nezůstal ztájen úředníkům císaři oddaným, a proto ještě dříve, nežli stížnost na sněmě podána byla, radil již 24. ledna toho roku 1565 komorní úřad císaři Maximilianovi, že prý by se sice nedoporučovalo, aby císař o té záležitosti se stavy vyjednával, protože doprava soli po řece jest „regale“ (výsada krále), ale že by přec záhodno bylo, aby stavům, prve nežli by se žádosti jejich snad vyhovělo, připomenuto bylo, „s jakým úsilím a otcovskou milostivostí a náklonností předešli císařové římsí pamětlivi byli mezi jiným také cti, užitku a prospěchu tohoto království Českého, jmenovitě když Jeho Milost Císař již před 18 léty počal řečiště Vltavy od Budějovic až do Prahy zplavňovati a na ten účel přes 30.000 tolarů vlastních peněz věnoval a proto též solivarny v Hallstadtě, v Rakousích nad Enží, rozmnožil a rozšířil, aby tak větší díl tohoto království Českého vlastní J. M. Císařské soli byl zásobován a podporován, a aby po Vltavě nyní nejen J. Mti. Císařské vlastní sůl (protože tato po řadu let cizími osobami a obchodníky, také cizí soli obchodujícími, z čehož ani J. Mt. Císařská, ani stavové této země vespolek užitku nemají), nýbrž i všeliké jiné věci, potraviny a kupecké zboží po lodích a vorech snáze a bezpečněji nežli dříve z Budějovic do Prahy a ještě dále se dopravovati mohly“, — aby tudíž stavové a obyvatelé země české raději svého panovníka v jeho regale nežli příslušníky cizích zemí podporovali.

Uvedený právě komorní artikul jest *první* úřední zprávou, jež podává nám bližší údaje o zplavnění Vltavy. Císaři Ferdinandovi I. přičítána tu jest zásluha, že on první staral se o zplavnění této řeky, věnovav r. 1547 částku 30.000 tolarů na stavbu navigační cesty a na úpravu řečiště z Budějovic do Prahy. Táž chvála vzdává se mu podruhé v odpovědi císaře Maximiliana na výše uvedenou stížnost českých stavů, která byla jim však dána až roku 1567. V ní kromě zamítavého stanoviska císařova, že nově založených solních skladů a záporů formánů, aby svobodně mohli soli obchodovati, zrušiti neráčí, dočítáme se i zajímavé zmínky, že „čehož někdy císař K a r e l Č t v r t ý, aby toho dovésti mohl, žádostiv býti ráčil, takové plavení a nástroj teprve za císaře Ferdinanda k svému dokonání přišel a tak udělán jest, že táž silnice na vodě a plavba tomuto království ku poctivosti a vši obci k dobrému a již v zvyklosti a obyčeji jest.“ (Sněmy III. 346.) Přes to však císař uznal, že jinak stavové podle starobylého obyčeje a obdarování svého mají býti zůstaveni při plavení dříví a svobodné silnici na vodě.

Od té doby o svobodném plavení dříví na českých řekách, zejména po Labi, Jizeře a Vltavě, častěji na sněmech byla řeč. Tak roku 1571, 1574, 1575 a 1578, ale teprve r. 1581 v dobrozdání české komory, týkajícím se úpravy solního obchodu, dočítáme se opět o zplavnění Vltavy, že prý císař Rudolf, očekávaje ze značně zvýšeného dovozu soli ze solivaren hallstadtských, gmundenských a išlských stoupnutí důchodů císařské komory, mnoho peněz vynaložil na úpravu Vltavy, na zbudování vrat a jezů, na úřednictvo a služebnictvo solní a že každého roku ještě na to vše nemalý náklad jde, ale že s bolestí pozoruje, kterak cizí sůl z různých stran po nápravě jest dovážena a jak tím obchodu komornímu nenáležitá újma se děje. (Sněmy VI. 13.)

Ve vlastním tedy zájmu císař obchod soli a úpravu řek podporoval. Tak r. 1586 nařídil, aby podána byla zpráva o stavu všech mlýnů a jezů od Budějovic do Prahy, které prý nad obyčejný cejch zvýšeny jsou, takže tím v dodávání soli po vodě nemalá závada se činí. Podávají tedy zemští přísežní mlynáři v Praze, vyslaní od purkmistra města Pražského, v pondělí po sv. Markytě relací o 24 mlýnech vltavských, při nichž závady byly shledány. Byly to mlýny: „Přední“ mlýn v Budějovicích, kde byla chybná vrata „německá“ zvaná, dále dva mlýny pod Budějovicemi řečené „Fenců“, dále pod Hlubokou, v Purkarcích, v Podjeznicích, v Jaroslavcích, nad Hněvkovicí, pod Hněvkovicí, při městě Týně „panský“ a „u Hráky“, pod Týnem „u Tlaška“, u pana Kořenského, pana Bohuslava Malovce v Újezdci, na Bruskově, na Rejžkově pana Kořenského, v Naděradcích „u Jerouška“, u Kupky, na Tetě, na Podolském, u Bejlavce, v Letošicích, na Zdíkově (sic!) a v Kamýku pana Oldřicha Myšky. Odporučovali, aby všude položena byla vrata ku plavení soli a dříví na půl lokte pražské míry pod cejch a kde ocechovací znamení povodní nebo jinými příčinami sešlo, aby podle starých, mlynářských notulí (t. j. záznamů) znovu bylo

označeno, dále aby všude srovnány byly jezy k cejchu a prahové mlýnští aby nejméně půldruhého lokte pod cejch nebo i níže kladení byli. (Bořek č. 3., str. 23.)

Není divu, že císař Rudolf, jehož císařská komora téměř stále trpěla úbytěmi peněz, za takového stavu věcí počal vyhledávati na zplavnění řek přispění země. Dovolává se ho ve sněmovní předloze ze dne 26. února 1590: „že by v království tomto obchodové a handle snadno se zase vy-
zdvihnouti a odbyt na všelijaké obilí, ryby a jiné věci, (kteréž místem pro velikou hojnost téměř nic neplatí) s lepším a větším užtkem bejti a sem i tam se v zemi i ven z země to dodávati mohlo, kdyby bedlivým a skutečným přičiněním jak J. Mti. Císařské tak také stavuov plavby v království tomto po řekách, na lodích i vořích podle náležitosti spraveny byly.“ Ale stavové čeští nejevili mnoho chuti povolití výdaje na zplavnění řek. Vysvítá to na př. z dlouhého, do nekonečna se vlekoucího vyjednávání o zplavnění Labe. Na žádost císaře Maximiliana II. zvolena byla totiž již na sněmě r. 1571 komise (Jaroslav Libšteinský z Kolovrat, Jan Vřesovec z Vřesovic a Křištof Bettengl) pro úpravu Labe, dne 26. února 1587 podán i obšírný memorial o posavadních překážkách svobodné plavby po Labi (Bořek č. 1.), o nichž pak r. 1590 a 1591 jednalo poselství českých stavů na sjezdu říšských knížat v Magdeburce (p. Ladislav Popel z Lobkovic), r. 1600, dne 21. dubna podána zpráva o mělčinách a hlubinách v řece z Prahy až do Litoměřic (Bořek č. 3.), r. 1601 pak dokonce podán byl již od „paumistra“ města Vratislavě návrh na úpravu Labe a Vltavy od Litoměřic až k mostu pražskému, ale výsledek všeho toho rovnal se téměř nule.*) Prohlásil stav panský a rytířský na sněmu k této královské

*) Na zamítnutí návrhů vratislavského „paumistra“ jistě nemalý vliv měla zpráva přísežných mlýnářů pražských o navrhovaném jim srubu k vytahování šífův v Praze ze dne 25. srpna 1600, jež podána byla presidentovi české komory. Vratislavský stavitel, jménem Schneider, navrhoval, aby pro výtah lodí proti proudu vody přistaven byl k jezu staroměstských mlýnů poboční (originál důsledně píše „povoční“) kamenný jez neboli srub. Mlýnáři vyměřili, že pro veplutí pouhé rybářské lodice s jednou osobou nutno by bylo vydržeti vodu stavidlem při spadném (= dolejší) konci srubu aspoň na půl šesta lokte, pro výtah velké lodi však nejméně na 7 loket. Tu by pak kamenný srub na vydržení vody v takové výši musil býti jen po jedné straně dlouhý 46 a ½ provazce (provazec = 52 loktům), na obou stranách tedy dvojnásobně, a tu prý vidí se býti nemožným tak velikou sumu vody zdržeti. Uvážiti prý též jest, že by se voda při plavení dříví, které v letní době téměř každého dne se děje, tak velice tím širokým splavem „odtahovala“, že by pak nově udělaná prachovna J. Mti. Císařské, mlýny pana purkmistra a pánův novoměstských i vodárna, item dvě řady mlýnův na lodích, item pana purkmistra a pánův staroměstských, Helmovy a Kamenské, mlýny k špitálu sv. Pavla náležející, kteřížto mlýnové 76 moučných kol „pílí“ (t. j. ženou) a šlejferny (brusírny) částečně mají, státi by musili, a tu časem nemalý v chlebě nedostatek by povstal tím spíše, když mnohokrát, i tehdy, když všemi mlejny v Praze bez překážky se mele, takový nedostatek veliký v chleběch se nachází a pak znamenitý pokřik od lidu obecního bývá. Konečně při velké vodě, kdyby takový srub položen byl, veliká škoda i mlýnům by povstala. (Bořek str. 39.)

předloze, že „nesmejší se, aby plavba z moře po Labi až k mostu pražskému s sebou mnoho oužitkův přinesla.“ Pozoruhodné jest, že městský stav podobného prohlášení nepodal. Patrně viděl ve zplavnění řek dobrou pomůcku k zvýšení obchodu, kdežto panský a rytířský stav měl především na mysli náklady s úpravou řek spojené, které ovšem v prvé řadě padly by na bedra těchto prvních dvou stavů jakožto majitelů značné výměry pozemků. Neubrání se však čtenář sněmovních artikulů úsměvu, jestliže od té doby po celou řadu let čte stále se opakující záznam: „Z strany plavby po Labi, poněvadž již ten artykul na sněmích mnohokrát uvažován byl, na tom jsou se stavové ještě snesli, aby to Jeho Milost Císař nejvyšším úředníkům a soudcům zemským v moc dáti ráčil tak, aby komisaři zemští k tomu nařízení byli, kteříž by plnomocně to vše na místě a konci postaviti mohli, a aby týmž komisařům list mocný pod pečeti zemskou dán býti mohl, o to jsou již stavové relací ke dckám zemským učinili“. Tak opakuje se v artikulech sněmovních z roku 1606, 1607, 1609—1610 a 1615. Ve skutečnosti však neudělalo se na úpravě labského a vltavského řečiště nic z té jednoduché příčiny, že na práce ty nebyla zároveň poukázána určitá částka peněz, nýbrž ponecháváno bylo vše na libovůli komisařů, kteří ovšem bez prostředků peněžních nic kloudného provésti nemohli. Nemalý podíl na nečinnosti té měly ovšem též domácí a uherské nepokoje, vpád pasovských vojsk do Čech, smrt císaře Rudolfa, zplavnění řek si přejícího, války s Turky atd. Teprve r. 1627, „aby ten artykul aspoň jednou k místnému konci přiveden býti mohl“, usneseno bylo, „aby nejen zemští komisaři, kteří by sami osobně v ta místa sjeli, je při Labi a Vltavě očitě spatřili, k tomu lidí takových, kteří by těm věcem rozuměli, buďto zde v království Českém, anebo ven z země povolali, nýbrž i rozvržení nákladův na touž věc učinili“. (Artykulové sněmu obecného r. 1627, str. 36.)

Podle další relace v té věci navrhovali dne 29. srpna 1601 přísežní mlynáři po místním ohledání řeky v přítomnosti pana buchhaltra české komory Davida, aby raději protrhl se jez u Kamenského mlýna staroměstských pánů vedle císařské prachovny, a aby pod ním udělány byly ze dřeva dva sruby, každý 60 loket zdělí, 6 loket zšíří a od prahů a pražců 7 loket zvýší, jimiž by šífy táhnouti se mohly. Rozpočet činil 2193 kop 12 gr. miš. Kromě toho měli býti vystavěni ještě dva podobní srubové při jezu Helmovském staroměstských pánů a další dva při jezu vedle vodárny na nových mlejních pánů novoměstských. Při dvou jezích náležejících držitelům lodních mlýnů nebylo by třeba dělati srubů, než toliko ty jezy na náležitém místě protrhnouti, prahy v náležitou míru položit, načež by pak tažecím kolem, postaveným na ostrově nad těmito jezy, mohly by se šífy snadno nahoru vytahovati. To by se spravilo nákladem 200 kop miš. (Rozpočet na sruby: na prahy, pražce, pouchy a sloupy bylo by třeba dvou dubových vorů 20 loket dlouhých, to stálo by 40 kop miš.; kolního dubí na koly a jehly, kozlíky a stavidla 27 vorů 15 loket dlouhých = 270 kop; stativního dubí na stěny a převazování stěn 36 vorů 15 loket dlouhých = 540 kop; na kobyly 2 vory po 18 loktech = 50 kop; na špunty do žlabu jedlový vor 24 loket dlouhý = 10 kop; na prkna k tažení žlabu 5 prkených vorů = 40 kop; nárožníků k přibíjení prken do žlabu 36 kop = 43 kop 12 gr.; kamene do dvou srubů 180 sáhů i s dodáním = 200 kop; od díla dvou srubů se splavem 1000 kop.)

Tentokrátě konečně přikročeno bylo poněkud opravdověji k otázce zplavnění Labe a Vltavy. Již následujícího roku 1628 volí obecní sněm komisaře pro plavbu, kteří od r. 1590 vůbec voleni nebyli. Byli jimi: ze stavu duchovního Jan Sixt z Lerchenfelsu, probošt kapituly litoměřické, za stav panský Pavel Michna z Vacinova na Tloskově, Konopišti a Brežanech, za stav rytířský Jiří Malovec z Chýnova a z Wimberka na Liběchově a za stav městský František Cortesi z Peregrýnu, kteří ze svolené kontribuce měli potřebnou úhradu na učiněná vydání poukázati. Ale to nebylo by snad posunulo dílo znatelně ku předu, kdyby nebyli bývali hned od pánů komisařů navrženi k postavení srubů při všech jezích na Vltavě a Labi znalci: Lukáš Želivský, Jan Váňa, Václav Svoboda, Martin Švagerka a Pavel Husák, všichni starší, přísežní mlynáři pražští, kteří obdrželi od cis. Ferdinanda 13. března 1628 patent, ke všem obyvatelům poblíž jmenovaných řek hledící, aby neváhali s úředníky i poddanými svými lidmi k vykonání těch prací náležitou asistencí učiniti. (Bořek l. c. str. 47.) Ti ruče přikročili k dílu. Již 6. dubna toho léta podávají pánům komisařům nad plavbou zprávu o své pochůzce po jezech od Prahy až k Litoměřicím a navrhuji, kde a jaké sruby při jezech by se udělati měly. (U Roztok, ve Chvatěrubech, v Kramoště u Mělníka, u Dol. Beřkovic, v Roudnici a v Litoměřicích).*)

Od té doby otázka nákladů na zplavnění řek již ze sněmu českého nezmizela. Z artikulů sněmu léta 1630 se dovídáme, že na plavbu po Labi (v čemž zahrnuty jsou i práce na Vltavě horní) určena byla předešle, t. j. r. 1629 částka 20.000 zl. rýn., a tohoto roku mělo se ještě z berní dodatí, co se do té sumy dosavad nedoplatilo a nad to ještě z kontribucí toho léta 2000 zl., z čehož ovšem pořádný počet měl býti učiněn.**)

*) V Bořkově foliantu uvádí se na str. 53 též opis výsady krále Václava IV. na mlýny na lodích ve Větším městě Pražském z r. 1384.

**) Že z povolených 20.000 zl. větší část pravděpodobně padla na výkup nemovitých překážek, lze souditi z toho, že na př. jen kněžně Polyxeně z Lobkovic měla česká komora vyplatiti 9000 zl. rýn. za odevzdání dvou jezů v Roudnici navigační komisi, „aby rozebrání, vyzdvižení byli a tudý nová plavba lepší svůj průchod a volnost jmiti a důchod J. M. C. rozmnožen býti mohl.“ (Archiv strahovský, v korespondenci Fukově č. 1. Přípis komory komisařům dto Řezno, 7. května 1630.) Kněžna také již 10. července přikazuje hejtmanu svému na Roudnici vladyce Bohuslavovi Ritterovi, aby všemu věřil, co s ním Jan Durych, měšťtín Nového města Pražského o sboření jezů roudnických mluvíti bude. (Tamtéž č. 2.) Z rozkazu cis. Ferdinanda dvorské české komoře dto. Řezno, 5. srpna 1630, vyplaceno býti mělo na rok 1630 z částky na plavbu povolené kněžně Polyxeně 4000 zl. rýn. (Tamtéž opis č. 3.) Dne 3. prosince podává již Durych komisařům zprávu, co vše již na Labi provedeno jest: V jezu u Litoměřic žlab nový, jímž šířové tažení budou, za 800 zl. udělán. V Roudnici jez protržen a kolo postaveno; u Dol. Beřkovic jez již protržen, u chramostského jezu srub a žlab dokonán. V Nalozevsi (I) měl by se koupený již jez protrhnouti, ale kněžna z Lobkovic tomu zbraňuje, až by byla zaplácena. Ve Chvatěrubech a v Roztokách již plná zásoba dříví připravena jest k postavení němčin. — Durychovi ve vod-

pak toho léta nově jmenovaní komisaři nad plavbou žádné zprávy o svých opatřeních stavům nepodali, vyzván byl dekretem 22. dubna hrabě Pavel Michna a rytíř Malovec, aby tak co nejdříve učinili.

Artikulové dalších sněmů 1631—1636 o zplavnění řek zase mlčí. Pochopíme snadno proč, uvážíme-li, že v těch letech všecku mysl sněmovníků a ještě více císařovu zaujímala hlavně starost o výživu vojsk a obranu zemských hranic proti nepřátelským vojskům saským a švédským. Ale že přes to všechno na úpravě řek se pracovalo a z berní aspoň náklad 2000 zl. ročně poukazován byl, vysvítá jednak z vyzvání komisařů, obou bratří Michnů z Vacinova, Pavla a Jiřího Viléma (r. 1636), aby relaci o vykonaných pracech předložili (Bořek str. 309), jednak z usnešení sněmovního léta 1638, kde se praví: „Co se plavby po Labi, o kteréžto J. M. C. v Propositi své připomínati ráčí, dotýče, vzali jsou Stavové od Commisařův předešlé k tomu nařízených správu, že by k dokonání takového díla již nemnoho pozůstávalo. Pročež nahlédši do vydání a nákladu na to dílo od Commisařů učiněného, nacházejí v takových počtech některé nedostatky, které jsou jim k napravení jich vystaveny. Davši J. M. C. místodržícím tu moc, aby o takové nedostatky s nimi se narovnali, a oni Commisaři, jak na ty za nimi zůstávající, tak i na ty předešlým sněmem k tomu svolené a od Berně jim ještě nedodalé peníze (čehož obojího přes 5000 zl. učiní, a naděje jest, že se těmi penězi vystačiti moci bude) takové dílo co nejdříve dohotoviti aby dali.“

Na místo pak z světa sešlých Jana Ctibora Kotvy volili jsou M a x i m i l i a n a Š l e n i c e (!) z Š l e n i c, probošta litoměřického. A na místě Františka Cortezy V í t a P e p r l e, měšténina Starého města Pražského. (Artikulové sněmu 1638, str. 25.) Již dříve r. 1636 na místě zemřelého Pavla Michny z Vacinova ustanoven byl komisařem jeho bratr J i ř í V i l é m.

V artikulech zemských sněmů r. 1639 a 1640 o plavbě se nemluví. Patrně nic se na úpravě řek nedělalo, protože bezpečnost byla tím časem nepatrná. Vysvítá to z dopisu, který psal rychtář štěchovický Václav Bacík Štěchovský 23. prosince 1639 opatovi Fukovi na Strahov. Na vyzvání, aby poslal desátek z Hradiště do Prahy, odpovídá, že nemá pohotově ani lesu (t. j. pramice), a loď jen jednu, panskou v Štěchovicích, neboť sousedům pobrali lodi vojáci. V Davli měli čtyři lodi s nákladem a ty 14. prosince odňaty byly. „Pod Vraným každý den vojáci jsou a tu sobě pod skálou v rozbořené krčmě oheň dělají, na plavce číhají. Když ti mají dva nebo tři kunffoje (vojenský doprovod), nic na ně nedají, ale střilejí, a musí jim přistáti, a když přistanou, co se jim líbí od vobili, na koně i pěchotu berou. A žádný již tudy od dvou neděl nechodí do Prahy, ani možné

ních pracech radou nápomocen byl znalec, jménem A b r a h a m P r e l l h o v e n, z Drážd'an, který zajížděl do Čech ke společnému ohledání staveb s Durychem. (Tamtéž dopis Prellhovenův, 9. pros. 1630.)

není, aby prošel, zbijí, oberou a z košile svlekou . . . Plavali rybáři ze Záběhlic pro síť do Prahy a když se vraceli, u Vraného i lodi jim vojáci pobrali.“

Z krátkého artikulu r. 1641, že „stavové poslušně a poddaně J. Mt. Císařskou žádají, aby neráčil tohoto svolení peněžitého nikam jinam nežli toliko k těm potřebným forám, na nichžto obilí až k Labi a Vltavě dováženo býti má, a na zhotovení té plavby od Bubenče až k Mělníku obracetí,“ vysvítá, že navigační cesta po Vltavě považována byla na ten čas za hotovou. Toho názoru nebyl však císař, kterému šlo ještě o odstranění největší překážky, která všecku plavbu, zvláště ale dovoz soli, činila velmi nebezpečnou, ne-li zhusta dokonce nemožnou, totiž dlouhé pásmo po řečišti roztroušených, polo skrytých i nad hladinu vodní trčících balvanů, táhnoucí se od Moráně až téměř k Štěchovicům, známé dnes pod jménem „Svatojanské proudy“.

Nechut českých stavů poskytnouti nových nákladů na úpravu řečiště od Budějovic do Prahy byla však císaři velmi vítanou, neboť odstranil-li poslední překážky již vlastním nákladem, mohl pak tím spíše pro budoucnost osobovati si dovoz soli po vodě jako právo královské. K úkolu tomu, významem svým jak záslužnému tak i obdivu hodnému, s který dosavadní komisaři nad plavbou ustanovení nebyli, nabídl síly své opat strahovského kláštera v Praze Kryšpín Fuk, muž — jak ze životopisu jeho vidno — nad obyčej bystrý a podnikavý. Jest zajisté s podivením, že příslušník duchovního stavu v době, kdy nemohl odborného vzdělání na školách nabýti, osvědčil se dobrým znalcem vodních prací a staveb. Kde, kdy a jak svých zkušeností nabyl, o tom zbylé klášterní zápisy hluboce mlčí. Důvodně však souditi lze, že na místech, kde před tím buď jako probošt nebo jako administrátor statků s titulem opata působil, na př. v Drkolně nad Mühlou, v Doksanech na Ohři nebo v Milevsku, známém tehdy svým rybníkářstvím, měl k tomu výbornou příležitost. Protože zplavnění Vltavy ve Svatojanských proudech otáčí se stále kolem jeho osoby, bude snad záhodno seznámiti se aspoň s přehledným jeho životopisem.

* * *

Životopisná data Fukova od jeho narození až do zvolení opatem na Strahově r. 1640 jsou velmi kusá, protože klášterní archiv strahovský, jak známo, byl Švédy r. 1649 vyloupen a tak žádoucí dnes písemné památky přišly v niveč. Nejdelší jeho životopis v klášterním archivě čítá 60 řádků a to ještě řečnickými frasemi vyšperkovaných. Nevíme dnes ani určitého data, kdy se narodil, ani kdo a čím byli jeho rodiče, ani kde a jaká studia konal. Blízkým příbuzným, nejspíše manželem jeho sestry, byl Valentin Saur, měšťan a majitel sladovny v Olomouci. Protože v tehdejších dobách mlýval se slad ve vodních mlýnech, jest možno, že Fuk již v mládí se zálibou zkoumal vodní stroje a stavby. Kryšpín Fuk sám

pocházel z Olomouce. Dí-li úmrtní jeho zápis, že byl r. 1653 stár 68 let, vysvětluje z toho, že narodil se r. 1585, neli již r. 1584. Jsa jinochem devatenáctiletým vstoupil do kláštera strahovského, kde r. 1605, 28. listopadu, učinil řeholní sliby do rukou opata Jana Lohelia, pozdějšího arcibiskupa pražského. Za čtyři léta potom vysvěcen byl s papežskou dispensí pro nezletilost na kněze a téhož ještě roku, 25. srpna, vyslán byl od Lohelia za probošta do zpustlého téměř premonstrátského kláštera Drkolny (Schläglu) v Horních Rakousích, poblíž českých hranic, kde byli jen dva řeholní bratři. V krátké době, nehledíc ani k řádění pasovského vojska r. 1610, podařilo se mladičkému proboštovi podnikavým hospodařením nejen splatiti dluhy kláštera 10.450 zl. čítající, nýbrž i zvýšiti roční důchody jeho na 4000 zl., opravit dva kostely, vystavěti r. 1612 dvě křídla konventní budovy, proboštsví a řadu hospodářských stavení, což prováděl stavitelem povolaným z Prahy. Proto považován jest za obnovitele tohoto kláštera („defensor et instaurator“). R. 1616, dne 22. února, dosáhl od císaře Matyáše povolení, aby klášter mohl bez cla do jistého množství vésti obchod se solí do Čech z Hasnerzelle, kde do klášterních kbelíků byla sůl balena a přes Šumavu do Čech povozy dopravována. Jeho zásluhou povzneseno též vinařství v okolní krajině. Podobným způsobem uplatnil výborné své vlastnosti, když z jara r. 1621 jmenován byl od strahovského opata Kašpara z Questenberku proboštem v Doksanech. Tam prodloužil chrámovou loď, vystavil jednu věž, sýpku a jedno křídlo konventní budovy. Za tyto zásluhy povýšen byl od císaře do stavu zemských prelátů s právem zasedati na zemském sněmu a od papeže Urbana VIII. dostalo se mu a také nástupcům r. 1628 práva mitry a pontifikálií. Roku 1630 ustanovil jej opat Questenberk svým koadjutorem (pomocníkem) s titulem opata milevského a probošta doksanského, svěřiv mu všecku péči o hospodářské záležitosti kláštera Strahovského. Od té doby sídlil Fuk na Strahově a jen několikrát do roka zajížděl do Želiva, v té době Strahovu přivtěleného, do Doksan a Milevska, aby zařídil tam administraci statků. Za nahospodařené peníze koupil r. 1638, 27. května od rytíře Rudolfa Malovce z Malovic statek Hradiště nad Vltavou, v jehož hranicích právě Svatojanské proudy se vinou. Po smrti Questenberkově zvolen byl v červenci r. 1640 všemi hlasy spolubratřů za opata strahovského. Jako opat považoval za přední svůj úkol dokončiti stavbu velké koleje sv. Norberta v Praze předchůdcem založené, v níž studovali nastávající členové řádu premonstrátského.*) V listopadu r. 1640 jmenován byl visitátorem řádových klášterů v Čechách, v obojích Rakousích a Tyrolsku. R. 1644 na žádost kardinála Harracha posvěcen byl za svěřícího biskupa pražského s titulem arcibiskupa trapezuntského. Koncem r. 1647 ustanoven byl též generálním vikářem premonstrátských klášterů v Čechách

*) Je to dosud stávající velká budova na začátku Revoluční (Eliščiny) třídy, která za císaře Josefa II. zabrána byla pro ústav šlechticů.

a v Polsku. Štěstím pro něho bylo, že za přepadu Prahy od Švédů r. 1648 v červenci nebyl na Strahově přítomen, neboť bylo by to znamenalo při nejmenším velké výkupné jako u kardinála. Několik dní totiž před tím, dne 14. července, odejel na český jih svěřit kostel, a to zachránilo jej před mnohými strastmi, které bratřím na Strahově bylo vytrpěti.*) V nedobrovolném pak vyhnanství za okupace švédské zdržoval se na řádových statcích a klášterech, zejména v Drkolně, v Budějovicích, v Jihlavě a Milevsku, až konečně po uzavření westfálského míru vrátil se koncem dubna r. 1649 na zpustošený Strahov. Péči jeho vzpamatoval se záhy klášter z utrpených škod. Pln zásluh zemřel Kryšpín Fuk 23. srpna 1653 a pochován byl uprostřed chrámové lodi před mřížovou kaplí sv. Norberta, za jehož přenesení z Magdeburku do Doksan 3. prosince 1626 a odtud na Strahov 1. května 1627 získal si nemalého vděku strahovských bratří.

Ačkoli dostalo se mu vychování německého, byl Fuk co do národnosti upřímným Čechem, což v poněmčilé tehdejší době zvláště za opatování Questenbergova, rozhodného to Němce, bylo v klášteře Strahovském, do něhož v nedostatku domácích sil shledávání byli členové z různých končin Evropy, velmi vzácným zjevem. Vysvítá to z toho, že s úřednictvem na klášterních statcích dopisoval si pravidelně česky, ač jinak korespondoval latinsky nebo německy, ano, kterýsi správce Maxmilian Anaberg stěžuje si kolem r. 1642 do něho, že nepřijal ho za strahovského hejtmana, protože neumí česky a že doporučil jej raději do kláštera oseckého. Nebo, když generální vikář řádu Benedikt Lachenius žádal Fuka, aby poslal některého ze schopných spolubratří za opata do kláštera sv. Vincence ve Vratislavi, navrhoval mu Fuk čtyři Čechy, radě Lacheniovi, aby volil raději Čechy, „protože Němci nejsou zdatní“. (Germani sunt imperfecti.)**) Zajímavé jest, že Fuk příjmení svého nikdy jako probošt a opat neužíval, nýbrž podpisoval se vždy pouze „Crispinus, abbas Milovicensis et praepositus Doxanensis“. Němci psali jeho příjmení Fuck (Fugg), ale výše uvedený příbuzný jeho, Olomoučan Valentin Saur, píše jej v německém dopise sám „Fuk“.

Při Fukově znalosti vodních staveb jeví se býti poněkud nápadným, že schopností jeho nebylo již dříve využito při zplavňovacích pracích na Labi a Vltavě. To dá se však, tuším, dobře vysvětliti tím, že tou dobou náležel ještě mezi mladší sněmovníky, kdežto úřad komisařů nad plavbou svěřován byl osobám věku pokročilejšího a zapracovaným parlamentníkům. A ještě více snad rozhodovala ta okolnost, že Fuk teprve r. 1638 koupil Hradiště n. Vltavou za 12.000 kop. míš. a 100 dukátů a mohl tedy teprve potom poněkud blíže seznámiti se s proudy Svatojanskými.

* * *

*) Podrobnosti viz „Sborník historického kroužku“ roč. 1917 a 1918. (Družstvo Vlast.)

**) Dopisy Lacheniovy v archivu strahovském sv. XIV. č. 5.

Že Kryšpín Fuk nabídl své služby na úpravu řečiště Vltavy pro plavbu, nebude zajisté na podiv. Šlo tu o tradiční vděk císaři, který za předchůdce Fukova, opata Kašpara z Questenberka, vlivem jeho dvou bratrů, tajného rady a sekretáře dvorské komory Heřmana a vojenského rady císařské kanceláře válečné Gerarda, neocenitelnou přízeň prokazoval Strahovskému klášteru. Císař uvítal nabídku Fukovu, učiněnou prostřednictvím Binagovým, s radostí. Již dne 14. října 1640 dostal Fuk z dvorské kanceláře přípis (creditiv), císařem 1. října v Řezně podepsaný, jímž za nabídnuté služby slibována jest mu císařská přízeň a na přípravné práce poukazováno mu jest u Binaga 3000 zl. (Orig. v korespondenci Fukově č. 6.) Na základě tohoto poukazu dostal opat od Binaga 30. října první částku na zplavňovací práce ve výši 1000 zl. (Tamtéž č. 96.)

Nevyčkav ani první této splátky, přikročil Fuk ruče k dílu. Již 17. října oznamuje Binagovi dopisem, že příštího pondělí podnikne cestu do Štěchovic, aby dodal lamačům skal a jiným dělníkům potřebných nástrojů a že odtud vyjede na loďce nad Štěchovice aspoň do vzdálenosti jedné míle, kde na známých, nejnebezpečnějších pro plavbu místech práce nejdříve počítí má. Celé pásmo vodní odtud až do Prahy že dá narýsovat i a od malíře barvami vymalovat, aby obraz všeho mohl býti poslán Jeho Milosti Císařské. Považuje však za nutné, aby co nejdříve opatřen byl z císařské kanceláře v Řezně veřejným patentem na všechny majitele panství podél Vltavy, aby zamýšlenému dílu při odstraňování neužitečných skalisk a stromů do řečiště napadaných nebo vyčnívajících nedělali překážek, nýbrž naopak se vším úsilím je podporovali. Žádá pak za částečné nebo úplné vyplacení poukázaných peněz. (Č. 7.)

Dne 22. října 1640, tedy v pozdním podzimu, vyjel skutečně Fuk s lodí, kterou táhli dva koně z Prahy do Štěchovic a nazítří pronikl se skalníky, plavci a dělníky až k proudům, aby shlédl, kudy prázdné solní lodi proti vodě bývají taženy a jak tato dráha dala by se účelněji zařídit. Při výzkumné této jízdě vydal 13 zl. 49 kr. na stravu a na zpropitné 1 zl. 11 kr. Po shlédnutí celého řečiště v proudech vyjednával Fuk s dělníky mzdu, ale všichni chtěli prý za práci mnoho. Konečně však, jak ukazuje „Rejstřík založený na příjem a na vydání k zaplacení kameníkův a nádeníkův, kteříž při řece Vltavě na březích cesty 29. Octobris 1640 dělali začali“, smluvil se se čtyřmi kameníky o 30 kr. na den, s 5 nádeníky o 20 kr., se 3 poddanými venkovany o 12 kr., a Matyášovi Skálovi, správci svého dvora v Hradišti, jež ustanovil za inspektora prací, vyměřil denně 30 kr. odměny. Téhož dne ještě poslal pracovníky ty na Zbraslav, aby v řečišti nad klášterem odstraňovali první skálu, volné plavbě překážející. Zanechav pak Skálovi 50 rýnských na mzdu dělníkům, odejel opat 2. listopadu vzhůru po řece shlédnout hořejší peřeje u slapu. Na té cestě za dva dni vydal 10 zl.

Po několika dnech došel od císaře z Řezna žádaný patent, datovaný 6. listopadu 1640, jímž ukládalo se všem obyvatelům království Českého, zvláště ale těm, jichž statky podél Vltavy leží, pod i nad Prahou, aby se

vši úsilovností podporovali strahovského opata a visitátora řádu premonstrátského Kryšpína, jemuž přidělen jest úkol učiniti hlavní řeku Vltavu odstraněním některých jezů a mlýnů, rozmetáním skalisk, odsekáním stromů, porostlin a křovisk z pobřeží vyčnávajících pro zvýšení blahobytu toho království splavnou.*) Maje tento císařský patent v rukou, vydal se Fuk v polovici listopadu r. 1640 s lodí na novou cestu do štěchovických proudů, aby shlédl, kde a jak by se mělo s pracemi příštím rokem začít. Na tuto cestu vzal Fuk s sebou malíře „pana Davida“, jehož úkolem bylo namalovati panorama řečiště s překážkami skal a s navigačními obtížemi, aby se tak očitě ukázalo, jak často nutno jest s nebezpečenstvím života lodi s břehu na břeh převážeti. Tímto „panem Davidem“ jest odjinud nám známý malíř David Altmann z Eidenburgu, měšťan hradčanský a bratr strahovského hejtmana Norberta Altmanna. R. 1632 vymaloval skříně knihovny strahovské, jak podnes zachovaly se v theologickém sále téže knihovny a mimo to r. 1642 obraz sv. Václava na plátně do žateckého kostela.

Toto *Altmannovo panorama* zabírá pásmo Vltavy od Karlova mostu v Praze až k počátku Svatojanských proudů. Namalováno jest na slepovaném papírovém pruhu 2 m 70 cm dlouhém a 26 cm širokém. Nákresey budov a pobřeží provedeny jsou inkoustem, celé pak panorama kolorováno jest vodovými barvami, takže obraz působí dojmem barvitě pestrosti. O uměleckém provedení nelze sice mluvit, ale jinak upoutá nás práce Altmannova jako jeden z nejstarších u nás posud známých topografických obrazů s řadou zajímavých náčrtů, které naši znalost tehdejší situace místní značně obohacují. O kresbě perspektivně správné nebo skutečným rozměrům odpovídající nemůže býti ovšem řeči. Nesmí nás tedy překvapiti, jestliže Modřany zakresleny jsou hned vedle Vyšehradu, nebo Chuchle vedle Zbraslavě. Vždyť šlo tu malíři pouze o přehledný obrázek a o úsporu místa. Za hlavní svůj úkol považoval zajisté malíř znázornění překážek a plavby, při níž nutno jest, aby koně loď táhnoucí byli převáženi v lodi s břehu na břeh. Protože malíř chtěl podati panorama blízkého i širšího okolí řečiště, pomohl si tím způsobem, že na širokém pruhu papíru vymaloval nejprve pobřežní situaci, jak se mu s lodí jevila na obou březích s průhledy do vzdálené krajiny, mimo to však na užší pruh papíru vymaloval, jak se mu levý břeh Vltavy jevil z blízka, tento pruh papíru přistříhl pak podle záhybů levého břehu na spodním papíře nakreslených a pruh ten přilepil okrajem na malbu spodní. Spatřuje se tedy situace levého břehu ve větší vzdálenosti tehdy, když se svrchní zastřížený pruh poodhrne.

Obraz jest sice úplně bez vysvětlivek, ale již situace u kamenného mostu Karlova upoutá naši pozornost. Most sám jest ještě bez soch, toliko

*) Německý original s podpisem císaře Ferdinanda III., kancléře Jiřího hr. z Martinic a sekretáře komory Freislebena s malou pečeti císařskou na papíře v archivu strahovském č. 8. (koresp. Fukova)

skupina kříže rýsuje se v těch místech, kde podnes stojí. Vedle mostecké věže, také na západní straně bohatou architekturou zdobené, spatřuje se starý křižovnický kostel s vysokou, jehlancovou věží. Vodárenská věž, nezastavená ještě mlýny od západu, nese renesanční měděnou střechu ušlechtilých tvarů. Obepíná ji dole obrlený náhon, po kterém se chodilo s nábřeží až k mostu. Viděti tu jest u ní dvě veliká, čerpací a za nimi čtyři mlýnská kola, na nábřeží pak skládku obilí. Výše proti proudu znázorněna jest část Starého města až k příkopu, který šel v místech dnešní Národní třídy. Řada loděk označuje stanoviště přivozu od jižního cípu ostrova Kampy, podobně jako výše viděti jest stanoviště lodic u vápenice (kde nyní Národní divadlo) od severního cípu Malých Benátek (Střeleckého ostrova). Poblíž druhého ostrova (nyní Slovanského) stojí druhá, novoměstská vodárna u Šítkovských mlýnů, a za ní rýsuje se na skále kostel sv. Václava. V části, kde dnes vyúsťuje most Palackého, zabíhá řečiště výtonem hluboko do pobřeží, i vidíme tu most, jenž poskytuje přechod k Emauzům. Pod Emauzy, výše k Vyšehradu, jest skládka dříví a tržiště. Stavení s vysokou věží na širokém pobřeží jest patrně solnice a vedle ní sv. Václavská lázeň. Mostem přes ústí Botiče přechází se k Vyšehradu, jenž jest nakreslen zde příliš ploše a široce, s vinicemi na jižním svahu.

Na levém břehu Vltavy spatřuje se u Karlova mostu velký mlýn Sovovský u jezu a dva menší mlýny na rameni řeky (Čertovce). Z Malé Strany vyniká štít kostela P. Marie Vítězné, vedle něho vysoký jehlan věže kostela sv. Maří (nyní četnické kasárny), dále k jihu štíhlá, jehlancová střecha špitálu sv. Jana Křtitele. V pozadí zdvihá se Petřín pokrytý vinicemi a opevněný hladovou zdí s četnými baštami. Poblíž pobořeného domu v místech, kde bývala botanická zahrada, stojí jakýsi glorieta s měděnou věží. Výše nad ním proti proudu stojí na smíchovském pobřeží malostranská vodárna a mlýn Kropáčkův. V jezu tohoto mlýna spatřují se dvě němčiny,*) jedna poblíž Šítkovských mlýnů, druhá u mlýna Kropáčkovského, kde zároveň byl rumpál t. j. výtažné kolo řekou hnané s hřídelem, jímž vytahovaly se lodi přes němčinu nahoru proti proudu. Podobné zařízení bylo též při dalším jezu, jenž kdysi vedl od emauzského pobřeží k mlýnu na smíchovské straně, po němž rovněž není dnes ani stopy. Na břehu mezi Smíchovem a Zlíchovem stojí několik vypálených domů a zřícenin. Kostel zlíchovský s oblíbenou tehdy jehlancovou střechou obehnán jest zdí. Od Petřína až po Zlíchov posety jsou stráně vinicemi a roztroušenými vinařskými domky. Za Zlíchovem spatřuje se na skále polokruhové zboření jakési tvrze, jejíž nepatrné zbytky podnes stávají. Popis Fukův nazývá ji „*Prachová*“, název to, tuším, dosavad neznámý a jménem „Dívčí hrad“ nahrazovaný.

*) Starý tento plavecký název, původně „jemčina“ t. j. otvor v jezu vodu jímající, značí splav, skrze který lodi projížděly.

Hned pod Vyšehradem naznačen jest dvěma domky Podol a zcela blízko skupinou domů s kostelem a mlýnem Modřany. Také zde nad ostrovem stával jez s dvěma němčinami, vedoucí na druhý břeh, kde v pozadí rysuje se dvůr Lochovice. Chuchel jest vynechána. Také další partie na pravém břehu až k zámku Komořanům a na levém břehu až ke vtoku Berounky jest velmi zkrácena. Za to Zbraslav vypočtena jest v nepoměrně velkém měřítku. Nad nevelkým kostelem vyniká vysoká věž s cibulovitou střechou a lucernou, za níž zdviha se rozvaliny velikolepého kláštera cisterciáků zbraslavských. Náčrt Altmannův jest právě nejstarším, ovšem jen nedokonalým, vyobrazením těchto mohutných rozvalin. Vidíme tu na něm zbytky vysokého, gotického presbytáře s dvěma řadami oken nad sebou, pobožený triumfální oblouk a dále k východu zbytky vysoké stavby konventní. Všechny klášterní budovy obehnané jsou zdí. Nad klášterem a obcí vypíná se na Havlíně kostel s vysokou věží. Vedle Zbraslavě zakresleny jsou Záběhlce, obehnané na straně k řece do půlkruhu „šancemi“.

Navigace jde tu stále od Prahy po levém břehu. Viděti tu jest lodi tažené koňmi a místy pod skalami dělníky motykami navigaci upravující. Nad Závistí naznačen ve vysokých skalách nejasně lom nebo jakési schodiště s pracujícím dělníkem, výše pak, asi u vtoku potoka od Lhoty tekoucího, zřícenina, jež na náčrtu Fukově pojmenována jest krčma Korov (Karov). Podobně tam, kde nyní Jarov jest, naznačeno jest spáleniště s krčmou „Jarov“ řečenou.

U dvou ostrovů v řece nakresleno jest Vrané s kostelem a s mlýnem trojkolním. Nad vranským jezem převážejí se koně v lodi na pravý břeh, ale jen na krátko, neboť nad ostrovem, u krčmy jilovištské, přejíždějí zase na levý břeh a míjejí Měchenice i Davli. Davle znázorněna jest jen jediným vysokým stavením, patrně hospodou, a hned vedle naznačen kostel sv. Kiliana. Na spodním pruhu papíru nakreslena jest situace správněji: Davle znázorněna jest řadou stavení s kostelíkem, sv. Kilian pak až opodál, výše proti ostrovu, na kterém stával druhdy benediktinský klášter Ostrov, jehož zříceniny vedle klášterního mlýna i na našem panoramatu dobře jsou vyznačeny. V těchto místech přejížděli koně v lodi na pravý břeh Vltavy a táhli zde loď po navigaci až za Štěchovice. Teprve u Velkého ostrova štěchovického vraceli se zase na levý břeh, pod Mařenou zase na pravý, u Bílé skály opět na levý a nad Třeštibokem zase na pravý břeh, po kterém šli pak až k počátku proudů.

Skizzu k tomuto panoramatu Altmannovu provedl opat Kryšpín Fuk sám, načrtáváje tužkou na slepovaném pruhu papíru (1.82 m × 20 cm) polohu řečiště, kamenů i obrysy pobřeží s budovami. Ač tento náčrt Fukův činí dojem pouhých poznámek, jest přece pro nás významnější nežli pro oko barvitější obraz Altmannův, protože přináší jména skalisk v řečišti a řadu místních názvů, z nichž mnohé později z paměti lidské vymizely.

zely. Pojmenování ta jsou většinou česky psána, ale v náčrtu tu a tam již otřelá a těžko čitelná.

Na zadní straně jednoho listu nakreslil Fuk obrysy jednotlivých budov pražských a blízkého okolí. Tak „Staroměstskou věž“ s mostem, ostrov (Kampu), Kropáčkovský mlýn s výtahem lodí (Zugschiff), „spálený“ Smíchov, zlíchovský kostel na skále s cestou k němu vedoucí, pod ním „Královskou louku“ a opodál zříceninu tvrze „Prachové“ se zdí podél cesty, pak vysokou budovu ze Zadní Chuchle. Z druhého břehu narýsoval pouze zámek a školu v Bránice, polohu vinic a krčského potoka a poznamenal že „doleji dolů v Bránice je skála“.

Přední strana náčrtu počíná oběmi Chuchlemi: „Svrchní a Velký Chuchel“ (!), a poznamenáno jest, že na Velkém Chuchli jsou šance na vrcholu. Pak následuje dvůr Lochovice a Zbraslav se zříceninami kláštera. Před Lahovicemi nakreslen v řečišti modřanský ostrov, pak jez s němčinou, modřanský mlýn a zámek Komořany. Až potud jest kresleno vše opačně, t. j. co leží na pravém břehu, nakresleno jest na břehu levém a naopak. Teprve dále kresleno jest pobřeží proti proudu správně. Tedy za nepoznačenou Závistí spatřuje se na pravém břehu zbořeníště většího domu „krčma Karov“ (nyní vrch), za ní výše proti vodě pobořená krčma „Jarov“ a „Homole“. Proti Jarovu naznačena na levém břehu skála do řeky zabíhající „Beránek“ jménem a za ní na břehu jakási budova se záhadným názvem „Wostelowitze“ (Mostelovice?). Nad Homolí, nežli přijede se k Vranému, leží v řece dva ostrovy: menší při levém (Wostroff) a větší (Wostrob) při pravém břehu. K jižnímu cípu tohoto ostrova směřuje vranský jez. U Vraného poznačena vzdálenost „2 míle od Prahy“. Nad vranským jezem spatřuje se jiný ostrov nebo nános „Kroupy“ řečený. Za ním končily se na levém břehu grunty zbraslavské a počínal se od „víru“ v řece grunt kláštera sv. Jiljí v Praze. Již na tomto gruntě byla krčma „Jiloviště“ s převozem proti Skochovicím. Nad Skochovicemi poblíž měchenického ostrova vléval se do Vltavy potok „Česovice“. Veliký ostrov proti Trnové, jež není poznačena, nese název „Měchenický“. Za Holubovem a Měchenicemi jsou v řečišti tři ostrůvky: „Holubov, Větší Slupíště a Dubna“. V polovici zátoky řeky začínají na levém břehu grunty svatojanské (kláštera sv. Jana pod Skálou). Při pravém břehu jsou v zátoci dvě skály „Výhybka nebo Závorka a Hastrman“. Nad nimi jest přívoz od Libřic k davelskému pivovaru (Dobel). Před ústím Sázavy, kde jsou hranice gruntů hraběte Michny, leží při pravém břehu velký kámen „Šimon“.

Na Sázavě poznačeny jsou Pikovice správně, ale Velký a Menší Medník zapsány jsou nesprávně na pravém břehu. Nedaleko před vtokem Sázavy poznamenány jsou podél gruntů hradišských čtyři ostrovy. První dvě skaliska nesou název „Krejčary“, druhý ostrov „Minka“. Za Minkou naznačen jest přívoz od sv. Kiliana k panským lukám hradišským. Na třetím ostrově nakreslena jest zbořenina s vysvětlivkou „mlýn při klášteře“. Čtvrtý ostrov se zbytkem kvetoucího zde druhdy benediktinského kláštera

Ostrova nazván „Klásterský“. Další náčrt jest poněkud chudě proveden. Jsou tu pojmenovány jen Štěchovice a poznačena vzdálenost 3 milí od Prahy. Za Štěchovicemi zakresleny hranice gruntů svatojanských.

Prvý ostrov nad Štěchovicemi při levém břehu řeky sluje „Velký“ nebo „Sobíky“. Na protějším břehu zdvihá se skalnatý vrch „Džbán“ a straně „Sobíky“. O něco málo výše nad Džbánem jsou v řece dva skalnaté ostrůvky „Baby“ řečené. Proti Džbánu na levém břehu začínaly vysoké, skalnaté břehy „Zlaté hory“ zvané a břízami nahoře porostlé, které tvořily „Kunšův loužek“. V těchto skalách, jak prozrazuje v Altmannově obrazu nakreslená a zde slovem „Zlatý kuczy“ (od kutiti?) poznačená štola, dolovalo se skutečně zlato, ale zdá se, že s malým úspěchem. V malé zátoči řeky leží kámen „Libek“ a po něm zove se sousední stráň na pravém břehu „Na libku“ (později změněno na pojmenování „u lipky“). Nedaleko odtud pod vsí Třebsínem jsou skály „Kletecko“ zvané, s nichž vede smyk na klády k řece, kde byla skládka. O něco výše jest v řece silný proud proti Bosiňáku (nyní ve Vosínách!), způsobený velkou výspou, plnou drobných kamenů „Kameníště“ zvanou. V těch místech na pravém břehu pod svobodnickým gruntem („Freibauer“) jest druhý smyk dříví k řece. Nad smykem v zátoči byly na pravém břehu skály, které sáhaly až do proudu řeky. Proto bylo nutno zde koně převážeti v lodi, která se musila rahny postrkovati až za skály proti proudu, kde zase již šla schůdná navigační cesta. Naproti při levém břehu byly dva kameny v řece „Velký a Malý Mařkovský“ a nad nimi táhla se po břehu dosti dlouhá louka „pod Mařenou“ řečená. Výše nad záhybem řeky zasahovala na levém břehu až do řeky velká skála bílé barvy, zvaná proto „Bílá“. O tu odrážel se mocný proud vody směrem k strmým skalám (Gehrfelsen), kterou bylo níže na pravém břehu. Proti Bílé skále bylo „oužlabí k řece“, kudy neschůdnou pěšinou chodilo se do vsi Teletína, patřící hraběti Michnovi. V ní, jak na náčrtu jest poznamenáno, byli tři svobodníci. Pod mohutnými skalami nad úžlabím byl v údolí řečiště pás pastviny „Koza“ (Geiss) řečený. Uprostřed něho vyčnívala však na samém břehu řeky velká skála, přes kterou nebylo možno přesunovati lano loď táhnoucí, a proto udělán byl podél skály v řečišti srub (lavice), po němž koně táhli loď výš proti proudu, až zase vyjeli na cestu.

V těch místech zdvihají se po obou stranách řeky strmé skalné hory a v řečišti počíná dlouhé pásmo skalisk plavbě nebezpečných. Hněd nad srubem byla dvě velká skaliska „Vlčice“ zvaná.*) Proti vsi Třebenicím, ležícím vysoko ve skalách na levém břehu, takže není jich z údolí řeky viděti, stojí na pravém břehu skupina skal, jež se v zátoči řeky tmavým stínem odráží. Proto zátoč přiléhavě nazývá se „Černá pola“.**)

*) „Originál má: Zwei Felsen im Wasser Wlnacziczich“ (= „na Vlčicích“!).

**) Domníval jsem se s počátku, že snad v náčrtu jest psáno chybně „pola“ místo pole. Ale v jiných pozdějších popisech řečiště Vltavy shledal jsem se s tímto

zátoče rozseto je sedm velkých skalisk, řečených „Na vlcih“. Zde ve Vlcích, mezi třetím a čtvrtým kamenem bylo nejnebezpečnější místo z celých proudů, protože jednak jest zde značný spád řeky, jednak proud vody, odrážej se ve výše položené zátoči řeky o skalnatý břeh, plnou silou bil mezi třetí a čtvrtou skálu od shora, takže loď proudem plující mocně hnána byla na skaliska níže ležící. Nad Vlky byla v řečišti skála „Pohan“, o něco výše pak dva kameny „Blatnice“ (Blatinice) a „Sopěje“. Nad Sopějemi byl levý břeh Vltavy porostlý střemchami, říkalo se tu proto „Na střemchách“ a toto jméno nesly i tři velké kameny uprostřed řeky. O něco výše při pravém břehu byla skála „Nedvědice“, v prostředku řečiště „Třeštibok“ a nad ním „Křemen“. O Křemen a Třeštibok třeštil se právě proud řeky na dvě strany a šel prudce k Vlkům. Protože o něco dále zasahovaly do řečiště s pravého břehu dvě veliké skály, bylo nutno zde koně do lodí naložiti a převézt je na levý břeh. Nad tímto převodem byla v prostředku řeky skála „Dědek“, hned za ní pak ostrůvek a kameny „Skalice“ řečené. Nad těmito utvořil se větší ostrov olšemi porostlý, zvaný odtud „Volšice“. Přirozeně tvořila se v těchto místech tišina, neboť proud řeky rozrážel se před tím o velkou skálu, napříč v řece trčící „Dolejší slap“. Náčrt poznamenává k tomuto místu: „Nebezpečný kámen, škody se činí.“ Neméně nebezpečné místo bylo výše, kde rozsochatá skála zabíhala s pravého břehu daleko do řečiště a skalnatý ostrov „Hořejší slap“ řeku v těch místech nad míru zúžoval, takže nesnadno bylo vorům nebo lodím bez nárazů proplouti. Poněvadž i s levého břehu zabíhalo mohutné skalisko až do vody, nutno bylo postavit podél skal na pravém břehu dřevěný srub pro koně jako pokračování navigace.

Toť právě známý dnes začátek Svatojanských proudů, kde dno řeky povážlivým svahem kloní se již od místa „Slapnice“ zvaného a mohutný proud toku úsilně bije v balvany do cesty se mu stavící. Voda s hukotem tříští se o skály, rozstříkuje se na všechny strany, tvoří divoké peřeje a šumné víry, a rozčeřena splývá dál a dál, aby narazíc na nové překážky opakovala šumný svůj rej. Právě na těch místech, kde dnes odpočívávají a shromažďují se výletníci do proudů, znázorněno jest na Altmannově obrázku, jak skupina mužů sedí u stolu, hoduje a baví se. *)

názvem u Pašovic a u Kamýku (Dinnebierova mapa: „Polla“), z čehož vysvitá, že to bylo plavecké pojmenování některých míst. U Jungmanna pola = polovice.

*) Nebude zajisté bez zajímavosti srovnati uvedené právě názvy Fukova náčrtu z r. 1640 se zprávou, která mi poskytnuta byla laskavostí bývalého pana lesního Rud. Špačka na Hradišti. Poznáváme z ní, co názvů od té doby zmizelo, patrně zároveň s odstraněnými balvany za Fukovy úpravy i pozdější prací, a jak fantazie lidí jiné si vymyslela nebo staré značně pozměnila.

Pojmenování kamenů v řečišti od jihu k severu: Hořejší slap, Dolejší slap, U křemelu, Na Strejckom, U Bednářů, u Roháče, Na strhaných, Bílá skála, Na Mařence, Na Žižkově brodě, Ve Vosínách, V Kletecku, Duša a Beránek (peřeje).

Názvy lesních dílů na pravém břehu: Rabiňské, Lešanské, Teletinské a Třepsinské stráně, Jarkova stráň, Kobylí draha, Hoření buk, Dolní dušno, Ve štokách, Dolní

K panoramatu Altmannovu, jež Fuk zaslal 1. prosince císaři do Řezna, připojil též vysvětlivky o dosavadním stavu navigace a o záměrech, jak hodlá plavbu upravit. Uvádím je tuto v překladě:

Vysvětlivky o plavbě.

1. Císařská solnice (na Starém městě), odkudž převáží se lodí k Petržilkovskému mlýnu.

2. Petržilkovský mlýn. U něho jest němčina neboli splav, skrze kterou táhnou se lodi rumpálem nahoru. Podobně jest tomu při

3. Kropáčkovském mlýně. Odtud bude možno plavbu pomocí koňů až do Budějovic již upravit.

4. Němčina v modřanském jezu jest poměrně vysoko položena, takže těžko jest skrze ni proplouti. Aby se tomu odpomohlo a také jiní lidé s menšími loděmi budoucně nahoru plouti mohli, bude nutno hořejší práh jezu odsekati a nahoře udělati hřidel, jímž by lodi od několika pěších lidí mohly býti vytaženy.

5. U vtoku Berounky buď při malé vodě přebrodí se řeka, nebo při velké naloží se koně do lodi a převezou se na břeh, po němž se dále po této straně v plavbě pokračuje.

6. Z Prahy až sem není třeba plavební dráhu vyklizovati nebo vysekáváním stromů a křovin upravovati.

7. Potom (za Zbraslaví) táhnou se skály a pohoří na dobrou půlmíli daleko. V těch místech, kde tvoří horské skupiny, vylámaný byly více jak před 100 léty v jednotlivých skalách cesty, po nichž ale ještě nikdy žádný kuň nekráčel, až teprve já 23. listopadu spatřen jsem byl, když jsem po nových cestách koňmo jel a kde ještě třeba bylo, opravy nařídil.

8. Jez na Vraném. Hned nad ním je třeba koně přepravit na druhý břeh, kde mohou dále kráčet po krásné louce podle libosti, kdežto na druhé straně táhne se souvislé, šedé, skalnaté pohoří na čtyř až pateronásobný dostřel z pušky daleko.

9. U jedné vsi (Měchenic) přepraví se zase koně zpět a jdou pak po levém břehu až k sv. Kilianu pět čtvrtí míle daleko po nově upravených cestách.

10. Tu jest na ostrově pustý klášter a mlýn sv. Jana na Ostrově, benediktinského řádu, a proti němu právě vtéká řeka Sázava do Vltavy.

buk, V Sovíkách se skálou „U osla“. Hluboká tišina před Štěchovicemi má jméno „Na buku“. Na levém břehu: Na přestavlkém potoku, u Hořeního slapu, obecní třeбенický les, Hírnheimka (poustečna strahovského opata Jeronýma z Hírnheimu † 1679, nyní „Na domku“ zvaná), Bílá skála, Vosiny, Kletecko a Na buku.

Při této příležitosti podotýkám, že název „Svatojanské proudy“ není příliš starý. Nesetkal jsem se s ním v zápisech před r. 1718. Povstal patrně záhy po svatořečení Jana Nepomuckého r. 1721, kdy postavena byla na počátku proudů před Horním slapem na levém břehu socha téhož světce, jež r. 1908 byla obnovená. Dříve říkalo se prostě „Proudý“.

Zde také leží statek Hradiště, který jsem před 2 ½ léty koupil. Když jsem se tehdy tohoto statku a řečiště k němu náležejícího ujímal a při tom slyšel, že víc jak před 100 léty tudy solní lodi proti vodě pluly, *pojal jsem ihned úmysl, tuto dopravu obnoviti* a lodi zase na tuto plavební dráhu zavést!

11. Protože po straně sv. kilianské nelze se do Štěchovic dostat, jezdí se po pravém břehu řeky čtvrt míle daleko až k hradištskému přivozu. V Štěchovicích jest první nocleh zejména pro koně, protože není nasnadě příležitost dále se hned dostat. Nyní tedy bude nutno upravovati jízdní dráhu od Štěchovic až k Hořejšímu slapu, kde se zároveň končí hradištské pozemky, pro kteroužto práci, jak mapa (t. j. Altmannův obraz) ukazuje, potřebí bude plavců zkušených a rozvážných. Hoc opus, hic labor est! (Zde ohnisko díla nanejvýš pracného!)

12. Od Štěchovic k Hořejším slapům teče řeka hadovitě, tvoříc pět až šestkrát oblouky tvaru půlměsíce, a to tak prudce, že spád vody (dependenci) odhaduji na 6 sáhů. Jest plna skal a kulovitých balvanů, a musí se s koňmi pro veliká pásma skal nebo pro skaliska přímo do vody zasaňující třikrát, ne-li čtyřikrát do vody, takže jest nutno vysazovati je s jednoho na druhý břeh. Jednou nebo dvakrát bude třeba loď nebo koně podél skalisk, kde nejsou příliš dlouhá, popostrkávati sochory nebo tyčemi (mit sochorn (!) oder Stangen).

13. Z dubových trámů ještě ze staré plavební cesty tu a tam ve vodě ležících bude nutno zbudovati podél skal sruby, aby po nich koně jíti mohli. Odtud výše spatřují se na různých místech zdi nad dosah vody vystavěné, ale již sesuté, které předkům ukazovaly směr plavby.

14. V prostředku řečiště stojí velká skála „Dolejší slap“ řečená, která tvoří dvě vodní brány. U ní po všechna léta veliké ztráty na vozidlech a nejednou i na lidských životech se přiházejí, zvláště když jest veliká voda na jaře. Po lodích může se zde ještě dosti dobře proplouti, jako na př. i já jednou s velkou lodí nahoru i dolů a po druhé s menší lodí před 8 dny dolů jsem proplul.

15. Pod číslem 15 poznačeny jsou zdi zřícené a nad vodu trčící, z bývalé jízdní dráhy pozůstalé.

16. Dubové podvaly, jak pod č. 13. uvedeno bylo, jsou důkazem, že na nich před časy udělány byly podél skal přechody ze dřeva sroubené, po nichž koně loď táhnoucí přecházeli a loď tímto prudkým proudem nahoru táhli. Protože nebylo pak později nálady dřevěné tyto přechody neboli sruby, časem ledy a velkou vodou stržené, znovu trvaleji vystavěti, upadla plavba těmito místy v zapomenutí (in non usum) a v tom stavu také až posavad přes 100 let zůstala. Tyto skály, kolem nichž sruby šly, musí býti nyní odstraněny. Ale kdyby snad vzdorovaly a ustoupiti by nechtěly, mám v úmyslu je nechati, ale prolámati je, pokud ve vodě stojí, a to na těch místech, kde již od přírody počátek jest učiněn a kde při trvalejších deštích praménky vody jimi protékají, což při malém stavu vody snadno dá se provésti. Až sem pronikl jsem z Prahy se svou lodí.

17. Skála tímto číslem poznačená (t. j. Hořejší slap) v pokračování svém směrem ke břehu jest jen jílovitá a tvoří jen jednu vodní bránu. Tam pozorovati lze hojnost vorového dříví, jež sem sraženo bývá, protože vor, jako se to stává při dolejším slapu č. 14, prudce jsa hnán větrem nebo vlnami, přiblíží se náhle k ostrohu té skály, ale příboj vln od skály se odrážející vor postihne, čtyři, pět nebo i více oddílů voru pod vodu strhne, takže vše, co na nich leží, do vody spadne a se potopí, kdežto ostatní oddíly voru samy dále rozpoutané plují. Proto ta část skály, která až do prostředku řečiště zabíhá, musí býti aspoň na jeden sáh vysoko nad vodu odstřílena. Protože ta skála, jak viděti lze, pod hladinou vody ustupuje do pozadí, bude tu možná nová širší brána, jako to udáno bylo při čísle 16., protože i zde voda skrze skálu poněkud protéká. Na této nižší části jest skála vysoká 5 až 6 loket a rozšiřuje se nahoře v dosti rovnou a širokou plochu. V druhé části ční však ta skála vzhůru jako nějaký dům nebo hranol a spatřují se na ní tři stromy. Na tomto místě před skálou tvoří řeka záliv na způsob půlměsíce, tedy bezpečný přístav pro lodi. Na této skále může býti postaveno i skladiště, jež pojmuti by mohlo na 20.000 až 30.000 krušců soli. Tu pak mohla by se zrušiti ona solnice, která stojí odtud o půl nebo tři čtvrti míle výše. A protože také pod touto skálou tvoří řeka zátoku, mohly by tu ty lodi, které od Prahy připlují, bezpečně přistávati, zvláště v tom případě, když by neměly ještě výše přes toto místo plouti. Tím by jak plavba, tak i solní obchod uvedeny byly ve skutek a pomáhaly by si navzájem, když by lodi se solí zde zakotvovaly, mimo solnici nebo v solnici zboží se vykládalo a potom zase ze solnice jen 10 nebo 12 kroků vzdálené na pražské lodi pod skálou zakotvené se nakládalo. Tím způsobem mohly by lodi s nákladem zboží za jeden den přistávati u pražské solnice a prázdné lodi zase potřebovaly by nanejvýše 1½ dne, aby vytaženy byly dále (do Týna). Zde hraničí moje (t. j. hradištské) pozemky v těch místech, kde potůček vpadá do řeky a *slíbil jsem, že až sem dílo provedu.*

18. Co se dalšího řečiště týká, podotknouti jest, že ve vzdálenosti malé míle, jak mi řečeno bylo, jest vystavěna solnice na pozemku hraběte Michny. Dosavad však nebyla k ní taková silnice udělána, aby se tam s koňmi dojeti mohlo. Nyní však, podle zpráv, mohla by se prý snadno zřídit. Od této silnice byla již cesta vystavěna od hraběte Michny a solních úředníků až do Týna. Ta prý sice podle mínění některých lidí místy jest pokažena, ale hrazením lehce prý může býti spravena. Poslušně očekávati budu další rozkazy Jeho Císařské a Královské Milosti, našeho nejmilostivějšího pána, mám-li býti pověřen úkolem také toto dílo od slapu č. 17 až do Týna a Budějovic provésti a upravit.

Na nejnutnější úpravě navigační cesty v proudech pracovalo se r. 1640 až do prosince, neboť ještě 25. listopadu zanechal opat Fuk Skálovi 50 rýnských na vyrovnání účtů. Ač nastalo potom zimní období pracím na vodě nevalně příznivé, nepřestal se Fuk o dílo své i tehdy starati. Za svých obhlídek poznal, že na odklizení balvanů menší nebo prostřední

velikosti dostane mezi domácím lidem v Povltaví dosti zručných pracovníků. Hůře mu bylo sehnati zkušené již dělníky na odstřelování skal a na účelnou úpravu plavební dráhy, zvláště však pro stavbu lodí a pramic. Ale i tu věděl si Fuk rady. Psal o takové muže do bývalého svého působišť kláštera Drkolny, kde měli dobré spojení s Lincem a s plavci na Dunaji. Dne 27. listopadu odpovídá Fukovi drkolenský probošt Martin, že nástroje plavecké (instrumenta nautica), jakých si opat přeje a to nejlepší, jaké dostati mohl, může dodati až později, protože plavci zdrželi se při vinobraní. Na doporučení měšťana lineckého Křištofa Hausenpergera zjednal však člověka plavectví velmi znalého, jenž v povaze řek i v úpravě dříví a lodí dobře se vyzná. Přišel by prý hned, ale má jakousi bolest v nohách. Po osmi dnech vydá se však přec na cestu se dvěma tovaryši přes Milevsko a s opatem se domluví. Chtěl na cestu 1 dukát, ale smluvil to s ním na 2 zl.

Z účetních poznámek opatových (č. 8) jde na jevo, že od 22. října do konce roku 1640 vydal na zplavňovací práce 333 zl. rýn. 54 kr. Z toho vyúčtoval Matyáš Skála za dobu od 3. listopadu do 26. prosince „i s těmi penězi, které ze svého deputátu pro nedostatek peněz dokládal,“ 227 zl. 39 kr. (č. 10). Uváděti z účtů těch jednotlivé, větším dílem opakující se položky, bylo by obšírně, spokojíme se tudíž s několika zajímavějšími položkami.

Malíř pan David, jenž plavbu narýsoval, několikrát opravoval a dvojmo vymaloval, dostal 3. prosince zatím (pro interim) 30 zl. Originál jeho práce zaslán byl 1. prosince císaři. — 7. prosince vyplaceno bylo za dva plavecké postroje pro koně (Schiffgeschirr), v Linci koupené, 12 zl. 24 kr. a za dopravu z Drkolny do Prahy 13 zl. Podle účtu pracovalo stále až do 26. prosince 9 osob, totiž 4 skalníci a 5 nádeníků; 3 venkovani však jen tři téhodny. Od přívozu zaplatilo se za ty osoby na Vraném za týden 39 kr.

Koncem prosince smluvil drkolenský probošt a pan Nicl, patrně tamější hospodářský ředitel, se stavitelem lodí v Linci, že dostane se loďařům za osmnáctidenní práci po 2 zl. denně a nad to 3 zl. 30 kr. zpropitného. K práci těchto loďařů však zatím ještě nedošlo. Mistr najal sice v Solnohradě tovaryše a nakoupil tam značnou zásobu klečí, ano, vydal se dokonce v lednu s těmito potřebami na cestu a dospěl až do Cáhlova, ale pro blízkost nepřátelských tlup dále se nedostali a musili se vrátiti. Za cestu do Solnohradu a nákup věcí čítal si mistr 36 zl., za dovoz a cestovné do Cáhlova (Freistadtu v Horních Rakousích) 14 zl.

Od 26. prosince 1640 až do 1. března 1641 nepracovalo se na zplavňování Vltavy, protože řeka zamrzla. Dne 12. února vyslal sice opat jednoho skalníka shlédnout, zdali staly se nějaké škody na vykonaném již díle a možno-li již s prací nad Štěchovicemi začíti, ale týž přinesl záhy zprávu, že řečiště jest plné nakupeného ledu. O prvním březnu však vyjel již Fuk s 13 dělníky z Prahy, které najal za touž mzdu jako loňského roku. Platil

totiž šesti skalníkům po 30 kr., sedmi dělníkům po 20 kr. a Skálovi určil 2 rýnské týdně. Hned nazítří začlo se pracovati proti Velkému ostrovu nad Štěchovicemi na hradištské straně. Od 14. do 21. března dohlížel opat k pracím osobně.

Za hlavní úkol nových prací považována byla *stavba jehlového mostu přes Vltavu proti Podskalí*. Nový most měl býti 142 lokte dlouhý a rozpočten byl na 122 rýn. zlatých. Dříví v ceně 62 zl. dodáno bylo od měšťanů Starého města Pražského, a to: 2 vory dubového dříví dodal Vít Bílek za 17 kop miš., 1 vor břevnového dříví Pavel Samuel Knoflíček-Srnovec z Varvažova za 1½ zl. rýn. a mimo to 4 vory za 15 zl., dva trámové vory Havel Línek za 17 kop miš., pět vorů Tomáš Olešnický za 1 zl. a to po dvakrát a Samuel Zeman 1 vor dubového dříví za 4 kopy miš. Stavbu prováděl dvorní tesař pražský Kašpar Seidle. Bylo s ním smlouveno na Strahově za tu práci 26. března 50 rýnských, ale dostal pak o 10 rýnských více, protože k vlastnímu mostu přes řeku jen 74 lokte dlouhému bylo nutno přes blátivý přechod přidělati ještě 68 loket nástavku. Řeka byla v těch místech jen 3 lokte hluboká. Jehly dubové, na nichž most spočíval, byly 8 loket dlouhé. (Nákres viz v korespondenci pod č. 12.)

V polovici dubna vydal se konečně objednaný loďařský mistr se 3 tovaryši znovu na cestu do Cáhlova a odtud s potřebným náradím, s klečemi a s dostatečnou zásobou loďařských hřebů do Budějovic povozem. Odtud vypravili se po lodi do Týna. Z Týna dal Fuk tovaryše s potřebami dopravit dále, patrně na Červenou, mistra však povolal do Milevska, kde s ním 22. dubna vyjednával. Cesta ta stála 32 zl. Celkem dáno dosavad loďaři 92 zl. kromě stravného (6 zl.). Byla tu s loďaři smluvena mzda 28 zl. za týden, počínajíc 22. dubnem. Do dne 23. června udělali čtyři velké lodi 9, 10, 11 a 12 sáhů dlouhé a mimo to dvě loďky, jednu pro milevský rybník a druhou do Štěchovic. Vše stálo 364 zl., nečítajíc dříví a kovářské práce. Zdály se býti Fukovi drahé, ale protože prý chtěl informační plavbu co nejdříve provést a s pracemi nad proudy počítati, bylo nutno i za drahé peníze lodi postaviti. Z Červené vypraven byl loďař se svými tovaryši od Fuka 23. června do Týna, aby tam udělal dvě lodi pro kardinála Harracha. Z účtu za loďařskou práci zajímá mimo zpropitné tovaryšům ve výši 1 zl. dané položka 5 zl. 3 kr., které určeny byly tlumočnickovi, aby za mistra „šífaře“ česky se s lidmi dorozumíval. (Účet č. 18.)

Zatím, co pracováno bylo pilně na odstřelování skal v proudech, staral se Fuk o budoucí úpravu zplavnění od proudů až k Budějovicím. Za tím účelem vyžádal si od mlynáře v Červené (patrně Kazimoura) zprávu, v jakém stavu jsou po řadě němčiny v jezech od Ústí a Častoboře až do Červené a na kterém břehu kde měla by se navigační cesta upravit. Česky psanou zprávu Kazimourovu ze dne 14. dubna opatřil Fuk po straně svými většinou česky psanými poznámkami. Protože obsahem svým odpovídá záznamům pozdější informační plavby Fukovy, opomíjíme ji tuto uvést. (Koresp. č. 14.)

Nabyv tak jakéhosi přehledu o stavu řečiště nad proudy, požádal opat Fuk v dubnu cís. radu Binaga, aby vymohl mu u císaře *patent k úpravě navigace od Proudů až do Budějovic*. Nemohla se patentu z dvorské kanceláře dočekať, píše Fuk panu Binagovi 10. května 1641 podruhé asi v tomto smyslu: Zajisté povědomost má o tom, že práce se zplavněním Vltavy, kterou opat na se vzal, tak dalece už pokročila, že kdokoliv může již zkusiti plavbu z Prahy až nad slapy. Dobře však že opat také ví, kterak přičiněním páně Binagovým společně se zemřelým p. Chiesou (Cziesa) a s nebožtíkem p. hrabětem Pavlem Michnou zbudována byla r. 1630 nad Ústím (okres Neveklov) solnice a od ní navigační cesta až do Týna, a kterak při mlýnech (bylo jich 12 nebo i více) udělány byly němčiny. Tato solnice však i upravená již cesta propter non usum (nepoužíváním) opět zašla, němčiny pak byly zase od mlynářů zadělány, jak to dokazuje ohledání, jež dal až na Červenou právě provésti. Aby tedy vše to zase napraveno bylo, obrací se na p. Binaga, jemuž od J. Mti. Císařské svěřena jest péče o solní záležitosti, aby vymohl buď od komory dvorské nebo z nařízení císařova od pánů místodržících patent, jímž by se majitelům pobřežních panství a mlynářům nařizovalo, aby zase němčiny co nejdříve otevřeli a upravili, jakož i k úpravě navigace od slapů až k Týnu pomocné ruky poskytl. (Č. 15.)

Čtvrtého dne po té, 14. května, vykonal opat *první plavbu Proudů* na zkoušku a šťastně pronikl ještě 3 míle daleko za proudy až k solnici před deseti lety v Ústí vystavěné. V dopise hraběti Šlikovi dto. 22. května liboval si, že dílo, po kterém p. Binago toužil, konečně jest uvedeno ve skutek. (Č. 16.)

Tou dobou stýská si hradištský správce Matyáš Skála, že mu císařští vojáci nesnáze činí, načež mu opat odpovídá, že netřeba se obávati, aby vojáci tam okol na dlouze zůstávati měli, neboť arcikníže, kterého nazítří nebo co nejdříve v Praze očekávají, nedlouho jen se zdrží a k armádě se vypraví. Napomíná jej pak, aby na 3 skalníky a 12 dělníků při cestách, jakož i na 4 při stavbách pilně dohlížel, nebo pokud sám nemůže Wacika (t. j. Bacíka, štěchovického rychtáře) nebo Tatara z Třebenic vysílal, že se jim za to záplata stane. K solnici do Ústí aby pak cestu spravili, protože tam nahoře (t. j. ve slapech) hrubšího díla už není. (Č. 17.)

Teprve 7. června 1641 dostal Fuk z Řezna, z dvorské kanceláře, císařem podepsaný a dnem 4. května datovaný dopis, že žádaný jím patent co nejdříve bude zaslán, jen aby se vši pílí slibně začaté své dílo dokončiti hleděl. (Č. 20.) Trvalo to však ještě víc jak měsíc, nežli císařův *patent 11. června 1641* v Řezně vyšel toho asi znění, jak sám Fuk v dopise svém naznačil.*) Téhož dne vyšel ještě jiný, podobný patent pro Fuka od gubernátora království Českého a císařského vojska v Čechách generála,

*) Originál, německy psaný a podepsaný císařem, presidentem Albrechtem z Kolovrat, kancléřem Vilémem Slavatou a Freislebenem, v archivě strahovském č. 21.

arcivévody Leopolda Viléma, biskupa štrasburského, halberstadtského, pasovského a olomouckého, daný na Pražském hradě, jímž se majitelům mlýnů ukládala oprava zanedbaných jezů a němčin a zároveň účinná podpora Fukových snah. (Originál č. 22.)

Jakmile Fuk měl bezpečnou zprávu o vydání patentů a tím i zajištění dalších nákladů zplavňovacích v rukách, rozkázal, aby se hned začalo s prací. To stalo se dnem 15. června. Pozoruhodno jest, jakými nástroji opatřena vydala se výprava za dozoru strahovského hejtmána Norberta Altmanna z Eidenburgu na práci nad proudy. Měla s sebou 1 tunu neboli cent střelného prachu z vojenského skladiště, 3 hevery, jakých užívá se při vozech, 3 větší a 2 menší skoby do trámů, 7 špičáků (nosáků), 4 perličky, 1 kamenické kladivo, 7 oškrliků (špičatých želez k děláni děr do kamene při vystřelování), 6 železných klínů, 6 železných řetězů, 6 železných pačidel, 8 motyk, 6 železných hrabí, 4 lopaty, 2 velké železné háky — jeden ohnutý, druhý plochý pro zdvihadlo —, 1 velký železný hřeb pro zdvihadlo, 2 klíny a 2 železné hřeby pro zdvihadlo a kola, 1 loďařský hřeb (Schiffnagel), 3 velké svěráky na kameny, 2 velké železné obracovače na kameny, 2 kopy hřebíků, 6 železných bodců, 2 silné káry na vození balvanů. Mimo to provaznické práce: 2 provazy 30 loktů dlouhé, dva 21 loktů, jeden 36 loktů, jeden 32 loktů, jeden pro svěrák 36 loktů dlouhý, dále 4 páry osmiloketných a 4 páry šestiloketných, 4 páry utahovacích provazů a jeden provaz pro válení balvanů. Kleště, svěradla a kladky byly kováři vráceny, protože nebyly dosti pevné. Vše to stálo 102 zl. 11 kr. — Dílovedoucím byl Michal Glasner, vrchním kameníkem Jiří Petzelt. Denně pracovali 4 mistři, jímž placeno bylo po 30 kr., a 12 nebo 13 nádeníků, jímž dávano denně po 20 kr. Kromě toho dostával dohlížitel týdně na stravu 3 zl. Tak vydáno bylo pro tyto pracovníky v době od 15. června do 10. srpna na mzdě 305 zl., nečítajíc tu jiná, drobnější vydání na pivo (sud bílého za 5 zl. 50 kr.), zpropitné ve zbrojnici, za prkna, za zapalovače (lunty) atd.

Dne 14. června vydal se Fuk z Prahy na výzkumnou plavbu, aby očitě shlédl stav navigace od Ústí až k Týnu. Tentokrát nevezal malíře Altmanna s sebou, ale chtěje přec znázorniti a poznamenati si závady plavby, pomohl si sám jednoduchým způsobem. Vltavu naznačil prostě dvěma přínými rovnoběžkami, běžícími prostředkem pruhu papíru ve vzdálenosti 8 cm. Jezy značil jednoduše příční čarou, v níž ležaté křížky udávaly polohu němčiny, kolečka pak s paprsky pobřežní mlýny. Navigaci, jak s břehu na břeh přestupovala, naznačoval vlnitou čarou. Po straně přepisoval své poznámky. Takovýto náskres poslal pak hraběti Šlikovi do Řezna, aby ukázal jej císaři. V pásmu od kamenného mostu Karlova až ke slapům v proudech shodují se poznámky s výklady ku mapě Altmannové, proto je tuto pomímám. Za slapy byla situace, jak následuje:

Na levém břehu brzy za vtokem přestavického potoka ležel svobodnický selský dvorec Ždan o samotě. Na pravém břehu bylo na „Krá-

lovských loukách“ skladiště obilí. Nad Královskými lukami bylo nutno plavícím se proti proudu vyhnouti se skalnatému pásu na břehu, zvanému „na Hradišti“ a přepraviti koně na levý břeh. I v řečišti bylo zde plno drobných kamenů, proto udělán byl v kamenitém tom dnu žlab pro loď. Sice také na levém břehu pod Morání byly skály, ale ne tak vysoké, aby přes ně nemohla býti vedena navigační cesta až do Živohouště s kostelem sv. Fabiana a Šebestiana, náležející — jak Fuk poznamenává — kardinálovi Harrachovi, ale s poddanými hraběte Michny. Tak vyhnula se nyní navigace Ústí, kde r. 1630 vystavěna byla solnice, které však nikdy nebylo použito a stála již na břehu zpustlá. Ze Živohouště vedla navigace až do Kobylník, kde pod ostrovem přecházela zase na pravý břeh a míjela Častobor. Za touto bylo jeti koňům přes skály až do Obozu (Wuoboz), kde zřízeno bylo nové obilní skladiště. Za Obozem vracela se navigace na levý břeh u vsi Cholína a míjela Bukovnici (Bukovici) a Županovice, kde lodi projížděly němčinou v jeze, náležejícím protilehlému mlýnu. Nad Županovicemi byla zlá plavba, protože kamenité řečiště působilo proudy a víry „Bučily“ zvané. I na pobřeží zdvihaly se skály až ke Zrůbku. Za Zrůbkem, kde byl převoz ke zrubecké krčmě na pravém břehu, šla navigace dále kolem Vesce a Velké, minula velikou skálu v řece „Vydra“ zvanou, ale nad touto skálou přecházela na pravý břeh, aby loď vyhnula se peřejím pod i nad kamýckým jezem.

U mlýna v Kamýku, jehož majitelem byl kníže Lobkovic na Chlumci, byla němčina v jezu úplně zatlučena. Mělo se tudíž s knížetem vyjednávat, aby vystavěna byla nová němčina. Proti zpustlému mlýnu v Proudkovcích, rovněž knížeti Lobkovicovi patřícímu, přecházela navigace zase na levý břeh. U mlýna v Žebrakovcích, který náležel jistému manu karlsštejnskému, býval dříve jez, zřízený pro chytání ryb. Poněvadž v něm teprve před několika málo léty udělána byla němčina pro plavbu lodí, mělo se mlynáři něčím na stavbu její přispěti. Nad Solenicemi projížděly lodi opět němčinou v jezu, jenž spojoval mlýn na pravém břehu, „u Kováře“ zvaný, s mlýnem v Zlakovcích, jenž náležel paní Hlaváčkové a říkalo se tam „u Vlachého“ nebo též „u Kulhavého“. Němčina byla zde poněkud zchátralá, ale měla se najmouti a plřovým dřívím upravit. Navigační cesta šla tu dále po levém břehu k mlýnu v Těchenicích, jehož majitelem byl Hanuš Morel (z Leth, z Letin), vrchní cís. strážmistr, jenž přiřazenil se na Bukovany. Vraty tohoto jezu projíždělo se poměrně dosti pohodlně, ale ještě lépe by tomu bylo, kdyby němčina postavena byla blíže k mlýnu. Dále přijelo se k mlýnu „Koreckému“, jenž náležel hraběti Coloredovi. Protože němčina tu byla úplně zadělána, bylo s mlynářem smluveno, že udělati dá novou němčinu při levém břehu, na niž mu 27. června slíbeno bylo příspěvku 20 zl. rýn. a hned mu závdavkem dány 3 zl. Zde přejížděli koně nad jezem k navigaci na pravém břehu, kde míjeli ves Podskalí. Nad touto vsí převáděli se koně, aby vyhnuli se náhlému spádu v řečišti „Veliký vír“ zvanému, na levý břeh, ale hned zase nad

Vírem, ještě před vtokem bystřiny „Piska“*) řečené, vraceli se zase na pravý břeh. Ale ani zde nedospěla navigace daleko, nýbrž musila zase za „Chalupou“ vrátiti se na břeh levý, který už neopustila až ke Zvíkovu. Míjela tedy zámek Orlík na vysoké skále, patřící knížeti z Eggenberku, a dva mlýny na Žďákově, kde němčina byla zcela zpustlá a nevhodně umístěna. Proto z nařízení Fukova povolán byl zámecký hejtman z Orlíku, v jehož přítomnosti smluvena stavba nové němčiny, na niž mlynáři dán příspěvek 15 zl. a nad to 3 zlaté poutou. Výše nad Žďákovem poznamenány vsi Letošice (!) a Kuskov.**)

Pod Zvíkovem bylo na louce skladiště obilí z písecké strany. Zde převáželi se koně na pravý břeh proti selské hospodě, v níž Fuk na své zkušební cestě obědval. O něco výše byly „Proudý Červenské“, silný a daleko jdoucí spád vody, kde bylo třeba vynaložiti mnoho práce na odstranění stromů s pobřeží a úpravu navigace. Ta míjela po pravém břehu skálu a les „Přerostlý“, ves Červenou s Kazimourovým mlýnem, kde Fuk přenocoval z 19. na 20. červen, dále mlýn „Saniky“(!), rovněž Kazimourovi patřící, kde měla býti v jezu udělána zcela nová němčina s rumpálem pro výtah lodí. Nad tímto mlýnem byla „zlá jízda“. O málo výše byl mlýn „v Jílové“ (w Jhlowý), kde bylo lodím proplouvati vraty v prostřed jezu. Nad Jílovou byla zase v řece nebezpečná jízda. Navigační cesta šla dále kolem zpustlého mlýna „Podolský“, který náležel Jesuitům na Opařanech a neměl ani jezu, ani němčiny. Zpustlost mlýnu naznačil Fuk v plánu kolečkem ledabyle narýsovaným s přeházenými paprsky. Nedlouho potom budovali však majitelé nový jez. O něco výše stál na levém břehu Vltavy opět pustý mlýn se strženým jezem „Dolejší“ zvaný, pod kostelíkem sv. Jana, asi v těch místech, kde jest nyní „Vojákův“. Nad ním byl mlýn „Račinský“ (plán má: Hradčinský), jenž byl majetkem p. Humprechta Račina, s němčinou příliš vysoko položenou. Navigace šla od Podolského mlýna stále po pravém břehu k mlýnu „Lipovskému“, jenž náležel Jáchimovi Lipovskému (z Lipovice na Dražici). Tamější jez byl udělán zúmyslně vysoko, aby mohli tu chytáni býti lososi. Poněvadž i němčina byla vysoko položena, musily tu lodi taženy býti vzhůru rumpálem. Na levém břehu výše k jihu stál mlýn „Rejzíkův“ (dnes Ryzíkov) hraběte z Vrtby. Byl vystavěn teprve před čtyřmi roky, tedy r. 1637. V prostřed jezu byla sice vrata pro jezy, ale Fuk žádal si ještě

*) V originálu stojí: „Der Fluss Piska felt hier in die Wuldaw“, ač může býti řeč jen o nepatrném potůčku.

**) „Kusskow ein Dorff“. Ves tu marně jsem hledal na mapě gener. štábu rakouského a na jiných mapách velkého měřítku. Není o ní zmínky ani v konfiskaci panství orlického a zvíkovského Petrovi ze Švamberka (Bílek: Konfiskace 647) ani v Palackého Místopisu, ani v Sedláčkově Histor. slovníku, ani v Tylově Zvíkovu. Přes to však opakuje se ve Fukových poznámkách dvakrát „Kusskow wes“. Zdá se, že jde tu o zmizelou kdys ves, po které zachovaly se ještě v době Fukově nepatrné zbytky na levém břehu Vltavy mezi Letošicemi a Zvíkovem, v těch asi místech, kde nyní je přívos u Kresličky.

poblíž mlýna němčinu s rumpálem, neboť i zde byl jez pro lov lososů vysoký. Poblíž Doubravy stál na pravém břehu mlýn řečený „Nový“, jenž náležel p. Brandenšteinovi (Janovi Jáchimovi na Kaladějích), ale byl pustý, bez jezu a bez němčiny.

Za vtokem Lužnice do Vltavy stál na levém břehu mlýn „Kořenský“ hraběte z Vrtby. I zde pro lov lososů byla němčina hodně vysoko položena a proto bylo třeba rumpálu pro výtah lodí. Za tímto mlýnem přecházela navigace, jež šla od Zvíkova stále po pravém břehu, na břeh levý a vyhýbajíc se vtoku prudké Lužnice, šla tudy až za jez mlýna nezdášovského. (Orig.: Nezalšov.) V nezdášovském jezu byla němčina tak výhodně umístěna, že lepší prý býti nemusila. U mostu v Týně nad Vltavou končila se na levém břehu navigace vedoucí sem od „Královské louky“ nad proudy. Zde končila se prozatím výzkumná plavba Fukova. Proto další část plánu načrtána jest jen zběžně červenou hrudkou. Jsou tu bez pojmenování naznačeny jezy u arcibiskupského mlýna v Týně, pak v Hněvkovicích, Jaroslavcích, Purkarci, Hluboké s mostem a konečně tři jezy v Budějovicích.

Z informační cesty do Týna vrátil se Fuk 1. července po lodi do Prahy. Vydal za této plavby od 14. června do 1. července 300 zl., hlavně na stravu, odměny a mzdy plavcům, jakož i na zálohy pro úpravu němčin. (Súčtování viz č. 9.)

Hned po návratu do Prahy podává Fuk 3. července 1641 zprávu hraběti Šlikovi do Řezna o stavu navigace asi v tomto smyslu:

„Od solnice, před 10 léty v Ústí (u Živohouště) zbudované až do Týna, což činí po vodě vzdálenost 14 mil, jsou navigační cesty téměř zničeny, protože byly dříve špatně dělány a pobřeží jsou nyní zase zarostlá stromy a křovinami. Němčiny neboli lodní propusty v mlýnských jezech, jichž se čítá 13, jsou v dobrém stavu jen tři, ale i ty jsou vysoko položené, pět jiných bude pak nutno znovu udělati a ostatních pět poněkud poškozených opravit. Vše to netroufal bych si za 3000 zl. poříditi. Informační tuto plavbu vykonal jsem na své útraty, s nemalým nepohodlím a námahou. Dílo vlastně už jsem začal, neboť větším dílem smluvil jsem již stavbu němčin nebo jich opravu. Na příklad při knížecím eggenberském zámku Zvíkově (! recte Orlice) smluvena byla na Žďákově v přítomnosti hejtmána panství nová němčina za 100 rýn. tolarů a dán byl na tu práci závdavek. Podobně stalo se též na několika jiných místech. Mám též objednané dělníky pro opravu plavební tratě na 14 dní, kterým také aspoň týdenní mzda se musí vypláceti, mají-li při práci vydržeti. Proto záleží mi na poukazu nějakých provozovacích prostředků. Vaše Excellence bude již bez poučení věděti, jak to dílo jest podporovati, jinak nevěděl bych, jak to dílo bez peněz na svůj náklad bych prováděti mohl. Musil bych dělníky propustiti a smlouvy s mlynáři již uzavřené vypověděti. To prozrazuji zatím jen Vaší Excellenci. Abyste lépe všemu porozuměl,

chci co nejdříve podrobnou zprávu o tomto podniku předložit nebo ve formě mapy a nákresu vše objasnit.

Na této plavbě, když jsem právě u Kamýku meškal, byl mně doručen nový císařský patent (t. j. ze dne 11. června) s dopisem Vaší Excellence, v němž zmínku činíte o *úpravě plavby na dolejší Vltavě z Prahy do Litoměřic* a že dostanu o té věci co nejdříve císařský dopis. Mohu si snadno domyslet, co tomu nejvyšší pan purkrabí řekne. Pan hrabě Colloredo (nejvyšší velitel zemský) aspoň provedl nedávno jízdu z Prahy dolů na zkoušku a jak mi sděleno bylo, rozkázal všechny lodi v Praze proti vůli majitelů zabrat, děla a náboje na ně naložit, mlýnské jezy pod Prahou ležící k velké škodě jiných lidí protrhati a takto proplouti.“ (Makulár Fukův č. 23/V.)

Z dalšího dopisu Fukova hr. Šlikovi jde na jevo, že císař poukázal na žádost Šlikovu jakousi částku peněz (ein Stukh Geld pro Interim) na pokračování navigačních prací na horním toku Vltavy, ale že do té doby, totiž 13. července, Fuk nejen ničeho neobdržel, nýbrž dokonce pan Binago podal jemu memoriál, v kterém uváděl proti výplatě jakési námitky. Prosi tedy Fuk presidenta, nemá-li všechna práce býti zastavena, aby o záležitost tu se postaral. Sám Fuk prý na to dílo za pět téhodnů hodně z vlastních prostředků vynaložil a aby pokračovati mohl v něm, uzavírá půjčku na 2000 zl. Pracuje právě o tom, aby začaté dílo z Ústí do Týna na papíře narýsoval a k posudku poslal. (Makulár č. 23./VI.)

Na toto psaní oznamuje hr. Jindřich Šlik dne 22. července z Řezna, že oba dopisy Fukovy dostal, a že již císař presidentu dvorské komory nařídil, aby pražská komora poukázala opatovi nutné prostředky na úpravu navigace a aby ve všem jej podporovala.

Zplavňovací práce na horním toku Vltavy byly teprve v počátcích a již starala se dvorská komora o to, aby opat Fuk převzal i dohled na zplavnění *dolního toku* z Prahy do Mělníka. Píše aspoň v témž dopise hrabě Šlik Fukovi: „Colloredovský ingénieur Cyrillus*) přispěchal sem se svým zplavněním pod Prahou a žádá na provedení téhož 7000 zl. rýn. Já bych však raději viděl, kdyby pro to dílo použito bylo Vaší Důstojnosti, neboť myslím, že byste to pak provedl za menší částku nežli 7000 rýnských. Vaše práce zajisté na horním toku jest mnohem větší a dalekosáhlejší nežli tato na dolním toku, kde od Prahy do Mělníka jsou jen 4 míle a řeka nenastavila tu tolik překážek v cestu jako nad Prahou, a přec Vaše Důstojnost nežádá na své dílo takové částky peněz. Proto rád bych zvěděl smýšlení Vaší Důstojnosti o té záležitosti.“ — V dalším slibuje Šlik, že bude se u císaře za podporu díla na horní Vltavě přimlouvati. (Č. 24.)

Přání Fukovo, aby mu co nejdříve na práci peníze poukázány byly, docházelo k cíli krokem jen pozvolným. Pracovalo tu zákulisí proti němu. Napřed dostali místodržící království Českého z dvorské komory císařské

*) Pod tímto jménem bývá pravidelně uváděn, ale příjmení jeho bylo Geer. (Viz č. 19.)

dto. 31. července z Řezna rozkaz, „že na zplavnění Vltavy poukázáno bylo již dříve 3000 kop, aby tedy u berního úřadu vypátrali a potom oznámili, zdali a nač těch 3000 kop vydáno bylo“. Místodržící měli české komoře urychlení zplavňovacího díla doporučiti, zejména proto, že toho zvláště válečná doba vyžaduje. (Opis č. 25.)

Druhého srpna šel teprve nový císařský rozkaz na výběrčího posudného (daní z piva, vína a soli) dvorního radu Antonína Binaga do Prahy, aby strahovskému opatovi Kryšpínovi ku třem tisícům prve poukázaným vyplatil ještě 1000 zl. a potom aby zprávu podal, jak té částky použito bylo a v jakém stavu zplavňovací práce jsou. (Opis č. 26.)

Nevěda o tom, píše Fuk 7. srpna Šlikovi poněkud roztrpčeně, že sice podle jeho sdělení má česká komora poukázati mu prostředky na zplavnění horní Vltavy, ale poněvadž od téže nelze nic očekávati, doporučovalo by se, aby vůbec díla bylo zanecháno. Posílá mu aspoň svůj náčrt řečiště s vysvětlivkami na zvláštním papíře s prosbou, aby ukázal jej také císaři. Z mapy té a poznámek sezná, že více jak 11 neděl vynaložil na to, aby zplavňovací dílo od pamětního sloupu nahoru načrtati mohl a že z vlastního měšce týdně dělníky platil, úpravy němčin s mlynáři smlouval a penězi zakládal, jen aby cesta od slapu až do Týna co nejdříve hotova byla. Před 14 dni již o tom p. hraběti psal, posílaje zároveň memoriál páně Binagův ke dvoru a žádaje za poukaz aspoň na 2000 zl., aby nejdůležitější věci provéstí mohl, ale patrně že psaní ono ještě nedošlo.

Z dalších řádků Fukových vysvitá, že plán, který ingenieur Cyrill, přidělený jako znalec pevnostních staveb vojenské kanceláři generála Colloreda, velitele císařské armády v Čechách, na zplavnění Vltavy od Bubenče do Mělníka předložil, byl technicky odborně a pro oko krásně vypracován, což Fuk u porovnání se svým jednoduchým náčrtem nemohl neuznati. A proto k žádosti Šlikově, aby mu sdělil svůj úsudek o plánu Geerově, omlouvá se slovy: „Jak z přiložené mapy vidno, prostírá se zplavňovací plán můj na vzdálenost 16 mil od sloupu (t. j. který Fuk mínil postaviti na Horním slapu v proudech) až k Týnu a měl by se rozšířiti až na pásmo, sáhající od Řezenské brány (Regensburger Thor) přes můstek až k místu Am Hof na bavorském pomezí, kdežto plán ingenieura Cyrilla obsahuje pouze 4 míle. Nadto z mapy mé poznati lze těžší a nákladnější práce. Proto spokojil jsem se jen s horším náčrtem a nebude tedy snad třeba mého úsudku o plánu Cyrillově. Co však se provedení týká, jmenovitě toho, že by chtěl hrabě Colloredo dílo to dovésti jen pod zámek v Bubenči a zde skladiště vystavěti, to podle mého mínění snadno za 2000 kop se pořídí. Pakli by si však kdo přál vésti plavbu od Bubenče zátočinami a skrze pražské jezy až k malostranskému přivozu pod mostem a tak před tvář císařovou a celého dvora, takřka před jeho okny skladiště míti, mohlo by se ještě 1000 kop přidati, takže celé dílo od Prahy až k Mělníku provedlo by se za 3000 kop. O té věci psal jsem asi před 14 dni, ale Vaše Excellence dopisu patrně ještě neobdržela. Také p. Binagovi zdá se

dlouhá mapa colloredovská poněkud směšnou (*ridicula*) a jeho požadavky příliš vysokými.

Bude-li mně to tedy od Jeho Mti Císařské uloženo (při čemž bych si přátelství generála Colloredo spolu zabezpečil), odejel bych s výlohou 200 zl. po lodi z Prahy až do Litoměřic a pomocí koní zase zpět proti vodě na úžas celého města do Prahy, abych shlédł stav potřebných úprav, Potom bych milerád dvůr prostřednictvím Vaší Excellence o všem zpravil. A jako jsem nad Prahou opatřil všechny jezy průchody (*stratagemata*) dolů i nahoru plavby schopnými, tak také troufal bych si totéž učiniti a zříditi i na dolejší a to méně dlouhé části řeky. Tyto 200 zl. mohly by mně od J. Mti. Císařské prostřednictvím komory u výběřích daní poukázány býti z posudného. Mohl bych si je sám pak již vyzvednouti a po ukončení nastávajícího sněmu ihned jich k tomu cíli použití a vše v 8 dnech vykonati.“

V dalším prosí Fuk hr. Šlika, aby postaral se o poukaz peněz u české komory, aby dílo nad proudy mohl do 6 neděl dokončiti a veřejnosti odevzdati. Nerad prý by novým nákladem opravoval škody, při neočekávaném přivalu vod snad nahodile na navigaci způsobené. Bude též třeba někoho ustanoviti, jenž by stále na řádnou úpravu navigační dráhy a němčin dohlížel.

V doušce ohlašuje Fuk, že dostal právě od Binaga poukaz jen na 1000 zl. To však že nikterak nestačí na doplacení účtů za prvější pásma až ke slapům a na dosavadní práce nynějšího pásma. Proto prosí za poukázání větší částky, neboť císař při tom přec ničeho neztratí: Bude-li se z každého kručce soli vybírati jen po 1 groši, bude míti vše splaceno ve dvou letech. Posílá *nákres pamětního sloupu*, jenž bude postaven na skále u Hořejšího slapu.

Vysvětlivky „*Notata über die Schiffmappa*“, které Fuk Šlikovi poslal, neobsahují celkem nic nového, co bychom z jeho náčrtu již nevěděli. Ale o informační cestě prozrazují se tu některé zajímavé podrobnosti:

Fuk sděluje, že plavební dráha z Prahy až k Hořejšímu slapu v rozsahu 5 mil byla právě, ač to považováno bylo za věc zcela nemožnou, s velikou námahou skrze úskalí provedena, takže nyní možno jest se solní lodí se třemi koňmi nebo s pěti lidmi proplouvati, což on též s krytou lodí, 9 sáhů dlouhou a dvěma koňmi taženou, jakož i se solní lodí, 15 sáhů dlouhou a třemi koňmi taženou, dne 16. června šťastně provedl. Přípisem císařovým 4. května a patentem 11. června vydaným svěřeno mu bylo další zplavňovací dílo na horní Vltavě. Proto vstoupil dne 14. června v Praze na loď dvěma koňmi taženou a na té plavbě dospěl šťastně 22. června do Týna. Shledal, že plavební dráha v tomto pásmu snadno se dá upravit po vodě i na zemi, zejména při 13 mlýnech, které jsou v tom pásmu v činnosti. Mimo to jest ještě na řece několik (5 nebo 6) mlýnů pustých, a tu by se doporučovalo, aby v budoucnosti nebylo dovoleno znovu je stavěti, protože by se tím plavba ztěžovala. Plavební cesty budou

již v nejbližších dnech na obou stranách řeky spraveny. Protože na ty práce dával peníze zatím z vlastní kapsy, prosí Fuk, aby mu bylo poukázáno nejméně 4000 zl. u p. Binaga.

Dne 24. srpna píše Fuk hraběti Šlikovi, kterak velice ho potěšila zpráva, že jeho dílo velmi se líbilo Jeho Milosti Císařské a panu presidentovi komory a že milostivě bylo přijato. Psal prý již dvakrát p. presidentovi, že na práce ty od slapu až k Týnu potřebuje asi 3000 kop., ale že na ně obdržel jen 1000 rýnských. Bylo mu tedy třeba ještě aspoň 2500 zl., aby mohl v pěti nebo v šesti nedělích podniknouti druhou plavbu na zkoušku a to již se solní lodí.

Další slova dopisu nasvědčují tomu, že Fuka trpce se dotkla buď nějaká zmínka v nezachovaném dopise Šlikově ze dne 20. srpna, jako by částka Fukem žádaná zdála se císaři velmi značnou, aneb onen císařův dopis dto. 7. srpna Binagovi, v němž se za zády Fukovými žádalo, aby předloženy podrobné účty z oněch 3000 zl., jež prve na zplavňovací práce v proudech byly poukázány.

Nikoli bez trpkosti píše tu Fuk Šlikovi:

„Nechť pan president (hr. Frant. z Kolovrat) uváží, že mimo práce na zemi i na vodě jest mi při tom konati namáhavé cesty, že zanedbávám vlastní i svěřeného mně kláštera záležitosti, že posílati musím z Prahy stále na 10 až 20 mil dohlázele a na všechno mnoho peněz dávati. Proto nemůže zmíněných 3500 zl. na úpravu navigace od slapu až k Týnu považováno býti za velký náklad a to tím méně, když celá řada balvanů a soutěsek teprve příštím rokem za menšího stavu vody podle možnosti ještě odstraňována býti má.*) Jestliže srovná se to s pracemi, které Colloredovský ingenieur podniká od Bubenče do Mělníka v rozloze toliko 4 mil, kdož z povzdálí již nepostřehne veliký ten rozdíl, pomlčíc o tom, že dílo to od Bubenče až do Prahy není ještě započítáno a také na 7000 zlatých státi má?

Nyní tedy jest mi v té záležitosti Vaší Excellenci oznámiti, že páni stavové na žádost císařovu za poukázání oněch 7000 zl. na dolejší plavbu (k Mělníku) na tom se usnesli, aby tato částka vyplacena byla z letošního sněmovního svolení na zplavňovací práce. Ale nejvyšší pan purkrabí ve své ředitelské funkci ukázal se tak horlivým a přičinlivým, že hraběti Colloredovi uložil, aby (české) kanceláři ohlásil, že páni místodržící chtějí co nejdříve nařídit, aby ty peníze vydány byly zatím z berničního úřadu a to z posudného (z pívni a vinné dávky). Podle toho nařízení dostal jsem již před třemi dni dekret, jímž se ukládá, aby vrchní berníci pánům (komisařům) od J. Mti Císařské pro zplavnění dolní Vltavy jmenovaným, totiž hraběti z Vrtby, hr. Colloredovi a zemskému písaři panu Jeničkovi, (z nichž nikdo, jak vsaditi bych se chtěl, na loď a vodu ani nevstoupí,

*) Z přeškrtaných řádek vysvitá, že na celou úpravu řečiště z Prahy až do Týna, více než 20 mil dlouhého, rozpočteno bylo jen 6500 zl. rýn.

aby se jen jednu míli cesty plavil) na kvitanci pro zplavňovací ty práce ihned vyplatili dva až tři tisíce zlatých a potom ze svolených peněz, až poukázány budou, zase vyrovnání v účtech učinili. Ale my (bylť Fuk též vrchním berníkem) beztak nemáme v úřadě žádných peněz (a páni místodržící opatřují si jednotlivé peněžní položky jako Jeho Císařská Milost statečně *sami* — to ovšem píši jen v důvěrnosti!).

Za takového stavu věcí, budou-li výše jmenovaní páni, nebo třeba jiní, na starosti míti zplavnění dolní Vltavy a dostanou-li na to peníze, a bude-li od Jeho Mti Císařské vznesen na mne písemně nějaký úkol, vynasnažím se, abychom zůstali navzájem dobrými přáteli a aby toto dolejší zplavnění stalo se ku větší slávě a památce tak, *aby z Prahy povstalo vůbec obchodní město, aby z Hamburku sem všeliké zboží dováženo bylo, aby zde skladiště bylo zbudováno, z něhož by zase do všech sousedních zemí zboží se rozváželo*, aby tak z toho pro Jeho Milost Císařskou znamenitý důchod vyplýval, Pražané pak a domácí obyvatelstvo aby také z toho znamenitý prospěch měli, jakož i aby hlásily se u mne schopné osoby, které by také odtud do Hamburku rozličné obchody po lodi provozovati začaly, jak o tom chci ještě J. Excellenci p. presidentovi něco „ex professo“ psáti.“ (Makulář č. 27.)

Soukromý tento dopis Fukův hraběti Šlikovi, jak se zdá, šel ve dvorské kanceláři do živého, neboť již 30. srpna šel císařský poukaz z Řezna na Binaga, aby k nedávno vyplaceným 1000 zl. přidal ještě 2500 zl., ale tak, aby zatím vyplaceno bylo hned jen 1000 zl. *) V přípisu o tomto rozhodnutí uspokojuje se Fuk, že prý, co se vyúčtování povolených peněz týká, nežádá toho komora z nějaké snad nedůvěry k Fukovi, nýbrž jen proto, aby měla dobrý přehled do budoucnosti. Zároveň dostalo se mu pochvaly za jeho námahu a zvláště za „mapu“, kterou Šlik císaři předložil. Projevena zároveň naděje, že plavba, jak opat slíbil, bude moci býti provozována již v šesti týdnech.

Jako dosti učinění za „domnělou“ nedůvěru svěrovala se mu spolu *úprava plavební dráhy na dolní Vltavě od Prahy až k Mělníku*, při čemž určuje se, že obchodní skladiště má státi pod kamenným mostem v Praze. Na počáteční práce poukazuje se mu 3000 kop z výnosu jednozlatové daně na poddané vypsané. Do třetice pak poukazuje se mu na převzetí zplavňovacích prací od Prahy až do Týna a na zkušební jízdu 1500 zl. z posudného. (Č. 26./VI.)

Mimo tyto císařské resoluce došel dne 3. září českým místodržícím rozkaz, aby vydali patent, že bez zvláštního svolení císařova nebo jeho místodržících nesmějí se žádné pusté mlýny na hoření toku Vltavy opravovati nebo znovu stavěti, dokud by nebyl vyžádán též souhlas vý-

*) Dostal tedy Fuk na zplavnění horního toku Vltavy podle resoluce dto 30./9. 1640: (výplata 14./5. 1641) 3000 zl., podle resoluce dto 2./9. 1641 (výplata 8./8. 1641) 1000 zl. a podle resoluce dto 30./9. 1641 (výplata 18./8. 1641) 1000 zl.

běrčích posudného Antonína Binagy a Benedikta Cacciy. Vydán byl 30. září. (Orig. č. 34/II.) Dne 10. září vydal se již opat Fuk po lodi na prohlídku řečiště z Prahy do Litoměřic.

S jakou netrpělivostí očekávalo se dokončení úpravy vltavského řečiště pro plavbu, vidno jest z toho, že neuplynulo ani ještě 6 neděl a Fuk dostal již z dvorské komory nový přípis s podpisem císařovým dto. 23. září, v němž se mu ukládalo, aby za krásného toho podzimního počasí neváhal zplavňovací práce v pásmu Praha—Týn dokončiti, v pásmu pak Praha—Mělník se vším úsilím prováděti, k čemuž mu čeští místodržící mají býti všemožně nápomocni.

Dne 7. října nastupuje Fuk *zahajovací plavbu* s velkou solní lodí, kterou řídí loďmistr a 6 tovaryšů a táhne 7 koní, z Prahy proti proudu do Budějovic. Dne 13. října došlo se do Budějovic. Příjezd dál se slavnostně: Loď pozdravena byla střelbou z hmoždírů a rozdělením dárku, žemlí a chleba chudině. Úhrnem vydáno bylo na tuto jízdu 280 zl. 40 kr., hlavně na mzdu a stravu plavcům a na obrok 8 koním. Opat totiž měl s sebou také jezdeckého koně, na němž konal pojezdky po břehu. Loďmistřovi platilo se denně po 1 zl., tovaryšům po 45 kr., čtyřem plavcům po 30 kr. Denně stálo stravné 12 zl. Při zahájení jízdy vypilo se na uvítanou loďařů 60 žejdlíků vína za 7 zl. (po 7 kr.) a piva za 30 kr. Prach na střelbu stál 1 zl. 30 kr. Zpáteční plavba z Budějovic nastoupěna byla hned nazítří 14. října s 12 osobami na lodích a přijelo se 16. října do Štěchovic. Opat vystoupil již na Červené, zajel na klášterní panství do Milevska a odtud vrátil se koňmo 22. října do Prahy. S jinými výdaji na př. řemenáři na troje postroje (10 zl.), provazníkovi (30 zl.), za 4 koně (200 zl.), za 7 rumpálů (30 zl.) a j. vystoupilo vydání za této první plavby na 509 zl. 49 kr. (Č. 40.)

Na výzvu pražských pánův komisařů nad plavbou v Čechách podal plavmistr Hanuš Mitterdorfer z Budějovic, jenž účastnil se plavby, znalecký úsudek o zplavnění řeky pro presidenta dvorské komory tohoto znění:

„Mělo-li by se s velkou lodí s nákladem soli jeti z Budějovic do Prahy, neobešlo by se to ještě bez velkého nebezpečství, protože v plavební dráze překáží ještě několik velikých balvanů, které mohou býti ještě zcela dobře odstraněny. Pro vory není však už takového nebezpečství. Kde by ještě snad nějaké hrozilo, neškodilo by, kdyby jistá znamení neboli ukazovatelé byli vztýčeni na výstrahu v řečišti nebo na jezích. Pro takové případy bylo by dobře míti po ruce schopné a proudu znalé osoby mimo kruh vorařů, kteří tomu tak nerozumějí, aby se s pomocí boží plulo lépe vpřed. Co se zpětné plavby lodí s nákladem nebo s prázdným prostorem proti proudu týká, ta bude se moci snáze prováděti nežli jízda po vodě, protože po březích mohou býti pro koně lepší cesty upraveny. Pro případ hodně vysokého stavu vody, když lodí proti proudu taženy jsou a jen stěží k velkým vratům dostati se mohou, doporučuje se, aby pro větší bezpečnost udělány byly, kde se to hodí, menší propusty (němčiny) vedle mlýnů.

jak to pan prelát sám poradí. Úmysl, aby příštího jara postavilo se hodně solních lodí, neprovede se tak snadno, protože v císařských lesích u Budějovic jest vhodného dříví jen málo v zásobě. A i kdyby 15 nebo i více lodařských tovaryšů takové lodi v zimě stavělo, přece stěží budou moci postavit jich dvacet, jak pan prelát si přeje.“ (Budějovice, 3. listopadu 1641. Č. 41.)

Posudek Mitterdorferův, který dostal se v zápětí Fukovi do rukou, nezdál se býti dosti vystižným a proto podal Fuk sám 9. listopadu Šlikovi do Řezna obšírnější vyličení tohoto obsahu:

„Na přímou moji žádost, kterou jsem p. Binagovi předložil, přijel počátkem října plavmistr z Budějovic s nákladem soli na lodi obvykle 16 sáhů dlouhé do Prahy. S touto lodí, když jsem ji byl řádně vlastním nákladem upravil, koňmi, postroji a provazy pro výtah opatřil, podnikl jsem 7. října druhou plavbu proti proudu na zkoušku. Řídil ji sám budějovický plavmistr. Za námi jela pak jiná solní loď se 6 tovaryši. Pátého dne — dni byly totiž již značně krátké — přibyli jsme do Týna, vykonavše plavbu dobrých 20 mil dlouhou, a nazítří dospěli jsme na podiv obyvatelstva šťastně a zdrávi do Budějovic. *Tot byla první plavba se dvěma loďmi, která byla z Prahy do Budějovic provedena — nunquam alias visum nec auditum* —, což nikdy před tím nebylo viděno aniž o tom slýcháno. Jak voda i zem, jízda i cesty, mlýny a jezy s němčinami nebo splavy a s příslušenstvím se ukazovaly, to vše již před tím jsem Vám nákresem i připojeným výkladem osvětlil. Toto dílo na vodě není ještě skončeno (protože nebyl jsem penězi náležitě podporován), ale má býti zcela hotovo příštím jarem a kromě toho také vše, nač plavmistr svým memoriálem upozornil. Před tím nikdy nebylo sice pochybováno o možnosti plavby na dolejší Vltavě, naopak, častěji byla provozována od Litoměřic až do Prahy, ale plouti proti proudu na horním toku Vltavy, toho nikdo si netroufal, ano, pokládáno to bylo vůbec za nemožné, zvláště když dílo, již r. 1630 hrabětem Michnou začaté, zůstalo na prázdnou trčeti. Když však nyní, jak doznal plavmistr, tak dobře může se plouti z Prahy do Týna, jako pluje se z Týna do Budějovic, zvláště když plavci poznají plavební dráhu, pak nezbývá než plavbu prakticky nyní prováděti a opatřiti, jak náleží, hodně lodí. Protože však jest veliká nouze o dříví pro stavbu lodí vhodné, jak jsem o tom s p. Binagem a s úředníky solního úřadu v Budějovicích konferoval, nechť učiní pan president dvorské komory a úředníci solné komory náležité opatření, aby takové dříví brzy získáno bylo.“ (Č. 42.) Dopis podobného obsahu psal Fuk též presidentovi dvorské komory hraběti Františkovi z Kolovrat. (Č. 42/II.)

Dne 12. listopadu doručen byl Fukovi nový císařský rozkaz, datovaný ve Vídni 7. listop., aby zplavňovací práce hleděl co možno urychlit a aby podal zprávu, jak daleko práce ty pokročily. (Č. 41/II.) Po čtyřech dnech obdržel Fuk od presidenta komory dopis s opisem posudku Mitterdorferova, jímž sdělovala se mu výtká Binagova, že prý opat ve své relaci

uvádí, že na dopravu lodí se solí čítá se sedm osob, na zpětnou pak dopravu lodí bez nákladu čtyři koně, což zdá se kde komu příliš drahé a mohlo by se podle mínění jiných lidí laciněji prováděti. Opat nechť co nejdříve o té věci podá vysvětlení.

Na tuto výtku odpovídá Fuk v obšírné zprávě přímo císaři 16. listopadu zaslané, že sice on jel solní lodí se čtyřmi koňmi, ale jinak že lze zcela dobře jeti jen se třemi koňmi, nikoli však s méně, protože zpravidla táhne se nahoru více prázdných lodí, nejméně dvě, najednou a při projíždce skrze němčiny nebo vrata, nebo v místech silného proudu jest nutna vzájemná příprež. Dále vysvětluje císaři: Když za jeden rok od 12. března do 11 listopadu, tedy za 35 téhodnů, přijede z Týna, kde zboží se nakládá, deset solních lodí, každá se 100 krušci soli, týdně do Prahy, učiní to za rok 35.000 krušců. Kdyby tento počet dovážeti se měl po nápravě, přišlo by od každého krušce 1 zl. 5 kr., úhrnem za rok 37.916 zl. 40 kr. Po lodích vyjde však tento rozpočet (1 zl. = 60 kr.):

Deset nových lodí po 80 zl. státi bude	800 zl.
Vystrojení jich	400 zl.
30 koní pro ně po 40 zl.	1200 zl.
Oves pro ně (35 týdnů po strychu à 45 kr. = 1225 strychů)	918 zl. 45 kr.
Zámečnická práce	200 zl.
Pro každou loď musí býti nejméně 7 osob (kormidelníkovi a staršímu plavčímu po 3 zl., 5 mladším po 2 zl. učiní týdně 67 zl. 40 kr. a za 35 týdnů)	4416 zl. 40 kr.
Mzda šafáře nad koňmi	100 zl.
Úhrnem...	8035 zl. 25 kr.

Rozdíl tedy ve prospěch dovozu plavbou proti dovozu po nápravě činí 29.881 zl. 15 kr. Tak tomu bude pro první rok. Pro další léta zmenší se náklad plavební, protože lodí vydrží aspoň tři léta. Koně, neprodají-li se na podzim, mohou snadno býti živeni přes zimu v Budějovicích a dovážeti zatím sůl nebo jiné zboží. Nastane-li pak v království Českém pokoj a obyvatelstvo v krajích nad Prahou se rozmnoží, bude potom třeba mnohem více soli a tak doprava může se zdvojnásobiti. Možna jest ovšem ještě jiná doprava kusové soli, totiž po prámech, ale tímto způsobem, poněvadž provádí se jen s velikými potížemi vrchností a poddaných, nedopraví se za celý rok do Prahy mnoho přes 30.000 krušců. Spotřeba toto číslo přesahující musila by se tedy zase buď po zemi dovážeti, nebo zase lodní plavba zavést. Až rozmnoží se obyvatelstvo severních Čech, může vzrůst spotřeba soli na 100.000 krušců. Z toho připadlo by na dopravu po vodě aspoň 60.000 krušců, a tak by plynulo do císařské pokladny ročně aspoň 60.000 zl. Bude-li se díti doprava po lodích, bude třeba pro každou loď z Budějovic, nebo jak pan Binago chce, z Týna do Prahy 4 nebo 5 lidí,

jimž pak musí se dáti za tak dalekou cestu nad obvyklou mzdu ještě přídavek. Aby však mohli loď sami proti proudu nazpět táhnouti, nutno by bylo přidati jim 5 lidí, kteří by buď smlouvenou odměnu nebo denní mzdu za to dostávali. Tento způsob dopadl by asi hůře nežli doprava pomocí koní. Mohla by se sice ještě ve dvou nebo třech nedělích provésti v té věci zkouška, ale studené již počasí a velká voda odporučují nechati zkoušku až na jaro, kdy beztak pomýšlím provésti novou zkušební jízdu s loďmistrem na mišenské lodi po celé řece. Pro dopravu soli bude třeba mišenských lodí.“

Patrně na základě úsudku loďmistra Mitterdorfera dostal Fuk 21. ledna r. 1642 novou císařskou resoluci, datovanou ve Vídni 17. ledna. Oznamuje se jí opatovi, že jeho zpráva v listopadu zasláná bere se na vědomí, ale co se plavby z Prahy do Týna týká, protože některé závady se ještě ohlašují, na př. že třeba jest na některých místech ještě některé kulovité balvany rozstříletí, jinde zase že na nebezpečných místech není výstražné znamení plavcům postaveno, jakož i že u některých mlýnů zaříditi jest lepší bezpečnost při přejezdu, ukládá se mu, aby o těch věcech s Binagem a Cacciou se poradil, a na provedení těch věcí poukazuje se mu u nich 2000 zl. Na ohledání potřebných ještě prací má dvě zkušební plavby podniknouti, jednu pomocí koní a druhou s pomocí pěších lidí a výsledek oznámiti má dvorské komoře.

Binago nevyplatil však Fukovi hned poukázaného obnosu, nýbrž jen 500 zl. Z vyúčtování zajímavější jsou tyto položky: Engelhart Wahl (Bahl), správce solního skladu v Týně, obdržel 172 zl. 52 kr., které vyplatil za dvě nové němčiny, z nichž prvá v jezu mlynáře Jana Radína v Týně stála 60 zl., druhá pak u Liptovského mlýna smluvena byla s mlynářem a s navigací na polovic. Dva lamači skal dostali za opravu navigace až nad Štěchovice za 3 dni 2 zl. 24 kr. Provazníkovi Janu Klymetovi, měšťanu Starého města Pražského, dáno za 2 provazy úhrnem 65 sáhů dlouhé, za něž lidé loď táhnouti měli, 15 rýnských. (Č. 78.) Malíři Oldřichovi Muschovi, měšťanu Starého m. Praž., za nátěr nové lodi 27 zl. 40 kr. (12 liber uherské zeleně stálo 14 zl. — 3 libry běloby 1 zl. 30 kr. — klich a zelená hlínka 1 zl. — stříbrný klejt a něco fermeže 30 kr. — 22 liber lněného oleje 3 zl. 40 kr. — od práce 7 zl.) Teprve 21 srpna dostal opat Fuk z poukázaných 17. ledna 2000 zl. od Binaga 1000 zl. a zbytek 500 zl. zůstal Binago dále dlužen.

Zkušební plavba v lednu nařízená vykonána byla 20. dubna 1642. První velkou „mišenskou“ loď táhli lidé německé národnosti proti vodě. Výše odměny není udána. Opat následoval je o několik dní později na lodi tažené koňmi. Při jízdě odstraňovány byly překážející ještě kameny, kterážto práce protáhla se až do měsíce září. Tehdy, dne 9. září, odpovídá Jindřich Šlik ze Švechatu opatovi, že z jeho zprávy poznal, jak horlivě si vedl při dodatečné úpravě plavby na horní Vltavě, jen aby zavděčil se císaři a vlasti. Však prý také, když to oznamoval, císař řekl: „Der Alte

ist eyferig undt will sich mir gedächtnus machenn.“ Až prý opat přijede do Vidně, jistě že s ním císař o té věci více mluvíti bude. (Č. 79.)

Že zplavňovací práce narážely nejednou na nepředvídané překážky, toho důkazem jest zpráva hejtmana strahovského Norberta Altmanna z Eidenburgu o stávce dělníků. Týž sděluje „cito, cito, cito“ od vsi Živohouště nad proudy opatovi dne 9. září 1642: „Po odjezdu Vaší Milosti od Vltavy bylo odvaleno z řečiště u Ústí velmi mnoho kamenů, které zdály se ve vodě malými, ale ve skutečnosti byly velmi veliké. Totéž učiniti jsem chtěl s kameništěm u ostrůvků „Popelů“ dne 9. září, ale podřízení mi dělníci stali se rebelly. Tři skalníci Šimon Janel řečený Lang, Jakub Grinczner a Hans Dredler podnítily též jiné soudruhy. Vymlouvali se, že voda jest již velmi studená. Zdržuji je však ještě při práci, očekávaje konečné rozkazy Vaší Milosti. (Douška:) Ti skalníci chtěli všeho nechati a odtud odejít. Bylo by nejlépe, aniž bych co určovati chtěl, kdyby byli vsazeni v Praze do žaláře. Mají tam své stanoviště „u zeleného křížku“ na právě Matky Boží (kláštera Maltézského na Malé Straně.) — (Č. 80.)

Několik dní poté — 13. září — píše Fuk Šlikovi, že odstraňovány byly stroji a zdvihadly v pásnu 6 mil od Prahy vzdáleném kameny, z nichž mnohé byly na 40 až 60 centů těžké. Byly odvalovány na stranu a tak se dospělo až ke Kobylníkům nad solnicí. „Tak mohou plavci Pánu Bohu děkovati, že pro budoucnost uchránění budou škod. Nyní však nelze dále pokračovati, protože dělníci zdráhají se již pracovati, že prý voda už je studená. Propustil jsem je zatím, když slibili, že časně na jaře zase s dílem počnou.“ (Č. 83.)

Tak skončily se zplavňovací práce roku 1642.

Příštího roku upozorňuje opat 28. února hraběte Šlika, že bude nutno opatřiti včas peníze, přeje-li si císař, aby v pracích pokračováno bylo a že jest o to se postarati, aby hned s jarem pokáceno bylo vhodné dříví na stavbu lodí a dopraveno za většího stavu vody do Prahy. Nedlouho poté byly však jakékoli veřejné práce ohroženy nepřátelským vojskem Königsmarckovým, které obsadilo severozápadní část Čech a i Praze hrozilo nemalé nebezpečství. Byly tedy i zplavňovací práce úplně přerušeny. Teprve koncem května, když nebezpečí minulo, oznámil Fuk Šlikovi, že jakmile počasí to dovolí a voda opadne, bude se v pracích v pásnu 6 mil za Prahou pokračovati. Dne 13. července dostal opat od Binaga doplatek 500 zl. z minulého léta. Ale ani tou dobou ještě se nepracovalo, protože velikými dešti byla Vltava stále rozvodněna. Teprve 19. srpna, tedy v době již na práce ve vodě dosti pozdní, přijeli na dvou „německých“ (mišenských) lodích a jednom člunu noví pracovníci, najatí k lámání balvanů na horním toku Vltavy, z Děčína do Bubence. Byli to Oldřich Tredl a Jiří Issel, loďmistři; Matěj Laub, Matěj Laur, Křištof Hieke a Jiří Hieber, tovaryši, a Jakub Issel, učeň. Každý z nich dostal hned 2 toлары. S loďmistry a tovaryši bylo smlouveno denně po 45 kr., učedník dostával 30 kr. Kromě nich najat byl v Praze tesař Martin a skalník Mikuláš.

rovněž za mzdu 45 kl., dále dělníci Jan Treger, Jan Georg, Jan Sobert, Jan Šebastian a Mates Einhietzer za 21 kr. denně. Bylo jim uloženo, aby nalodili v Praze u Sovových mlýnů 22. srpna veliký *sloup* ze žehrovičského pískovce vytesaný, jejž postaviti měli v proudech na skále u Hořejšího slapu.

Na postavení pamětního tohoto sloupu pomýšlel opat Fuk již na jaře r. 1641. Vyzval tehdy 25. května známého kameníka *Campiona*, aby podal návrh na vysoký, monolitový sloup na profilovaném podstavci s medailonem a s nápisní deskou. *Campion* navrhl sloup s hlavicí, 1 loket vysokou, která měla formu rozsochatých skal, na nichž s rozkročenýma nohama a s rozpiatými křídly vítězně stál dvojhlavý orel, císařskou korunou zdobený. Orel měl býti 2 lokte vysoký, ze železa, a zapuštěn býti měl železnou násadou do sloupu na půl lokte hluboko. Nápis vytesaný do kamenného podstavce hlásal zásluhu Fukovu o vylámání skal v proudech a pamět císařovu těmito slovy:

Na jižní straně směrem k Rabínu:

D. O. M.
Memoriae
Potentiss. Imperat.
Ferdinandi III.
Cuius Auspiciis E Im-
-pensis Woldava fact.
est navigabilis. Consu-
-mat. Anno
1643.

Na vedlejší straně podstavce obrácené k Slapnici:

Opera
F. Crispini A Hradischtie
Abbatis Strahovi-
-ensis. Sil. Mil.
Visit.*)

Z účtu za postavení památného sloupu zajímají budou některé položky: Mistr *Campion* měl smlouveno za sloup 10 loket vysoký 80 zl., ale protože si stěžoval na velké obtíže s prací, bylo mu přidáno ještě 6 zl.

*) Takto četl nápis a opsál strahovský bibliothekář Bohumír Dlabač, když 8. října r. 1787 sloup ten prohlížel. V překladu nápis zní: „Bohu Nejlepšímu a Největšímu. — Na pamět nejmocnějšího císaře Ferdinanda III., s jehož ochranou a nákladem učiněna jest Vltava splavnou. Dokončeno roku 1643. — Působením br. *Kryšpína z Hradiště*, opata strahovského, želivského, milevského a visitátora řádu“. — Sloup dosavad stojí, ovšem bez orla, r. 1918 při převratu odstraněného.

Za podstavec a tři povelky dáno 3 zl. 30 kr. Pomocník Campionův dostal za cestu a pomoc při osazování 5 zl. Za naložení dostali kameníci společně 3 dukáty. Zámečníkovi Hanušovi Kuglerovi v Praze dáno za orla s násadou, vážícího 92½ libry, 18 zl. 30 kr. Za omalování orla zapláceno 20 zl. Za násadu železnou, 25½ libry těžkou, jež do podstavce zasazena drží sloup přímo, dány 4 zl. 15 kr. Za dvě kladky témuž zámečníkovi 4 zl. 40 kr., ač chtěl 5 zl. Tesařský mistr Kašpar dostal při osazování 10 zl. Vypilo se při tom vědro vína v ceně 8 zl. (Č. 99. — Dva náčrty Campionovy pod č. 100/I.) Podle přání opatova pracovalo se i v neděli 30. srpna až do nešpor, jen aby sloup již stál. V dopise ze dne 16. září píše opat Šlikovi, že sloup ten postaviti dal na osamělé skále, takže vyčnívá 20 loket nad řeku a že to byla těžká, ano „psí“ práce.

Po postavení sloupu jelo se řekou výše k lámání skal. Pracovalo tu 6 loďářů, tesař, skalník, učedník loďařský a 2 dělníci.

Dne 13. září podává inspektor díla, strahovský hejtman Norbert Altmann opatovi zprávu o vykonaných pracích: „Denně odklizovalo se „v Jelení“ (kameny „Jeleny“ nad Županovicemi) zdvihadlem 4 až 6 velkých kamenů, nad Cholyní pak ještě větší kameny, nepočítajíc menší kameny, které menšími nástroji vybírány byly, ač zde jest místo velmi hluboké i nebezpečné. Dne 7. září zlomil se velký hřeb ve zdvihadle a tu pak celý stroj s koly, provazy, kladkami i s velkým již zabraným kamenem sřítel se do vody, na štěstí však beze škody, vyjma jen to, že dělníci spadli při tom také do vody a tesařský tovaryš byl by to hnedle odpykal úrazem nebo smrtí. Nový hřeb udělal a jiné správký provedl županský kovář Jan Hájek. Mimo jiné udělal „dlouhý Clamer“ (spojku), aby se tesianice mohly ve vodě spolu držeti, dále dvě vidlice k zdvihání aneb k zadržení toho velikého kozla a dvě skoby k zadržení hebcajku.“

Dne 9. a 10. září nařídil Altmann po třikráte jistému konšelovi ve Zvíroticích u Záběhlic (rychtáře nebylo doma), aby ti, kdož by snad plaviti se chtěli s vory, přistáli ku břehu a počkali: „Toho však on neučinil, a tak se stalo, že několik vorů na nás propustil, mezi nimiž byl jeden se 40 prámy proviantu, když jsme právě v nejpilnější práci byli. A tu nám zdvihadlový stroj se vším příslušenstvím do vody srazili, pažení se dvěmi kotvami strhali, kotvě jedno rameno urazili. Plavci to nezavinili, nýbrž onen sedlák, který nedal jim vůbec výstrahy. Proto měla by Vaše Milost vydati jménem J. Mti Císařské české nařízení, aby pobřežní obyvatelstvo bylo nám nápomocno a aby plavci na znamení přistávali ku břehu. — P. S.: V „Jelenech“ jsou ještě neobyčejně velké kameny, které nelze zdvihadlem, jež tu máme, vyzdvihnouti, nýbrž musíme ještě jedno rameno dáti přidělati tak, aby táhnouti se mohlo čtyřmi koly a dvěmi kladkami. Jinak jsou kameny pro jízdu vorů většinou již venku, jen v jízdní dráze lodí jest jich ještě asi deset velmi velikých v cestě. Dne 5. září vytaženy byly u Županovic 4 velké a 6 menších kamenů a 2 velké a nebezpečné pod jezem. Dne 6. září přejížděli jsme v „Jelenech“ přes jez. Dne 7. září vybrány byly

4 velké a 2 menší kameny; 8. září 4 velké a 5 menších; 9. září 5 velkých, ale potom zlomil se hřeb; 10. září 5 velkých a 3 menší; 11. září 4 velké a 4 menší; 12. září 5 velkých a 2 menší. Potom jelo se do Bučil. V celku vytaženo bylo 33 velkých a 22 menších kamenů.“

Zajímavé jest, jakými nástroji opatřena vyjela výprava na zdvihání balvanů. Hejtman Altmann opatřil: 3 kotvy, 4 silné provazy 20, 24, 26 a 30 loktů dlouhé, 6 železných mlýnských sochorů, 6 silných, 8, 10 a 12 loktů dlouhých řetězů, 8 špičáků, 8 železných škrabáků (motyček), 4 silné železné hrábě, 4 vozové zdvihače, 4 silné železné háky, 2 ruční háky, 15 špuntovnic (Spündelbretter, prkna, fošny přes 1½ palce silné), 45 prken na lešení, 1 pilku, 1 ruční pilu, 3 perličky, dvě tuny prachu k vystřelování skal, 2 sekery a 8 svěráků, 4 železné skoby, 4 železné lopaty a nástroj ku zdvihání kamenů. Jeden skalník měl své nástroje. Kromě toho byla hojnost osekáných trámů pro lešení a dvě ložky pohotově. Potřebné provazy zpracoval Hanuš Klemeth (prve Klymeth) na Starém městě Pražském. Jeden rýnský dostal vrátný (t. j. poříční dohlížitel na jezy) za to, že po tři dni ukazoval dělníkům, které kameny mají vybrati. Za mýdlo k mazání provazů, pokud v kladkách se třely, dáno do Selčan 15 grošů. Tři kopy hřebíků stály 33 kr., zapalovadla (luntý) 6 kr. a tři klubka motouzu 1 zl. Během jednoho měsíce vydáno bylo za práci 366 zl. 21 kr. a 5 zl. zpropitného (č. 111), k čemuž za mimořádné práce a na nedoplatech přibýlo ještě 22. září 68 zl. 45 kr. Hejtman Altmann dostával denně za inspekci 1 zl. 30 kr. a jeho zástupce „pan Johanes“ za 25 dní po 45 kr. Pracovníci vraceli se dne 17. září z Bučil ku Praze, ale ještě na cestě zastavili se u „Červeného kamene“, který s několika menšími vytáhli nazítří na břeh. Téhož dne však dospěli až ke slapu, 19. září do Podskalí, kde přenocovali, a v neděli 20. září navrátili se do Prahy. Na cestě nakoupili si zásob pro domov, od paní Judity (Jitky) v Hradišti 24 libry omastku za 4 rýnské a 60 syrečků po krejcaru. S tím odjeli do Děčína.

Zplavňovací práce na horní Vltavě byly tím považovány jaksi za ukončené. Aspoň po další dvě léta není v dalších listinách Fukovy korespondence o nějakých dodělávkách vůbec řeči. Je to ostatně pochopitelné, protože všecku péči přenesl Fuk v těchto letech na úpravu Vltavy od Prahy do Bubenče, odtud pak do Mělníka a Litoměřic, a nadto pracoval o zřízení obchodního skladiště v Praze. Komu přičísti jest tuto myšlenku, těžko jest rozhodnouti. Snad původcem jejím byl ingénieur C y r i l l G e e r, v jehož návrhu úpravy dolního toku Vltavy r. 1641 poprvé potkáváme se se zmínkou o zřízení emporia v Praze, ale zcela dobře také možno jest, že otázka ta už dříve živě byla přetřásána v komisi zplavňovací a že Geer pojal ji pak do svého plánu. Že v obchodních kruzích otázka ta horlivě byla přetřásána, svědčí ta okolnost, že již r. 1642 podal císařská rada a komisař kraje westfálského J a n V o g l e r dvorské komoře a komisařům nad plavbou v Čechách odůvodnění, jak prospěšné by bylo pro středoevropský obchod zaříditi v Praze výklad zboží neboli *obchodní tržiště*

(emporium). O návrhu jeho jednalo se ve společné schůzi dvorské komory a král. dvorské kanceláře české dne 12. prosince 1642, ale zdá se, že bez valného výsledku. Fuk však té věci usnouti již nedal. R. 1644 vyžádal si od Voglera nové odůvodnění jeho návrhu, které minil císaři předložiti. Tomu Vogler, uznávaný patrně za znalce světového obchodu, ochotně vyhověl, poslav Fukovi z Vídně 5. března 1644 toto pojednání pozoruhodné tehdy i dnes:

„Již tedy zanáší se J. Cís. Milost velmi chvalitebným úmyslem ozdobiti a obohatiti královskou metropoli Prahu slavnou okrasou obchodního skladiště a veřejného výsadního tržiště. Za tím účelem, aby podnik obchodního skladiště dobře byl uvážen a vyličen, vyvolila Jeho Cís. Milost dva komisaře: nejdůstojnějšího a urozeného (?) pana K r y š p í n a z H r a d i š t ě, opata na Strahově v Praze, generálního visitátora řádu premonstrátského, J. Mti Cís. radu, prvního ředitele a podporovatele zplavnění řek atd. a jasného i urozeného p. hraběte Š l i k a, J. M. C. komořího a presidenta dvorské vojenské rady říšské atd. A ti, protože věděli, že vyznám se v zámořském obchodování a plavbě, i že také hamburský trh dobře znám, přáli si, abych účastnil se jejich úvah a mínění své jim sdělil.

I schválil jsem jim bez jakýchkoli pochybností záměr budoucího tržiště pražského, že toto vyšine se v budoucnosti nad jiná tržiště v římském císařství a snad i v celé Evropě, a že nebude nad ně většího a bohatšího, a to proto, že bude moci dobře využití zařízení již zplavnění řek, kdy na horním toku řeky (Vltavy) shromažďovati se bude převeliká zásoba tolika obchodních předmětů z Italie, z jejích provincií a měst, jakož i z jiných míst přes Tyrolsko a pak přes Inn k Dunaji a odtud vozmo po cestě jen 10 mil dlouhé do Budějovic, kde začíná již Vltava býti splavnou, a odtud do Prahy, takže obchody jen z těchto zemí dobře postačí k zařízení velkého tržiště.

Nelze také pochybovati o tom, že i zboží, které z Uher, Čech, Sedmihradská, Rakous, Slez, Korutanska, Štyrska a z Moravy se přiváží, vyžadovati bude zřízení zvláštního oddělení tržiště.

Konečně všechny obchodní předměty hamburského trhu z nejzazších končin dalekého Východu a Západu, z Indie, z Ameriky, Afriky, Asie, jakož i z království a ostrovů Středozevního moře, rovněž ze Španělska, Francie, Anglie, Škotska, Německa, Belgie, z krajů pobaltských, z Dánska, Norvéžska, Švédska, Polska, Ruska, Pruska, Livonska atd. do Prahy po lodích dovážené, učiní tržiště to více než třikráte větším.

Jen krátce zmíním se o tom, které zboží z Čech plavbou po Labi hodilo by se zvláště pro nejjasnějšího a nejmocnějšího krále španělského: Obilí kteréhokoli druhu, co do zrna jistě lepší a lacinější nežli z Polska, které z jiných vzdálenějších míst po moři se dováží. To dopravovalo by se jistě v každé době podle libosti rychleji, bez velkých výloh a nebezpečí.

Víno rakouské, uherské, italské a německé různých druhů.

Různé druhy zboží: Velké množství střeliva, měď z Uher, jež pro děla a k výrobě mnohých věcí velmi dobře se hodí, a kterou Holanďané prostřednictvím vídeňských a norimberských kupců a jiných velkoměst skupují a přivážeti si dávají, potom ale sami do Turecka ji odesílají, což zvláště jest si pamatovati.

Železa, ocele, cínu, olova, stříbra a jiných kovů z dolů dobývaných jest nadbytek. Dříví, fošny, lodní stěžně a jiný materiál k stavbě lodí potřebný. Konopí na tkaní plachet a lodní provazy. Smůla, síra, soda, salnytr, prach střelný (pulvis nitratus) a jiné věci k námořnické plavbě potřebné. Med, vosk, volské kůže, kožešiny a jiné věci toho druhu, jakož i mechanické stroje a jiné mnohé věci odjinud přivezené.

Mimo to plavební ruch po Labi a pražský trh budou míti v zápětí mnohé jiné výhody, jako bank peněžníků a směnárníků, obchod se sukнем, jehož Angličané jako monopolu úplně se zmocnili a tak ročně na 40 milionů zlatých z Říše do Anglie přenášejí, které rozmachem českého soukenictví odlákány budou potichu do Říše (čehož všecha města hanzovní a přímořská vřele si přejí).

Tento rozkvět soukenictví bude míti v zápětí výrobu barviv, kterou v Hamburce živí se na 40 tisíc lidí a již s Angličany provozuje velký počet Škotů a Irčanů. A protože Angličané s těmito národnostmi pro víru a katolické náboženství potupně jednají, bude jim přeprava z Anglie do Prahy nechána svobodnou, a to přinese sem nemalý užitek nejen zejména v uměleckém průmyslu, protože jsou zručnými pracovníky, nýbrž i ve vojenství.

Za plavebního ruchu bude moci býti zřízena i admirálita, kteréž, byť i nebyla ještě v Říši zavedena, jest přec nanejvýš již třeba a bude zde k znamenitému užitku, neboť nejen způsobí, že Německé a Severní moře bude učiněno bezpečným a volným pro plavbu a obchod do Španělska, jemuž Holanďané a Angličané často překážky kladli a posavad překáží, nýbrž potlačí též různé ony strany v Říši, které tolik tomuto státu škodí. Touto admirálitou budou též skříženy různé násilné a zlomyslné pokusy krále dánského, který nová a nezvyklá cla požaduje od plavících se, zavíraje proti vši svobodě Říše lodním svým vojskem velmi zhusta Veseru i Labe.

Zvláště však pamatovati si sluší, že z výše uvedených látek bývá budováno a všemožnými potřebami opatrováno mnoho výborných lodí v Hamburce. Ty bude potom možno posílati podle libosti přímo do Španělska, a to laciněji nežli odjinud, neboť dříví z Norvéžska a jiné potřeby hledají se z dalekých míst zámořských opravdu s velikými výlohami.

Rozkvět tohoto budoucího pražského tržiště i plavby bude konečně hanzovním a přímořským městům v Říši tak milým, že nemůže jim býti nad to nic milejším a vítanějším. Záhodno bude pojednati s těmi městy, mezi nimiž jmenovitě významná jsou Hamburk, Lübeck a Brémy, včas o stanovách a o tom se s nimi smluviti, aby úplně zřekla se neutrality Švédska, v níž tají se velmi mnohé a to záludné pletichy, a aby s nimi více se nespojovala, což s tím větší radostí bude od nich uvítáno, čím spíše

uvidí, že podpora tohoto záměru pochází jen z horlivosti pro dobro, neboť města ta po ničem tak netouží jako po příležitosti, aby zniknouti a odvrhnouti mohla neutralitu. O té věci bude možno podle přání ještě více si promluvíti.“

V dalším netají se referent Vogler s velikou překážkou, která pro vídeňské a pražské obchodníky z nenadání se vyskytla a velikou nedůvěru v obchodování zavinila, totiž velká defraudace a nepoctivost vídeňského obchodníka Jakuba Balli-ho, rodem Holanďana, který mnoho tisíc tolarů v říšských městech a ve Vídni vylákaných zpronevěřil a mnoho lidí ošidil, takže Hamburští usnesli se neobchodovati více s Vídni a s Prahou, dokud nedostane se jim zadosti. (Č. 121.)

Tento hodně optimisticky a neméně politicky zabarvený návrh Voglerův nezmizel sice, jak další obsáhlá korespondence Fukova dokazuje, po řadu let z úředních akt, ale provedení jeho bránilo hlavně nedodělané zplavnění dolního toku Vltavy. To vleklo se v letech 1644—1646 pomalým krokem, jednak pro časté nájezdy nepřátelských vojsk do severních Čech, jednak pro silný odpor mocných majitelů mlýnů, jednak i pro finanční nesnáze. Ale i na horním toku Vltavy bylo ještě vykonati různé práce. Proto, když nastaly časy poněkud klidnější, pořádá Fuk v srpnu r. 1646 opět „císařskou“ jízdu po horní Vltavě, aby prohlédl, co by bylo ještě dokonati. Dostal na úpravu této části řečiště znovu ještě 500 zl., které vyplatil mu na cis. poukaz p. Caccia. Pro tuto jízdu objednány byly opět z Děčína dvě velké a jedna menší loď, s kterými 11. srpna přijel do Prahy loďmistr G l a s e r. Za tuto a zpětnou jízdu vyplaceno mu bylo 45 zl. 34 kr. Inspektorem nad pracemi a lidmi ustanoven byl tentokrát Tomáš Humel, měšťan na právě sv. Jana (Maltézském), jemuž bylo uloženo, aby stále bděl a vedl podrobné účty. Dáno mu předem 100 zl. Pro opata Fuka udělán byl na jedné lodi domeček s plátěnou střechou, což stálo 13 zl. Novou tu loď pomaloval malíř Oldřich Musch ze Starého města Pražského a dáno mu za 12 liber zelené a 3 libry bílé barvy 20 zl. 30 kr. a od práce 7 zl.

Od té doby plavba na horní Vltavě z Budějovic do Prahy čile byla provozována, hlavně co se týká dopravy soli a dříví. Za to povážlivě vážly zplavňovací práce z Prahy do Litoměřic z příčin výše uvedených. Když Fuk marně rok od roku čekal na vydatnější prostředky a pomoc k provedení úpravy dolní Vltavy a Labe se strany císařské, navrhl dvorní komoře, aby úkol zplavňovací těchto úseků předán byl *zemské správě* Čech, totiž *královské* komoře české a místodržitelství. Dvorská komora, jakoby zapomínala na výsadní dopravu soli, dříve úporně císařským důchodům vyhrazovanou, ochotně dotazovala se českých stavů, zdali chtějí potřebný náklad na zplavnění Vltavy a Labe nésti, a navrhovala hned pro ten úkol 5. června r. 1653 své inspektory neboli komisaře. Ale Fuk výsledku tohoto vyjednávání již se nedočkal, zemřev 3. srpna 1653. Místo něho ustanoven byl inspektorem nad plavbou v Čechách hr. Ferdinand Waldštejn a dru-

hým komisařem kníže Lobkovic. Téhož léta, v listopadu, dotazovalo se české gubernium pražského senátu, čím by Praha chtěla přispěti k nákladným zplavňovacím podnikům. Přálo si spolu znáti smýšlení hr. Ferd. Waldšteina, mají-li se práce ty svěřiti staviteli G a w o v i, jenž Fukem byl doporučován, ale od té doby upadl zájem o zplavňovací práce tak, že ani na zemských sněmech, ani u císařské dvorské komory vůbec se o nich nejednalo. Co dosavad vykonáno bylo, ponenáhlu scházelo, nebo povodněmi a živelnými pohromami důkladně bylo kaženo.

Tak s Křypínem Fukem zanikl na dlouhou řadu let všecek zájem o plavbu na Vltavě i úmysl učiniti Prahu střediskem světového obchodu střeoevropského.

Mimochodem budiž zde dotknuto otázky: Jaké odměny dostalo se Fukovi od císaře za obětavé jeho snahy prospěti veřejnému blahu v Čechách a v druhé řadě pokladně císařské komory? Odpověď zní krátce: Kromě titulu cís. rady, kterého si zasloužil za jiné práce veřejné, na př. v bernictví, žádné. Pozdější spisovatelé dějin strahovských*) sdělují sice, že prý byl za to povýšen do stavu šlechtického s přídomek „z Hradiště“, ale zpráva ta, nehledíc ani k tomu, že psána jest v dobách hodně pozdějších, není správnou už z toho důvodu, že Fuk psával se s přídavkem „z Hradiště“ záhy po získání statku Hradiště nad Vltavou koupí, kdy vylámání skal v proudech bylo teprve v počátcích. Tak na př. čte se v aktech o zplavňování již 26. května r. 1641 č. 17. česky „Crisp. z Hrad. opat“ a v č. 18. německy „Crispinus von Hradischtie, Abbt Klosters Strahoff Mühlhausen u. V.“ Úsudek tento posiluje i ten důvod, že nikde, ani v bohaté korespondenci Fukově, ani v jiných aktech strahovského archivu není nalezeno dosavad sebe menší autentické zprávy o udělení šlechtictví, tím méně šlechtického diplomu nebo osobního znaku jeho. Fuk za své zásluhy nejen že nedočkal se žádné odměny od dvorských kruhů, nýbrž dokonce zlomyslně byla postižena jeho památka po smrti. R. 1653 ohlásila totiž česká guberniální úctárna, že prý při zkoumání nedostatečně doložených účtů se strany dědiců po Binagovi a Cacciovi se shledalo, že zemřelý prelát Kryšpín Fuk dostal na zplavňování Vltavy r. 1641 od císaře 5000 zl., které prý však nesúčtoval. Na toto oznámení vyzvalo gubernium správce solní pokladny barona Losy-a, aby strahovskému klášteru obstavil částku 3000 kop., která ročně témuž klášteru ze solních důchodů se vyplácí jakožto náhrada za jeho statky od králů českých (Zikmunda, Vladislava) různým šlechticům kdysi zastavené a dosavad nevyplacené. Zadržení té částky mělo býti prodlouženo na tak dlouho, dokud by výše zmíněný obnos 5000 zl. nebyl nahrazen.

Zástupci konventu strahovského ozvali se proti tomuto výměru, správně uvádějice, že klášter ve svém celku nikdy neměl co činiti se zplav-

*) Dlabáč: Historische Darstellung der Schicksale des königl. Stiftes Strahov, str. 181. — Ervín Weyrauch: Geschichte des Stiftes Strahow, str. 70. — Čermák Dominik: Praemonstráti v Čechách, str. 80.

něním na Vltavě, nýbrž že to podnikal na žádost císařovu opat Kryšpín ze soukromé své záliby a horlivosti, tudíž že také nemá klášter co činiti s účtováním za ty práce. Prosí tedy místodržící, aby zákaz barona Losy-a byl zastaven, jinak že by nemohl klášter provéstí žně, které jsou v proudu a jiných peněz není pohotově. (Č. 185/II.) To bylo vše, co zástupcové konventu na obranu cti svého zemřelého opata uvedli! Nenamítali ani, proč teprve po smrti Fukově, tedy až po 12 letech od uvedeného r. 1641, žádá účtárna vyúčtování, když zemřelý hájiti se již nemůže. Nevěděli ani, jak nicotné bylo obvinění z nepoctivosti, proti kterému — jak výše zde uvedeno bylo — opat sám za života úspěšně se hájil a obhájil. Dnes ovšem nelze ze zbylých listin podati podrobné účty z vydaných peněz, ale četné poznámky opatovy dokazují aspoň, že žádané účty předkládal. Neoprávněné zadržení důchodu klášterního ze solní pokladny bylo také záhy zrušeno, neboť nenacházíme nikde zmínky, že by k zadržení těch peněz skutečně bylo došlo. Tak památka podnikavého opata zůstala aspoň čista.

* * *

Jest pochopitelné, že mnohé ze zařízení Fukových během doby, když na navigační dílo nebylo náležitého dohledu, zvetšelo nebo povodněmi a ledy pokaženo bylo, takže po řadě let ukázala se samoděk potřeba nových úprav. Souditi tak lze na př. z relace dvou přísežných mlynářů zemských Daniele Brycha a Jana Karolidesa z Karlsbergu, kteří r. 1669 vysláni byli na žádost úřadu vinného a pivného tácu jakož i inspektorátu nad solí (hrabě Jan Ant. Losy z Losenthálu a rytíř Jan Kř. Morák z Morenfeldu) purkmistrem a radou Starého města pražského, aby ohledali jezy na Vltavě, „protože v dodávání soli po vodě a v plavbách veliká nepřiležitost se děje.“ Výše zmínění přibyli tedy 17. července do Budějovic, dali zaraziti cejchovní kůl u jezu mlýna pánův budějovických a tu shledali, že dolejší dlažba jest o 8 palců výše nad prsní záplavou, a poněvadž to čelí při zvýšení vod na škodu němčiny, nařídili obci dlažbu jezu o 9 coulů pod prsní záplavu neboli cejch snížiti. Totéž shledali a nařídili u mlýna p. Matesa Bartoloměje pod Budějovicemi, při jezu vrbenském týchž pánův budějovických, při jezu pod Hlubokou hraběte ze Švarzenberku (o 2 coule). V Purkarcu, kde byla dlažba při konci o 12 a jinde až o 15 coulů zvýšena, nařídili snížiti ji o 9 coulů, otevřiti zadělaná vrata pro plavbu vorů, protože plavci, plujíce s vory němčinou, tuto velmi poškozovali. Ve vratech měl se tu práh pod cejch na 1 loket zvostřiti a okřídly s obou stran opatřiti. Podobné úpravy nařídili při jezu pí. Doroty Jičkové pod Purkarcem, při jezu jaroslavském panství hlubockého, dále v Hněvkovicích při mlýně Víta Zmrhala, kde byl jez zruinován a toliko přiházeným roštím a rumem udržován, při jezu týnském pana arcibiskupa a při mlýně Kořenském pod Nezášovem (sic!) hraběte z Vrtby. Němčiny těch mlýnů byly 9 až 10 loket široké a 12 až 15 loket

dlouhé, dlažba v nich dolejší stranou byla vyšší nežli práh nebo zároveň s prahem, takže v některých místech k vodě bylo až 14 coulů a tu „šifové dolů prudce spadají a na soli nemalá škoda stříkající vodou se děje, při plavbě pak proti vodě šify s nemalou škodou těch němčin se vytahují.“ Proto má šířka těch němčin podle pražského způsobu býti v hořejším otevření toliko 7 loktů, v dolejším pak $7\frac{1}{2}$ lokte a délka 20 loktů, prahy pod cejch $1\frac{1}{2}$ lokte. Zostření dlažby od dolejšího konce k hořejšímu má býti o $\frac{3}{4}$ lokte, sruby $\frac{3}{4}$ lokte vysoké. K obhájení němčin mají se s každé strany udělati dvě kobyly. A poněvadž na té své výchozi na prázdném šifu jen s 15 nebo 16 osobami na několika místech uvázli, protože dna velice byla zanešena, bude nutno kamení a rum při vhodné vodě vybrati, aby šify s náklady dobře plouti a sůl příležitě k Praze dovážena býti mohla. (Bořek str. 81 až 88.)

Během času vyskytovaly se čím dále tím větší překážky pro plavbu, protože mnohé velké balvany, které při kvapné úpravě Fukově byly z koryta plavební dráhy jen stranou v řečišti odvaleny, velkými povodněmi zase do lodní cesty byly splaveny. Proto vyzván byl nejvyšší dozorce vod v Horních Rakousích cís. rada Linhart Schlossgängl od administrační komise navigační v Praze, aby řeku Vltavu prohlédl a návrhy na úpravu plavby podal. Týž zaslal dne 28. června r. 1707 tento důkladný rozbor:

„Když od visitační komise při cís. solní komoře v Gmundenu Gundtermarovi říš. hraběti ze Stahrembergu a panu Jiřímu Erazimovi Schickmayrovi, účetnímu radovi při místodržitelství v Dolních Rakousích, uloženo bylo, abych se šesti dílovedoucími výše řečené solní komory, totiž s Pavlem Fehlnerem, cís. podřevným (dřevařským starostou) při Aurrachu, s Achacem Polstermühlnerem, cís. jezmistrem v Hallstattě, s Blažejem Poschem, cís. lesmistrem tudíž, s Janem Pichringerem, cís. nadplavčím v Stadlu, s Janem Kaggererem, cís. kormidelníkem v Gmundenu a s Tobiašem Weissenpichlerem, cís. plavmistrem, odebral se bez průtahů do Budějovic a odtud za příčinou úpravy plavby prohlédl řeku Vltavu až do Prahy, shledal jsem se zmíněnými pány, že nebude nemožno učiniti řečiště splavným pro dopravu soli dolů a prázdných lodí zase nazpět, když předně škodlivé balvany v seznamu A uvedené budou buď vystříleny nebo z plavební dráhy odvaleny, když postavena budou boční dřevěná pažení, v příloze B poznamenaná a kamením vyplněná, a když také jezy opatřeny budou podobnými silnými paženími, aby při zácpě ledu lépe vzdorovati mohly nárazům. Potom ovšem upravena musí býti také cesta pro koně při plavbě proti vodě podle přílohy C. Pro tyto opravy jest nejen na blízku po obou stranách Vltavy s dostatek stavebního a jezového dříví, nýbrž i lesy na plavební dříví bohaté a v příloze D uvedené, poskytnou hojnost materiálu, jakmile sestavovatelům vorů a pramic od cís. lesních úřadů dovoleno bude káceti takové dříví, které pro stavbu lodí se nehodí. U četných mlýnů jsou také blíž lesů vodní pily, které potřebné dříví na lodi

i na celý jejich výstroj dobře upravití mohou. Jak velké a jakého druhu mají býti lodi pro různý stav vody na řece způsobilé, jak urychlena nebo jinak nahrazena má býti zpětná doprava lodí, zda pomocí koní či lidí, nebo kolik lidí má býti ustanoveno pro vývoz soli a kolik solních skladišť zřízeno na březích řeky, to samo sebou se ukáže, až řeka podle přílohy A a B bude vyčištěna a vodní stavby provedeny.

Nyní ve zprávě Schlossgänglově následuje příloha A: „Poznamenání kamenů a skal plavbě na Vltavě od Týna až do Prahy škodlivých“. (Bořek, str. 155—163.) Protože v rukopise Bořkově (Borscheck) přichází později (str. 543—572) zpráva o nich daleko důkladnější nežli je tato, opomíjíme na tomto místě údaje Schlossgänglovy. Následuje pak příloha

B.

Poznamenání vodních staveb, které pro usnadnění plavby pramic proti proudu bude třeba vystaviti nebo opravití.

1. Pod němčinou (Ablass) mlýna „Nový“ řečeného bude nutno zbudovati po levé straně k zakrytí kamenů, příliš blízko u jízdní dráhy ležících, vysoký taras as tři stromové délky dlouhý a šest řezů*) zvýší a vyplniti jej kamením. — 2. Lipovský jez ukázal se býti naprosto škodlivý, neboť němčina byla suchá, protože voda protékala po šířce mezi osmi trámy. — 3. Někčína na Saníku jest vysoko položena a dlažba příliš krátká tedy vorům poněkud nebezpečná. — 4. Po vylámání kamenů „Přerostlé“ zvaných vystaviti jest zde po pravé straně vysoký taras zděli tří stromů a zvýší 6 řezů. — 5. Podobně u kamenů „Záhorské“ (Pržahorska) zvaných na zakrytí jiných balvanů po pravé straně a — 6. rovněž tak pod kamenem „Baba“. — 7. Aby snáze se zniklo nebezpečí plavby v Červenských proudech, bylo by třeba vystavěti na čtyřech různých místech v řece prahy (Wasserschwellen), zděli 7 stromů a zvýší 6 řezů, a udělati v nich němčiny s dlažbou podle potřeby poněkud delší. — 8. Podobně taras po vylámání kamenů „Vysutky“ (Wisocka) zvaných, zděli 5 stromů a zvýší 6 řezů. — 9. Aby zvýšena byla voda „u Hajzlů“ po levé straně, bude nutno postaviti zde po levé straně vzedmový jez, zděli 1 stromu a zvýší 4 řezů. — 10. Podobně u velkého kamene „Letoštic“ po pravé straně zděli 2 stromů a 6 řezů zvýší. — 11. Rovněž tak po pravé straně před „Širokým listem“ zděli 4 stromů a zvýší 4 řezů. — 12. V těchenickém jezu je třeba udělati po pravé straně němčinu pro pramice při jízdě proti proudu. — 13. V žebrákovském jezu zbudovati jest zcela novou němčinu a přeložiti ji blíže k mlýnu. — 14. Při proudkovském jezu nutno bude prodloužiti dlažbu v němčině, aby se odstranil nynější velký spád vln. 15. „U Čermáka“ postaviti jest strž zděli 10 stromů a zvýší 4 řezů. — 16. Někčínu v kamýckém jezu jest hned po spádu poněkud přímějí vésti pomocí tarasu, aby se plavci mohli vyhnouti četným kamenům pod ním.

*) Originál: „Ring“ — míní se tu patrně šířka dolejšího řezu stromu.

17. Při začátku proudů „Bučina“(!) zvaných postaviti jest po levé straně proti kamenné stěně strž zdělí 8 stromů a zvýší 6 řezů pro lepší výtah lodí. — 18. Podobně v Červenských proudech bude nutno po odstranění četných kamenů, jež bude vyžadovati delšího času, vystaviti 4 prahové jezy s náležitými němčinami a tarasy. — 19. Rovněž tak dva jezy při začátku a konci proudů „Jeleny“ zvaných. — 20. U županovického jezu (Supänälwicz) je třeba postaviti němčinu kosměji k pravé straně a s delší dlažbou, aby bylo možno vyhnouti se kamenům pod jezem. — 21. Voda v „Popelu“ musila by se vzdýmavou hrází zdělí 6 stromů a zvýší 3 řezů zahraditi, aby jízda mohla býti řízena do proudů „Koblochu“. — 22. U „Hořejšího slapu“ (Oslapie) musila by nynější jízdní dráha po pravé straně zastavena býti vzdouvací hrází zdělí 2 stromů a zvýší 7 řezů. Potom v protesané skále, kam proud směřovati bude, bylo by nutno udělati dvě postranní dřevěná pažení a opatřiti dole skálu přiměřeně dlouhým, kamením vysypaným tarasem. — 23. Vedle kamene „Křemele“ (Rzemblł) bylo by třeba udělati srub zdělí 6 stromů a zvýší 7 řezů, aby mohlo se jeti s koňmi po cestě. — 24. Od „Slapu“ až k Třeštiboku (von Ostlaw bis Zeskibokh) bude záhodno zrobiti při skalních stěnách cestu a mosty pro koně. — 25. „Železný důl“ (das eiserne Loch) musí býti po pravé straně zastaven zvláště pevnou zdouvací hrází, zdělí 1 stromu a zvýší 5 řezů, aby plavba brala se k pravé straně. — 26. Kameny „Vlci“ (Walkhy) musí býti po levé straně zataraseny zdělí 2 stromů a zvýší 4 řezů. — 27. Podobně kámen „Černá pola“ zdělí 3 stromů a zvýší 4 řezů. — 28. Rovněž „Kletecko“ (zu Glegoczki) po pravé straně, zdělí 4 stromů a zvýší 6 řezů. 29. Před kameny „Baba“ vystavěti jest po pravé straně vzdouvací hráz zdělí 5 až 6 stromů a zvýší 4 řezů. — 30. Při modřanském jezu (Mada-schantzki) udělati jest novou němčinu po levé straně, s delší dlažbou, asi v těch místech, kde nyní jest slup, neboli lapač ryb; němčina pak po levé straně na konci jezu ležící ať jest pro výtah lodí podle potřeby rozšířena.

C.

Poznamenání, na kterých místech a stranách od Týna až do Prahy
mohly by lodí příhodněji plouti.

1. Z Týna až do Červené při pravém břehu. — 2. Odtud po levé straně až ke Zvíkovu, kde vlévá se plsecká voda (Otava). — 3. Od Zvíkova as půl hodiny nad žebrakovský mlýn po pravé straně. — 4. Odtud zase půl hodiny nad kamýcký jez po levé. — 5. Odtud až na Zrúbek po pravé. — 6. Ze Zrúbku až k Hořejšímu slapu (Oustlappo) po levé. — 7. Odtud až k Třeštiboku po pravé. — 8. Od Třeštiboku až k „Lípě“ (Lindenstein) po levé. — 9. Od Lípy až k „Dolejšímu buku“ po pravé. — 10. Odtud až do Štěchovic po levé. — 11. Dále pak až ke sv. Kilianu po pravé. — 12. Odtud až k Skochovicím (Kochogiez) po levé. — 13. Od Skochovic až k Lahovicím (Loch) po pravé, a — 14. konečně až do Prahy po levé straně.

D.

Poznamenání lesů, v nichž naléztí lze pěkné a pro stavbu lodí vhodné stromoví, aby mohlo býti zakázáno určovati je za palivo.

1. Dobře zachované lesy jsou na hlubockém panství, kde jedlových i dubových stromů jest s dostatek. — 2. V píseckých lesích na rozloze 4 mil nadělali nyní voraři mnoho škod. Proto bude záhodno zakázati další výsek lesa s krásným lodovým dřívím. — 3. Nad tímto lesem jest les „Pokoj“, jenž náleží panství libějickému. Ten sice není tak velký, ale přec v témž asi stavu jako písecký. — 4. Lesy panství orlického po obou březích Vltavy, zvláště však na pravém břehu jsou krásné. — 5. V téže krajině je též pěkný les u Varvažova a náleží velkopřevorovi maltanskému. — 6. Upozorniti jest, že tyto lesy jsou na $\frac{3}{4}$ až $1\frac{1}{2}$ míle od Vltavy vzdálené, a nebude-li vorařům zakázáno káceti dříví pro stavbu lodí vhodné, bude nutno po čase dovážeti je z větší ještě dálky.

Úprava Vltavy Schlossgängenlem navržená začla se skutečně prováděti, neboť 8. května r. 1708 oznamuje místodržitelství hejtmanům kraje bechyňského, prácheňského, vltavského a litoměřického, že podle zprávy administrátora královského dohledacího úřadu nad řekami J a n a K r i š t o f a B o r s c h e c k a má se počítí při nastávající právě nízké vodě se zplavněním Vltavy od Červené až ke Zvíkovu (Zwickau!), jako již plavba z Budějovic do Týna i nazpět se provádí. J. Milost Císařská povolila též potřebný náklad na odstranění škodlivých kamenů od Zvíkova až do Prahy, a za tím účelem podniknuta byla již minulého léta od několika zkušených osob prohlídka řečiště, aby shledly závady, do kterých si plavci se soli a dřívím ještě stěžují. Ti shledali, že splavy u některých mlýnů jsou příliš vysoké a úzké, dlažba pak v nich krátká, takže tím velká škoda zaplavením soli na pramicích se působí a zpětná plavba lodí proti vodě téměř se znemožňuje. To vytknouti jest zvláště při jezu zlakovickém pana von Bühna a při jezech v Roztokách a Chvatěrubech. Proto budiž od pp. krajských hejtmanů majitelům závadných jezů nařízeno, aby tytéž ne-li snížití, tož aspoň náležitě širokými a dlážděnými splavy opatřiti dali, k čemuž administrační úřad ochoten jest vyslati osoby v stavbách zkušené, jinak že ručiti budou majitelé za zaviněná neštěstí i za škody na soli způsobené.

Brzy poté, 15. srpna 1708, oznamuje král. stavební úřad v Praze místodržícím, že dlouho želaná navigace z Budějovic do Prahy opravdu se provádí a že příštím jarem bude hotova, takže celé dílo v jednom roce bude provedeno. Z přílohy prý vidno, že nebude státí celé to dílo, jak se prve bájilo, celé miliony, nýbrž nejvýše pouhých 12.000 a několik set zlatých. Jestliže však byly by žádoucí u některých mlýnů jisté úpravy, očekává se, že je majitelé dotyčných mlýnů sami ve prospěch veřejnosti provedou, k čemuž mají býti od místodržitelství vyzváni. Neučiní-li toho, nebo nestačí-li na to jejich prostředky, nechť král. stavebnímu úřadu:

dovoleno jest, aby úpravy ty mohl pronajmouti paušálem staviteli, jež vyhledá. (Borscheck str. 175—177.) Stavební úřad uvedl též podrobný rozpočet, co by úprava jezů při jednotlivých mlýnech stála. Úhrnná částka byla 12.605 zl. 28 kr. (Borscheck, str. 179—203.)

Naděje, že s jarem r. 1709 úprava navigační bude dokončena, záhy živelní pohromou rozplynula se v niveč. Jak Schlossgängl uvádí, byla r. 1709 plavební dráha mocnou záplavou ledu, který silnými a trvalými mrazy byl toho léta neobyčejně silný, tak poškozena, že byla horší nežli před úpravou. Mnoho neštěstí přihodilo se při dopravě soli. Proto povolán byl 28. května 1709 od administrace navigací rada Schlossgängl po druhé do Prahy, aby radou svou přispěl při zadávání prací na nové úpravě řečiště z Červené do Prahy. Porady té, konané dne 16. srpna, účastnili se též správce solní dopravy v Týně, velkoobchodník solí Elsa, správce solní Filip Caesar, písař solního úřadu Hermann a dílovedoucí Böhmer. Při poradě se ukázalo, že zásoba dříví pro stavbu lodí vhodného vystačí ještě řadu let, a že řeka od naplavených kamenů a kamení brzo může býti vyčištěna. Navrhovalo se, aby na úpravu navigace dáno bylo 3117 zl. 18 kr., které dosavad vybrány byly v Budějovicích z každé bečky soli po 1 kr., dopravené z Lince nebo z Matthaussen. Také dopravovatelé soli po vozech vybírali na ten účel mezi sebou z každé bečky po půl krejcaru a sebrali již 514 zl. 4 kr. Ale poněvadž jsou chudí, neměla ta částka býti od nich přijímána, nýbrž obrácena na úhradu škod a neštěstí, které při plavbě způsobeny byly.

Schlossgängl, který pro svěřený mu vrchní dozor nad vodami a rybářstvím v Horních Rakousích nemohl býti v Čechách trvale přítomen, doporučil poradě, aby úprava řečiště svěřena byla za denní plat 1 zl. 45 kr. a za konečnou, přiměřenou remuneraci dílovedoucímu Böhmerovi, jemuž by se uložilo, aby všem dělníkům dodal náležité nástroje a ukázal jim, jak se jimi zachází. Správce solní dopravy v Týně měl vésti účty, správu inventáře, řídit výplatu a míti vrchní dozor na pilné provádění prací a počet dělnictva. Jakmile odstraněny budou hlavní překážky plavby, přikročí se hned k stavbě lodí. Opravenou navigační cestu a němčiny v jezích nechť udržují pak v budoucnosti majitelé panství a mlýnů. (Borscheck, str. 221—226.)

Úprava plavební dráhy byla skutečně pak Böhmerovi svěřena. Zajímavo jest, jakého inventáře mimo pracovníky se mu dostalo. Měl 6 horníků, 2 tesaře, 2 plavce a 36 nádeníků. Dostal 25 liber prachu, 18 nebozů, 4 perliky, 30 železek na dělání dřev, 10 seker, 6 lopat, 4 páčidla, 2 kotvy, 10 skob, 10 liber ocele, 4 železné čepy (točny), 4 radvance (kolečka), 3 pily, 2 hornická nosidla, 4 velké a 6 malých provazů, 2 lodice, 6 párů postraňků, 2 kopy smyček, 4 libry mýdla, 30 kmenů dříví, půl kopy prken, 6 motyk a 4 špičáky.

Práce Böhmem slibně začaté byly mimo nadání v časném podzimu zase přerušeny. Šlo totiž o úhradu potřebných nákladů, neboť dvorská

kancelář nabízela na úpravu jen 6000 zl., tedy sotva polovici rozpočteného nákladu. Nastalo zdoluhavé vyjednávání mezi dvorní českou komorou a českou stavovskou kanceláří. Císařská dvorská komora dotazovala se 11. září 1709 stavovské kanceláře, zdali čeští stavové ochotni jsou přispěti něčím na úpravu navigace a stavbu nových lodí. Ale stavovská kancelář odpověděla, že stavové na něco takového nepomýšlejí, nýbrž navrhnou, aby dovoleno bylo stavovské kanceláři vybírat z každého voru nebo lodí, vezoucí obilí, prkna, stavební dříví nebo různé obchodní věci po 2 kr., z prázdných lodí nebo vorů po 1 kr. a z malého dřevařského voru ½ krejcaru poplatku. Na to dvorská kancelář odpověděla, že nebyla by proti tomuto návrhu, protože by z toho značný důchod plynul pro veřejné blaho království, ale že při tom stavovská kancelář nesdělila, zdali také chce vzít na sebe částku 6000 zl., kterou rovněž přispěti chce dvorská komora ku zlepšení plavby. Dále namítala dvorská kancelář, že návrh na vybírání uvedeného poplatku zcela neuspokojuje, protože není záruky, že by během času poplatek ten od stavovské kanceláře se nezvyšoval, a že by tedy snad lépe bylo poukázati na ten účel jednou pro vždy větší částku peněz. Jest prý též odůvodněna obava, že stavové, když by jim úprava plavby nyní přenechána byla, zřeknou se pod různými záminkami v budoucnosti toho úkolu a v úpravě plavby pak pokračovati nebudou. Měla tudíž stavovská kancelář sdělit: 1. Zdali, když jí svěřena bude péče o plavbu na Vltavě, nebude žádaných oněch 6000 zl. vyplaceno od eráru nadarmo? — 2. Zdali žádaný onen poplatek z lodí a vorů postačí vždy pro udržení splavnosti řeky? — 3. Zdali by, kdyby stavovský úřad z vlastních prostředků udržovati chtěl navigaci v dobrém stavu bez zavedení onoho poplatku, ochoten byl požádati od českých stavů jednou pro vždy jistou částku peněz a jak velikou? — 4. Zdali by též stavové, kdyby k tomu svolili, byli ochotni hraditi nějak škody, které úpravou navigace vzejdou mlýnům a cestám k nim vedoucím, nebo pobřežním hospodám, jež by tím v živnosti zcela ohroženy byly? (Borscheck 229—232.)

Na tyto otázky dvorské kanceláře odpovídá administrátor deputovaného říčního úřadu J. K. Bořek (Borscheck) 12. listopadu 1709 obšírným výkladem (str. 279—300) v tomto smyslu:

Od několika století pracuje se o to, aby vysoká cla od různých panovníků a panství na Labi vybíraná buď úplně byla zrušena nebo aspoň snesitelně snížena, když se uváží, že zplavněním Vltavy a Labe čilejší obchod se vyvine a tím ztráta na clu se vynahradí. Tak rozkvéstí by mohl obchod ve střední Evropě, neboť potom soustředil by se celý obchod ze severních a středoevropských zemí do Turecka na Labi a Vltavě, kde potom mohlo by se zboží v Budějovicích vyloďovati a odtud po úpravených silnicích rozvážeti do Lince, z Lince pak zase po Dunaji do Pontu Euxinu (Bosporu) nebo nahoru do Pasova, z Pasova pak po Innu do Innomostí, odtud vozem zase až do Bozenu a po splavné Adizi až k Adria-

tickému moři. Obchodu toho mohlo by se výhodně účastniti též obyvatelstvo Českého království. Ale protože všechna dobře míněná vyjednávání vyzněla bohužel posavad na prázdno, ano, nově zvýšenými akcízy ještě více od toho záměru se vzdalujeme, nemůže jen částečně prováděné zplavnění středního toku Vltavy býti výnosným, ani všeobecnému prospěchu užitečným, protože na té části řeky neleží žádná obchodní velkoměsta, ani obchodní obyvatelstvo, nýbrž jen nepatrné vesnice a ojedinělé chatrče, které pro nespravedlivé utlačování (aus ungerechter Oppression) od svých vrchností mimo nevelký prodej dříví nejsou schopny nějakého obchodního ruchu, vrchnosti pak jen něco ovsy vyvázejí, protože jiné obilí dostane se v Praze laciněji. Vyvázejí je tedy do Rakous.

Za takového stavu věcí nemají čeští stavové in corpore v úmyslu bráti na sebe nebo prováděti zplavnění Vltavy, — mluvilof se nejednou o milionech nákladu — nýbrž, říkali-li někteří, že by bylo možno dílo to provésti jen za několik tisíc zlatých, pocházelo toto mínění — (v důvěrnosti to prozrazují) — od osob, které v koncesích sněmem povolených jen svůj privátní prospěch hledají a holedbají se jen monopolem nebo výsadou moudrosti, jakoby (z nezřízené ovšem chuti) dosáhlo se jejich vlivem převedení komorních záležitostí do rukou stavovských. Toto smýšlení jednotlivců nelze však prohlašovati za úmysl všech stavů.

Ostatně není pochybnosti o tom, že by stavové nevěnovali náležitě péče navigaci, jako jí nevěnovali již po kolik století. Vždyť nasvědčuje tomu i nynější stav, kdy navigace mezi Prahou a Budějovicemi doplňována býti musí vlastními koňmi, kterých se na jednotlivých stanicích, od sebe na čtyři míle vzdálených, na způsob poštovních stanic k dopravě proti vodě používá. A ačkoli silné záplavy ledu každého roku vltavské řečiště mnohými kameny zanášejí, přec úředníci od stavů k tomu ustanovení pranic se nestarají o vyčištění plavební dráhy.

Proto, ač není pochyby o tom, že stavové úpravy řečiště nepřevzou, jeví se peníz 6000 zl. dvorní komorou jednou pro vždy na úpravu řečiště poukazovaný velmi malým, neboť i gmundenský vrchní říční dozorce Linhart Schlossgängl, třebaže úpravu plavební dráhy vltavské odhadl na 12.000 zl., přec při poslední své návštěvě v Čechách prohlásil, že rozpočet svůj čítal podle poznatků vodních staveb, jakých nabyl při úpravě řeky Travný, a že proto za změněných okolností odmítl řídití navigační stavby na Vltavě. Nebude tedy snad přehnáno, jestliže úprava řečiště od Červené, protože možno jest prováděti práce pro zimavé počasí a velkou vodu jen do podzimu, státi bude nejméně 24.000 zl.

Neméně uvážiti dlužno, že splavné řeky náležejí mezi práva, majetek a důchody královské (regalia), jak z četných spisovatelů [uvádějí se jmény] dokázati lze, a tudíž i plavba dříví náleží mezi práva královská, byť i někdy dovolovalo se poddaným, jako na př. dovoluje se podle nového zřízení zemského v království Českém (L. 43.) stavům a obyvatelům země. Je-li však stavům přiznáno právo plaviti dříví (jus grutiae), jest

ještě otázkou, zdali tím už nabyli proti císařské komoře práva plavby vůbec, neboť ač za času císaře Rudolfa II. čeští stavové pro zplavňovací práce na Vltavě a Labi vysílali své delegáty a zplnomocněnce, vyhradili si přec následující císařové obnoveným zřízením zemským ve všech regáliích, tudíž i v této věci, plné své právo. Ačkoli stavové r. 1629 na zplavnění Labe a Vltavy povolili 20.000 zl., ale potom k jednání, které císař r. 1634 v dolnosaském kraji, ve Zvěřínku, Temnici, Hamu a Magdeburce ustanovil, žádného zástupce ani nevyslali, přec — měl-li by se jim povolit na úpravu plavby peníz 6000 zl. — bylo by záhodno vyhraditi si 1. že zmíněný peníz nevyplatí se jim až po úplném díla dokončení, a 2. že jedna bečka neboli dva polosoudky soli bude v dostatečném počtu dovážena do Prahy nanejvýš za 9 kr.

Poněvadž pak platí se nyní z každé bečky z Budějovic do Týna 7 až $8\frac{1}{2}$ krejcaru, z Týna pak do Prahy asi 15 kr., z oněch pak, které až do Červené jdou, asi 24 kr., a doufám, že při nové nájemné smlouvě po zřízení navigace klesne poplatek z Týna na 12 kr. a z Červené na 15 kr., bylo by spravedливо, aby císařský důchod (erar) také bral z těchto poplatků na udržování navigace spravedlivý podíl.

Co se týká *druhé* otázky, zdali navrhované mýto dvou, jednoho a půl krejcaru postačí k udržování navigace v dobrém stavu, nutno jest především rozhodnouti, zdali privátní mýta, když nyní upravuje se zplavnění císařským nákladem, budou buď zrušena nebo aspoň zredukována, a zůstanou-li, zdali majitelé jich, poněvadž jim byla udělena se závazkem, aby řečiště čistili, budou k úpravě řečiště poměrně přispívati. Dotyční majitelé mýt, kteří od nepaměti ani jediným haléřem na zplavnění řeky nepřispěli, měli by již při nynější úpravě Vltavy z Budějovic do Červené, která 8 mil délky přesahuje, účastniti se poměrně prací nebo aspoň mýta za 20 let již vybraná na ten účel věnovati.

Z dokumentů, které si pan prezident hrabě Kinský na žádost Borscheckovu z prastarého archivu rožmberského vypůjčil, vysvítá, že plavba dříví z Budějovic až do Prahy provozovala se již za Václava I. neboli Svatého, a že teprve za císaře Karla IV. zvláštním nařízením zřízena byla mýta. Kdyby se snad poukazovati chtělo na toto svědectví, může se namítnouti, že plavba od té doby byla velmi stížena a že pro lepší zplavnění řeky nic se nestalo. Před několika roky zřídila česká dvorská kancelář v jednotlivých krajích Čech komisi pro přezkoumání mýt a cel. Tato akta nechť jsou prohlédnuta a potom nechť jsou ponechána jen mýta zákonitě zřízená a jich majitelé ať jsou k zachování upravené již navigace v příslušných hranicích přidržování, protože takováto mýta i jich povolení náleží rovněž k právům královským (regalia).

V případě, že tato mýta budou úplně zrušena a poplatek dvou, jednoho a půl krejcaru zaveden bude, vynese týž, čítajíc i plavbu po Berounce a Sázavě, asi 1500 zl. ročně, kterýžto obnos stěží vystačí na udržení

navigace v dobrém stavu, zvláště, jestliže v některých letech způsobeny budou větší škody ledy nebo povodněmi.

K *třetí* otázce se sděluje: Administrace úřadu deputovaných nad řekami navrhovala nynější úpravu navigace aspoň z Budějovic do Prahy z toho důvodu, že ačkoliv již nyní nutno jest dovážeti velké kmeny na lodi pro dopravu soli vhodné z lesů až na 1½ míle daleko, přec, kdyby plavby nebylo, musila by se sůl voziti po nápravě, což by bylo ještě dražší. Mimo to nahradí úprava řeky také nynější obtížnou obchodní dopravu zboží po vozech z Prahy do Budějovic.

Uvážiti též jest, že nyní dopravovatelé soli při vykládání téže z vozů sami doplácí, co soli na bečkách vodou poškozených schází, a nečítají také odměny plavcům, kdežto po zavedení poplatků musily by se neplné bečky doplňovati solí na účet císařské pokladny. Tomu by se ovšem odpomoci mohlo, kdyby bečky byly robeny důkladněji a kdyby lodi plechovou podlahou proti vniknutí vody byly chráněny.

Za takového stavu věcí není tedy možno, aby zplavnění Vltavy mohlo býti podniknuto od stavů toliko z úředních prostředků, které by dosahovaly výše nejméně 18.000 zl., nýbrž to přísluší úřadu deputovaných Jeho Milosti Královské a nikomu jinému, neboť veřejný zájem bude uspokojen jen tehdy, když doprava plavbou bude nejméně o třetinu lacinější nežli doprava po vozech.

Při této příležitosti uvádí se na paměť, že král. město Budějovice ukázalo výsadu, že všecko privátní zboží tam dovezené musí býti vyloženo po tři dni k prodeji, čímž ovšem volný obchod velice jest stěžován, aniž město samo má z toho nějaký zvláštní prospěch. Proto bylo by při další úpravě navigace záhodno, aby při zboží po řekách dováženém od takového práva a povinnosti výkladu (onus stapulae) na prospěch plavby bylo upuštěno.

Ku *čtvrté* otázce se připomíná, že mezi Prahou a Budějovicemi není žádné výsadní (privilegované) silnice, po které by povozníci musili jezdit, a důsledně též žádných výsadních hospod, kterým by zavedením plavebního ruchu mohla býti škoda způsobena. Ostatně obnovené zřízení zemské výslovně zabezpečuje svobodu silnic při Vltavě i Labi. Co pak mlýnů se týká, mají podle nařízení císaře Karla IV. vesměs míti splavy aspoň 20 pražských loktů neboli 40 geometrických střevců široké a volné, kdežto, jak zkušenost učí, není tomu tak všude mezi Červenou, Budějovicemi, Týnem, ano, ani ne v Praze samé."

Toto dobré zdání Bořkovo, psané úplně se stanoviska vládního úředníka, hájícího zájmy dvorské komory a císařského důchodu, stěžl asi dostalo se v plném znění do rukou stavovské kanceláře, za to však bylo dvorské kanceláři výbornou instrukcí. Stavovská kancelář česká, nemohouc dočkati se od císařské komory žádoucí odpovědi, zvolila zvláštní komisi, která dne 14. prosince 1709 rozhodla 1. aby v odklizení překážek na Vltavě, jakož i 2. v opravě němčin od Budějovic až na Červenou, nehledíc k pro-

testaci podané dvorské komoře, bylo pokračováno. 3. Zatím však aby podán byl dvorské kanceláři rozklad, že náklad na tuto úpravu má nésti erar. — 4. Aby vyžádán byl odborný úsudek, zdali a kolik asi by se mohlo uspořiti na nákladech, jež doprava soli stojí, kdyby místo nynější dopravy dříví mohla býti po úpravě navigace sůl vozena do Prahy plavbou.

K zodpovídání poslední otázky vyzván byl 19. prosince 1709 znalec, jehož jméno není udáno, ale byl to patrně některý z úředníků orlického panství. Týž sděluje 7. března 1710 tento úsudek:

„Ročně dopraví se z horního toku Vltavy a Lužnice jen do revíru zámku Orlíku přes 45.000 pramenů po 12 kmenech, tedy úhrnem (když vor pozůstává až ze 30 pramenů) na 540.000 velkých nebo aspoň prostředních kmenů, které plaví se potom do Prahy, tedy takové množství, že není možno, aby okolní revíry vystačily na delší dobu. Protože již nyní jest nutno, aby silnější dříví na stavby a na solní lodi dováženo bylo půl druhé, ano i půl třetí míle daleko ke břehům, a to s velikými obtížemi zvláště v době zimní, omezí se patrně v několika málo letech doprava po řece pouze na dovoz soli. Nezvýší-li se v budoucnosti značně odbyt soli do Prahy, Litoměřic a Ústí, ač bude to snad možno, o několik tisíc beček z pohraničních revírů, bude se jako nyní dopravovati ročně z Budějovic do Týna na 75.000 beček soli. Prodá-li se z těchto hned na místě v Týně asi 5000 beček, je třeba na dopravu zbývajících 70.000 beček do Prahy, Litoměřic, Ústí a Cvikova použiti na 85.500 kmenů, protože 300 beček naloží se tak na 400 dřevných kmenů. Tímto způsobem nebude tedy možno provozovati dlouho dopravu soli a bude potřeba sáhnouti k dopravě po vozech, která bude ovšem velmi drahá, takže z Týna do Prahy pro špatné cesty stěží přijde níže nežli za 35 grošů z jedné bečky. Mimo to bude i nespolehlivá, protože sedláci z téměř poloviny Horních Rakous a z kraje prácheňského i bechyňského, když pracovati jest jim polní práce a nad to robotu konati, nestačí na dovoz soli z Lince, z Matthaussen a Cáhlova do Budějovic na vzdálenost 9 mil. Tu vypomáhají v dovozu obchodní povozníci z Lince, kteří však z každé bečky nebo ze dvou soudků žádají 5 kr. dovozného. A poněvadž čeští sedláci a robotníci nemohou se na vzdálenost 4 nebo 5 mil přes dva dny z domova vzdáliti, bylo by nutno postavit více nákladných solnic. Odporučovala by se tedy z těchto důvodů doprava po řece jakožto lacinější.

Ostatně drahně již tomu let, co na zemských sněmech a také od cís. Leopolda přísně bylo nakázáno, aby pohraničních lesů, jakožto Bohem a přírodou daných hranic, co nejvíce bylo šetřeno a aby dříví z nich nebylo prodáváno mimo hranice království. Co pak v zemi samé se spotřebuje, to má zase nahrazeno býti pečlivým opatřením dorostu. Proti těm pak, kdož tento veřejný zákon porušují, má býti dokonce zakročeno konfiskací jmění. Bohužel, jako mnohá jiná dobrá ustanovení a zařízení v Čechách se neplnívaly, tak tomu jest i se šetřením pohraničních lesů, protože jednak procesy toho druhu přinášivají fiskálnímu prokurátorovi spíše břemeno

nežli prospěch, jednak stěží by se našel od 50 nebo i 75 let v Čechách roz-
sudek, jenž by byl císařské pokladnici příznivý nebo veřejnému blahu
prospěšný. Konečně jde tu též o zachování lesů vnitrozemských, neboť
i ty zbytečně se maří špatným zařízením sladovnic, pivovarních, vá-
penných, železářských a sklářských pecí, které spotřebují dříví nad slušnou
míru, nehledíc ani k špatnému hospodaření při voraření, ani k ničení krás-
ného dorostu, čemuž mělo by čeleno býti náležitými nařízeními dvorské
komory i artikuly zemských sněmů.

Poněvadž pak od majetníků mlýnů nebo vrchností na Vltavě vybere
se do roka značný obnos mytného, čímž spotřeba dříví pro obecnstvo
značně se zdražuje, jsou majitelé těchto vodních mýt povinni udržovati pří-
slušnou jim část řeky v dobré zplavnosti, ale toho oni od nepaměti nečiní.
To však nemělo by se na újmu císařské pokladny a plavebníků trpěti,
nýbrž bylo by záhodno, aby buď sami úpravu prováděli nebo stavovské
kanceláři náležitou úhradu platili. Měla by ostatně celá řada privátních
mýt, o kterých by se zvláštní zemskou komisí dokázalo, že nejsou právně
zřízena, býti jednoduše zrušena. Tito komisaři měli by též nařizovati opravu
a úhradu chybných němčin a řečiště, jakož i zkoumati, zdali úprava němčin
od Budějovic do Týna, která dosavad provádí se na zvelebení plavby
nákladem císařské pokladny, nepatří vlastně majitelům mlýnů a jezů,
ať už jich užívá zeměpán nebo privátník. K tomu měli by býti zavázáni
hlavně ti majitelé, kteří sice privátně ve svůj prospěch mýto vybírají,
ale mnohdy ani zvláštních vrat pro dřevné vory zařízených nemají, nýbrž
vory němčinami pro lodě určenými na škodu jich propouštějí. Odporu-
čovalo by se tedy, aby tato privátní mýta byla pro zemskou pokladnu
zabrána a z nich, jakož i z výnosu solních poplatků řeka ve zplavnosti
udržována, majitelé pak pobřežných krčem, protože z nich nemalý příjem
mají, aby k opravám němčin a vrat přispívali. Za tím účelem přikládá
se seznam němčin a vrat od Budějovic až do Litoměřic a tříleté súčtování,
co na opravu němčin z Budějovic do Červené za rok se vydalo. (Schází
v rukopise!) Tak rozdělilo by se spravedlivě břímě oprav a staveb mezi
císařský erar a privátní poživatele plavby. (Borscheck 233—242.)

Zdá se, že dvorská komora oba dva návrhy, jak Bořkuv, tak i nezná-
mého pisatele, uložila ad acta, neboť ze žádosti podané dvorské komoře
dne 30. července 1710 správcem administračního úřadu nad řekami v Če-
chách Bořkem vysvítá, že dekretem téže dvorské komory bylo 2. dubna
1710 prostě nařízeno, aby v úpravě horní Vltavy se pokračovalo. Nabyl
tedy názor, že i plavba na řekách náleží mezi práva královská, u dvorské
komory patrně zase vrchu. Pracím však samým nevalně se dařilo, jednak pro
trvalý, vysoký stav vody, jednak též proto, že dílovedoucí Böhms odešel
a jiného zkušeného dirigenta nebylo prý nasnadě. Proto Bořek, aby práce
úplně neuvázly, požádal poručíka z vojenské zbrojnice v Praze Lohra,
jenž i sestavování strojů na odstraňování kamenů i odstřelu skalních
stěn rozuměl, aby díla toho se ujal. Bořek oznamuje o něm komoře, že

prý si to dílo troufá provést s pomocí jednoho neb dvou dobrých puškařů (Büchsenmeister) a zvláště jakéhosi *Martina Raulina*, jehož zručnosti používal při prolamování vysokých hor v Tyrolsku pro dělostřelectvo. Protože beztak přidělen jest radovi z *Ecklerů* při komisi, která řečiště z Budějovic do Týna prohlédnouti má, shlédl by s ním zatím tento oddíl řeky. Prosí tedy Bořek, aby dvorská komora, souhlasí-li s tím, požádala vojenskou radu dvorskou za přidělení Lohra. Administrační úřad znovu připomíná, že majitelé privátních mýt na Vltavě povinni jsou podle zemského zřízení nejen příslušné své jezy a vrata, nýbrž i řečiště samo v dobrém stavu udržovati. Poněvadž ale všechna nařízení královského místodržitelství mijejí se stále účinkem, plavci pak pro špatně postavená vrata nebo zase pro příliš vysoké jezy nejednou do neštěstí přicházejí, jak stížnost jejich prozrazuje, nechť požádá dvorní komora král. českou dvorní kancelář za to, aby vydala vyhlášku, že sice pro tentokráte převzala ještě sama úpravu Vltavy, ale že žádati bude na vlastnících privátních mýt úhradu. Napříště však zasadí se ex offo o zrušení takových mýt. Podle zřízení zemského sub rubrica „O plavbě dříví“ má každý majitel udržovati mlýnské jezy sám a nesmí jich nad určenou míru zvyšovati. Proto mělo by býti pražskému mostnímu a říčnímu úřadu, jenž podle obnoveného zřízení zemského k posudku o říčních stavbách právě jest legalisován, uloženo, aby uspořádal prohlídku řečiště a všechny závady odstraniti nařídil, jinak že připadne majitelům mýt povinnost, aby všechny škody při plavbě zaviněné nahradili. (Borscheck 257—261.)

Došlo-li tehdy k prohlídce řečiště žádané Bořkem, nevíme, ale zdá se, že nikoli. Nasvědčuje tomu aspoň ta okolnost, že povoláno bylo jen před právo města Týna n. Vltavou dne 8. července 1710 šest vrátných z panství týnského, hlubockého a bechyňského, kteří pod přísahou vypovídati měli o některých jezích mezi Týnem a Prahou nad slušnost zvýšených a při plavbě soli velmi škodlivých. Předák jich, Matěj Dvořák z Purkarce, 51 let starý a po 20 let vrátný, vypovídal, že zvýšeny jsou jezy: týnský jen drobet; na Kořenským mladého hraběte z Vrtby velmi; u Nového mlýna hraběte hraběte Kinského ke Kaladějům příliš; „Na Dolejším“, statku křeššovského, hraběte Trautmansdorfa k Protivínu, drobet; podolský Jesuitů v Bernarticích nad míru; na Saníku k Orlíku patřící též nad míru, ač oba byly dříve zaplavované, a je též pro velikou „*pečeť*“ (zajímavá to lidová obměna slova „*peřej*“!) velmi škodlivý; žďákovský k Orlíku také nad míru; v Těchnici p. Morla není sice příliš vysoký, ale ve vratech jest nad obyčej velká *pečeť*, od níž škoda na soli se činí; v Kamýce knížete Lobkovice „drobet nad míru“; zlakovský po pravé straně k Orlíku mnoho, po levé straně, p. Pýnovi k Zbenicům patřící, z polovice. Tento mlýn, před lety dřevěný, byl ledy stržen a vystavěn byl pak zděný. Při tom však polovice jezu byla nad míru zvýšena, takže všechna voda „skládala se“ k nižší, knížecí polo-vičce jezu. A tu prameny se solí do nebezpečného místa na dva kameny „Kocoury“ voda žene, takže žádný vrátný se svým pramenem tudy bez

velikého strachu a nebezpečnosti plavati nemůže a na soli škody tu bývají. V Županovicích, Křižovníkům k panství knínskému náležejících, teprve asi před 30 lety byl mlýn vystavěn. Ve vratech jest dlažba příliš krátká a proto velká pečeť pod vraty se tvoří, takže sůl z beček se vyplachuje a mimo to velká i škodlivá nase (= nános) od písku a kamení se udělala. Od Županovic není již žádného škodlivého jezu až v Modřanech, k panství březanskému patřících, kde jest příliš vysoký jez. Vypovídal dále, že při jiných jezech nedějí se škody na soli, ale za to od škodlivých kamenů, jichž jest v řece příliš moc a měly by se s dosti malým nákladem z plavby ven vyvésti.

Podobně. vypovídal Martin Blažek, 60letý vrátný ze vsi Hodětic u Hluboké, jenž byl 15 let plavcem a 15 let již vrátným; Václav Konta, šedesátiletý z Bechyně, po 20 let plavcem a 20 let vrátný; Martin Hošek, 51letý z Hodětína, 10 let plavcem a 20 let vrátný; Vavřinec Janda 62letý z Radavy, na 40 let vrátný a Jan Staník, 45letý z Hněvkovic, po 23 léta plavec a 10 let vrátný. Výpovědi celkem se shodovaly se svědectvím Dvořákovým, s tím jen rozdílem, že nejmenovali jez týnský. Hošek nad to udal jmenovitě některé kameny škodlivé, které od nedávných časů od dřenice ledu svaleny byly do dráhy: 1. Nejprvnější v Jizbách pod Henzlem, kde Vltava s píseckou vodou (Otavou) se schází. 2. Pod Korci (Konci) a pod Křesinou blízko nad Tartarem. — 3. U Čermáka nad Kamýkem a ten jest k druhému kamenu „Cihla“ nazvanému právě do prostřed plavby přivalený. — 4. „Mucháč“ jinak „Běhoun“ blízko pod Rabínskou chalupou nad proudy. — 5. Nad samým slapem „Prašivý“. Z těch všech kamenů nebyl žádný „samorostlý“ (t. j. v zemi nepohnutelně vězící), mohli by je tedy plavci, kdyby v těch místech od dvou nebo tří pramenů na sebe počkali, tedy asi 20 nebo 24 osob za nějakou odměnu odvaliti a plavbu bezpečnější způsobiti.

Vavřina (!) Janda žaloval hlavně na obyvatele Kamýku. Kamýcký jez nebyl by prý příliš vysoký, ale když každoročně přes celý jez dělají pro lov lososů ploty a je travou a vřasou zadělávají, musí se potom všechna voda do vrat „skládati“ a tak skrže to i pro výšku hořejšího prahu a krátkou dlažbu ve vratech škoda na soli se činí. Za nejhorší místo v celé řece považoval veliký kámen u Letoštic, plaveckým jménem „Vecejka“ zvaný, který právě v cestě leží, takže každý vrátný musí se mu vyhýbati s těžkostí a nebezpečstvím, a již mnoho set beček soli zde zkaženo bylo a mnoho pramenů po kládě se roztlouklo. Nejednou sůl v bečkách se namočí a pak iako syrovátka bílá kape, a tak často až do Podskalí ji dovezou.

Téhož léta 1710, v říjnu, nařídil císař sestaviti *radu* (deputationem) *pro povznesení obchodu* továrním zbožím po řece Vltavě od Budějovic do Prahy pod vedením nejv. kancléře království Českého hraběte Františka Oldřicha Kinského. Nejlepší znalci plavby a obchodu měli býti jejími členy. (Borscheck str. 263.) Ale i tato akce uvázla zatím na suchu. Teprve r. 1718, 22. dubna ustavena byla nová komise ku shlednutí překážek plavby

na Vltavě, do které jmenování byli tito zástupcové: za místodržitelství král. apelační rada Vilém z Glouchova a asistenti kraje bechyňského a prácheňského, za král. deputovaný úřad nad plavbami správce solního mlýna s kancelistou toho úřadu a dva přísežní mlynáři z mostního úřadu (Bruckenambt) v Praze: Jiří Švenda a Jan Ignác Chyba.

Tito podnikli záhy poté zkušební plavbu po Vltavě, načež — jak svědčí nařízení českého místodržitelství hejtmanům bechyňského, berounského a prácheňského kraje dne 15. července 1718 ohlášené — dali toto dobré zdání:

„Vodní měřítka, která zavedena byla sněmovním usnešením r. 1586 od komisařův a přísežných dílovedoucích toho roku při všech mlýnech, úplně již vymizela a jezy během doby zvýšeny byly o 12, 15, 18 až 24 palců, čímž způsobuje se ve vratech a němčinách vysoký spád vody, jenž nebezpečný jest plavcům, vorům, lodím i zboží, zvláště soli. Protože zmíněné sněmovní usnešení považovati jest za zákon, podle něhož není majitelům mlýnů volno jezy podle libosti zvyšovati, skoro všechny jezy pak, velkou strží ledu tohoto právě roku těžce poškozené, musí se opravovati, nařizuje se:

1. že u všech jezů umístěna býti musí na náklad majitelů *vodní znamení*, komisi touto právě stanovená, jak vysoký býti má jez a jak vysoko jen voda vydržovati se smí. Toto měřítko nesmí býti umístěno, jako dosavad, ve vodě, nýbrž při břehu, a to tak, aby ani ledem, ani zlovolnou rukou poškozeno býti nemohlo a aby na všech čtyřech stranách dobře obezděno bylo. Bude povinností majitele mlýna, aby bděl nad správným udržováním měřítka, a kdyby snad poškozeno bylo, má se to oznámiti přísežným mlynářům. — 2. Zvýšené jezy bude nutno co nejdříve při nízkém stavu vody snížit na vytýčenou zákonitou míru a to pod pokutou nejméně 100 dukátů, a pod touž pokutou nebudtež nikdy více zvyšovány. — 3. Vrata, němčiny a prahy budtež řádně, jak ukázáno bylo, upraveny a to přímočárně ve směru říčního proudu nad jezem i pod jezem. — 4. Vrata a němčiny budtež nejméně 13 loket ve světlosti široké. — 5. Podlaha v nich budiž nejméně 20 loket dlouhá a na konci poněkud zvýšena, aby náhlý spád vody a vlnobití byly zmírněny. — 6. Práh takových vrat budiž v stejné hloubce jako jest hlavní práh mlýna, a vrata chráněna budtež proti ledům vysokými kobylami (stržemi). — 7. Výspy pod jednotlivými mlýny budtež na náklad majitelů mlýnů, kteří z mlýna požitky berou, neprodleně odklizeny a řeka budiž každého roku v těch místech vyčišťována. — 8. Mlynáři nesmí jez, kdykoli nějaký vor pluje, zvláště při malé vodě na kvap uzavírat a, jak se dosavad dělo, teprve za jistý poplatek otvírat, nýbrž musí nechati plavbu plavcům zcela volnou.

Při otázce, kdo odstraňovati má malé a prostřední plavbě překážející kameny nebo spadlé stromy a čistiti výspy v řečišti víry způsobující, postupovati jest podle stanovení městského práva C 16, že ten, kdo nějakého mýta užívá, povinnen jest také udržovati v dobrém stavu mosty, hráze

a cesty, aby si poplatníci nemusili do něho stěžovati. Protože i na Vltavě na mnohých místech vybírá se dosti značné mýto a podle obnoveného zřízení zemského Q 43 považovati jest velké řeky za veřejné zemské cesty a silnice, bude povinností krajských úřadů, aby majitele dotyčných mýt přiměli k tomu, by také řečiště od takových výsep a stromů vyčišťovali, neboť právě na tento účel bylo jim propůjčeno právo vybírat mýto. Odstraněny buďtež také všechny velké a škodlivé slupy.

Co se týká odstranění velkých, v řece vyrostlých nebo navalených kamenů, jako nemůže majitelům mýt na silnicích ukládáno býti, aby odstraňovali překážející jim hory a vršky, tak také nemohou ani majitelé vodních mýt býti nuceni, aby svým nákladem odklízovali takovéto přírodní překážky. To budiž učiněno na náklad veřejný! Jakým způsobem, o tom bude ještě uvažováno.“ (Borscheck 573—584.)

* * *

V Bořkově foliantu (str. 543—572) uvedena jest obšírná zpráva o všech kamenech a výspách, které plavbě od Budějovic až do Prahy překážely, jak shledala je právě komise r. 1718 Vilémem z Glouchova řízená. Jak výše uvedeno bylo, podal podobnou, ne však tak důkladnou zprávu o těchto překážkách již r. 1707 rada *Schlossgängl*, kterou uvádí Bořek též. (Str. 155—163.) Jiný popis *Schlossgänglovu* velmi podobný a patrně od některého z účastníků jeho přehledky sepsaný,*) protože se jméno *Schlossgänglovo* v něm připomíná, připojen jest k aktům Fukovým v archivě strahovském. (Č. 197.) V knihovně strahovské zařaděna jest pod sign. A Ch I 27 velmi vkusně, ač ne vždy geometricky správně kreslená mapa vltavského řečiště z Prahy do Vyššího Brodu ve 20 listech (55 cm × 45 cm) pod titulem „*Grund-Riss des Moldau Flusses von Prag bis Hohenfurt*“. Provedl ji účastník komisionálního ohledání starých zplavňovacích staveb a překážek, c. k. akcesista při české účtárně bankovní administrace *Josef Dinnebier*.***) Protože i tato udává kameny a výspy jízdě překážející, zahrnuji ji ve společný popis Vltavy. Uváděti všechny tyto popisy řečiště vltavského po řadě, bylo by příliš obšírné a namnoze některé věci by se suchopárně opakovaly. Proto v následujícím popise, jenž podá nám o stavu řeky Vltavy jasný obrázek a uvede nazpět do paměti lidské řadu lidových názvů skalisek dávno již snad zapomenutých, přidržím se líčení komise Glouchovy. Kdekoli však bude třeba dodatku z druhých, výše uvedených popisů, označím zprávu *Schloss-*

*) V jednoduchém výčtu názvů skalisek ve Vltavě, uvedeném v témž Bořkově rukopise str. 210—213, čte se poznámka, že prý pisatel musil z lodi vystoupiti a jinde přenocovati, že tedy ostatní kameny od Červené až do Orlíka popíše *hejtman orlický*. Snad tedy on byl pisatelem tohoto popisu.

**) Rok provedení není udán, ale podle majitelů panství a empirové úpravy mapy souditi lze, že pochází asi z r. 1785. Byla r. 1805 darována majorem Karlem Glöserem opatovi Jeronýmovi Zeidlerovi.

gänglova popisu písmenou *A*, zprávu účastníka Schlossgänglovy výpravy při korespondenci Fukově písmenou *B*, výčet názvů v Bořkově foliantu (str. 210—213) písmenou *C* a údaje Dinnebierovy písmenou *D*.

Poznamenání všech překážek, které třeba jest odstraniti, aby plavba lodí a vorů z Budějovic do Prahy lépe provozována býti mohla.

Při jezu mlýna budějovických měšťanů bylo sice vodní znamení r. 1669 vyměřené, ale tím, že později dolejší jez nad zemskou míru byl zvýšen a hořejší jez zase o tento rozdíl nižším se stal, způsobeno bylo, že letošní zácpa ledu zvýšený jez zcela strhala a zároveň nad hořejším jezem, protože voda pro zvýšený jez řádného spádu neměla, utvořila se tak velká výspa, že nejlepší proud vody bez užitku přes horní jez splývá a rameno řeky, vedoucí k císařské solnici a k mlýnu pod ní ležícímu, zůstává téměř bez vody. To má za následek, že kdykoli nějaká solní loď otevřenou právě němčinou propluje, nemohou za ní hned jiné lodi jeti, nýbrž němčina musí se zase uzavřít, aby nová voda se nadržela, což ovšem plavbě i městu velmi jest na škodu. Mělo by se tedy krajským úřadem městskému magistrátu naříditi, aby hořejší, poněkud již poškozený jez byl opraven, dolejší pak jez při novostavbě jen o 14 palců výše, nežli tamější vodní znamení ukazuje, byl postaven a výspa mezi Vltavou a Malší, jakož i pod solnicí, odstraněna a to na jejich náklad, protože ze svých mlýnů značný užitek berou.

D. Hned pod mostem byla při pravém břehu za mlýnem výspa, na protějším břehu pak loděnice (Schieffgarten), kde se lodi stavěly. Navigace šla po pravém břehu a níže, před ostrou zátočinou k východu, přecházela na levý břeh. V zátočinách, které tu řeka hojně tvoří, byly na pěti místech velké výspy, které každého roku, pokud to pro plavbu nutno bylo, odstraňovali lidé za plat, ale budoucně měly býti důkladně odklizeny.

U druhého mlýnu pod Budějovicemi, řečeného dříve Fentzův mlýn, nyní Suchomelův, jenž náleží kterémusi měšťanu, není žádného měřítka. Jez jest většinou poškozený a o 6 palců vyšší. Při opravě budiž zase o 5 palců snížen, aby spád vody nebyl tak náhlý a nebezpečný!

Třetí jez, městu patřící, jest u mlýna Fellingierova. Ač i tu jest ještě znamení z r. 1669, přec je tu jinak dosti chatrný jez na jedné straně od vrat až ke mlýnu o 18, na druhé pak o 9 palců vyšší, čímž pro hluboký spád vody v němčině plavba velmi nebezpečně se ohrožuje. Při opravě budiž na normální míru snížen! — *D.* V Dinnebierově mapě žádá se mimo to úprava němčiny pro lodi, jedoucí proti vodě. Pod tímto mlýnem spatřují se opět u dvou ostrovů a v zátočinách velké výspy. Navigace přestupuje tu za ostrůvkem na pravý břeh, brzy však před Opatovicemi vrací se na levý břeh, ale pod Opatovicemi znovu na pravý břeh. I zde jsou četné výspy.

Podotknouti dlužno, že u švarzenberské vsi Bavorovic (Wobrowitz) tvoří Vltava zátočku čtvrt míle dlouhou, která by se přímým průkopem

dala zkrátiti na 17 provazců. Tím by hlubocké panství nabylo nejen větší pozemkové výměry, nýbrž zbavilo by se též brlení břehu v délce 30 stromových kmenů, které v zátoči udržovati musí. Také plavbě by se tím ulehčilo. Mělo by se to provésti tím spíše, když to již jednou k vůli stavbě nádherné myslivny (magnifique Jägerhaus) s hejtmanem Praxelem ujednáno bylo. — *D.* Před hlubockým ostrovem trhala voda značně břeh na ostrohu pravého břehu a proto bylo zde trámové brlení. Na jižním cípu ostrova jest vodárna. Ze středu ostrova vede do zámku stroj, kterým se potřebné dříví do zámku vytahuje. Pod ostrovem spatřuje se dřevěný most.

Čtvrtý jez postaven jest na jižním cípu ostrova na Hluboké. Tam sice vytesán byl pro zemskou vodní značku čtyřhranný sloupec, ale obvyklou měděnou destičku se znamením nebylo možno nalézt, a ani úředníci, ani mlýnští lidé nevěděli, kam by se byla poděla. Proto nelze tento sloupec považovati za měřítko. Poněvadž dobře zachovaný jez o $\frac{3}{4}$ lokte byl zvýšen a v němčině tak vysoký spád vody jest, že až 6 koní musí býti připřaháno, aby prázdnou loď proti proudu vytáhli, bude nutno odpomoci tomu snížením celého jezu o $\frac{3}{4}$ lokte neboli 18 palců, a to na účet panství, protože svou vinou jez ten nad zemskou míru zvýšila, ač voda jinak dobře jí stačiti mohla. — *D.* V rameni řeky u ostrůvka proti Křesínu (Křestínu) pod Hlubokou utvořila se rozsáhlá výspa, která zasahovala daleko do proudu řeky. Proto musily lodi v těch místech býti rychle taženy proti proudu, aby na písku neuvázly. Pod křesínským dvorem přestupovala navigace na levý břeh.

Nad vtokem libochovského potoka zanesena jest řeka četným drobným kamením, které silnější proud řeky tam nanáší. Plavci nejednou nuceni jsou zde stanouti a kamení z plavební dráhy odvalovati. Také zde budějovičtí plavci snášejí každého roku za plat kamení, aby více místa bylo pro plavbu. Kamení to mělo by býti odstraněno jednou pro vždy, a to na náklad panství, jež má z jezů požitky. — *D.* Pod tímto místem, nad skupinou skal na levém břehu „Svině“ a níže „Havrani“ řečenou, přechází navigace na pravý břeh. V těchto místech jsou zase dvě výspy při levém a dvě výspy při pravém břehu a měly by se odstraniti. Pod potokem (Kozlovem) přechází navigace zase na levý břeh, ale jen na krátko, neboť právě nad Purkarcem přesunuje se již na pravý břeh.

Pátý jez, švarzenberský, jest u mlýna v Purkarci, kde zase jako v Hluboké jest jen prázdný sloupec bez vodního měřítka a jez o 10 palců vyšší. Budiž tedy o tolikéž snížení! Vrata jsou pro vory příliš krátká a tudíž nebezpečná. Proto plují zde vory raději skrze němčinu pro lodi určenou. — *D.* Pod purkareckým jezem přechází navigace opět na levý břeh.

Šestý jez u švarzenberského mlýna v Buskově. Ač i zde jest sloupec bez destičky, přec jest zřejmo, že zdejší, zcela sešlý jez byl vyšší o 8 palců nad zemskou míru. Proto budiž hlubocká vrchnost vyzvána, aby při budoucí úpravě snížila jej o 8 palců.

Sedmý jez při švarzenberském mlýně v Jaroslavicích jest o 15 palců vyšší a bez jakéhokoli znamení. Nechť jest snížen a hluboký spád němčiny upraven, aby vlny při sjezdu do lodí nevníkaly a sůl nepoškozovaly! Připomenuto budiž, že němčiny u jmenovaných sedmi jezů má pro tentokráté upravení správce solnice v Budějovicích, jenž dopravu soli po vodě až do Týna má najatu. Dříve dávala je upravovati dvorní komora ze solních důchodů. — *D.* Hned pod jaroslavickým jezem vstupovali koně loď táhnoucí do vody a ve vodě loď táhli, protože skaliska na levém břehu řeky zasahovala až do vody. Proto navrhuje se, aby navigační cesta byla do skal vytesána, nebo skály vyštířeny. Velká výspa v ohybu řeky uprostřed budiž vyvežena. Níže za dvěma ostrůvky jest skála „Jelen“, která plavbě nepřekáží. Ale hned za ní musili koně vstupovati do proudu, protože pobřežní skály zasahovaly až do řečiště. Bude nutno tedy upravit v nich cestu pro koně.

Také osmý jez po obou stranách s arcibiskupskými mlýny v Hněvkovicích nemá vodního měřítka, ale jinak jest podle zemské míry upraven a nenadržuje u hlavního prahu více vody nad $\frac{7}{4}$, jak všechny mlýny vodu míti mají. Němčina jest však zde zcela zničena a proto působí tu vorům i lodím nezdědky velké nebezpečí. Proto budiž na náklad toho, kdo jezu a mýta užívá, co nejdříve upravena. Platí se zde mýta $5\frac{1}{2}$ kr. z voru. Poznamenati dlužno, že lodi se solním nákladem plují tu denně z Budějovic do Týna, kde sůl bývá vyloděna. Jednotlivé pak prázdné lodi nikoli bez velkých nesnází taženy bývají proti vodě zpravidla 3 koňmi, místy ovšem, při němčinách 6 až i 9 koňmi. — *D.* Výspa pod jezem při levém břehu a jiné dvě v ohybu řeky budtež aspoň z části odklizeny.

Devátý jez u arcibiskupského mlýna v Týně jest podle vyměření přísežných mlynářů o 15 palců vyšší a z polovice stržený. Protože se právě opravuje, budiž o 15 palců snížen. I zde bylo zemské vodní měřítko postaveno, ale sloup se viklá a destička je ztracena. Zde platí se 20 kr. mýta z voru. Výspa nad jezem po pravé straně není sice škodlivá, ale pro budoucnost bylo by dobře odstraniti ji nákladem panství. Pod němčinou utvořila se před několika roky po zácpě ledu velmi veliká, až do prosířed proudu sahající výspa, která působí velkou obtíž tím, že solní lodi nemohou nakládati sůl jako dříve u solnice, nýbrž musí přijížděti k solnici jednotlivé prámy odděleně, pak musí se níže spojovati a sůl pak na loď se nakládá. Podobně i prázdný prám musí zase velkou okliku proti vodě dělati, která se ovšem někdy nezdaří a prám přijde ke škodě. Proto mělo by panství, protože požívá tu mýta, i tuto výspu svým nákladem odkliditi.

Desátý jez jest 300 kroků níže a náleží týnskému měšťanovi Hrdličkovi. Tento i se svým jezem ocitl se ve velmi špatných poměrech a proto jest málo naděje, že by k opravě zde došlo. Ale možno přec tu naříditi, aby, dojde-li někdy k úpravě jezu, byl tento tak zřízen, jak zemská míra žádá. — *D.* V Dinnebieřově mapě zove se tento mlýn „Mezerische Mühle“ (Mizera? či Meziříčský?) a praví se, že náleží měšťanu Martinovi Honsovi.

Jedenáctý jez, jenž náleží městu Týnu, jest bez vodního měřítka a bez vrat. Také němčina jest schátralá, ale ta musí býti opravována od solního úřadu nebo od nájemce, jenž dopravuje sůl odtud do Červené. Jez je nad míru o $7\frac{1}{2}$ palce vyšší a velmi sešlý jako týnská obec, a tudíž jest velmi málo vyhlídky, že bude opraven. Zdejší hejtman se aspoň vyslovil že obec chce mlýn pro nezámožnost odstoupiti panství (arcibiskupskému), jen aby osvobozena byla od nutné opravy jezu. Zatím může se jen provisorně naříditi, aby byl při budoucí opravě jez snížen o $7\frac{1}{2}$ palce. Překážející výspa pod jezem budiž také odklizena. — *D.* Dinnebier nazývá jez ten „Dlažkovský“ a podotýká, že jsou při něm na obou stranách městské mlýny s chybnou němčinou. Za ostrovem pod týmž jezem ležícím přechází navigace, jež šla od Purkarce až sem po levém břehu, na břeh pravý. Dříve nežli dospělo se ke vtoku Lužnice do Vltavy, vyskytl se v řečišti první velký balvan „Pastýř“ zvaný, jenž však plavbě nepřekážel. Před samým vtokem Lužnice byl po obou stranách velkého ostrova silnější proud vody, zvláště při pravém břehu, kdežto levé rameno zanášelo se šterkem a pískem. Místo to nebylo však plavbě nebezpečné. Lužnice navigaci nepřekážela, neboť koně přepravováni byli převozem.

A. Schlossgängl uvádí poblíž dlažkovského jezu kámen „Meyro“, což jistě jest název změtený. Hned za ním byl prý po pravé straně kámen „Telátko“ (*Khelbele*) a v prostředku řečiště „Čertovy kameny“. Poněvadž *Dinnebier* se o nich nezmiňuje, byly snad při úpravě r. 1707 vybrány. Rukopis *B* uvádí v těch místech kameny „Smrže“ (*Smyrže*), kdežto popis *C* nazývá je „Zwiř“ a podotýká o nich, že se tu r. 1676 ztroskotala loď a 12 beček soli se potopilo.

Dvanáctý jez u mlýna Kořenského náleží hraběti z Vrtby k Nezdášovu. Jest od mlýna až k vratům o 22 palců, od vrat pak až k němčině o 12 palců vyšší. Pro hluboký spád vody s němčiny tvoří se příboj vln a sůl se z beček vyplachuje. Při jízdě pak proti proudu jest nutno zde připrhati 8 až 9 koní, protože vrata jsou nevhodně, téměř až v prostředku řečiště umístěna a velmi malá, takže vory hnány jsou nebezpečně přímo proti skalám na pravém břehu. Proto bude záhodno je zrušiti a upravití podle potřeby nová. Mýta platí se zde 20 kr. z voru. Mezi ním a dalším jezem jsou tyto kameny, které musí býti odstraněny:

1. Dva kameny „Pašovice“ nebo „Pašovská pola“ zvané podle vsi Pašovic, které leží asi 200 kroků pod mlýnem v prostředku řeky vedle sebe. Při velké vodě srážejí proud a tudíž lodi i vory prudce na levý břeh řeky. *B.* Voda je tu na 5 loktů hluboká, kameny pak jsou na 4 lokte široké a ční nad vodu. Jsou proto nebezpečné, že se při malé vodě snadno na nich uvážne. *D.* *Dinnebier* kamenů těch už nezná, ale stýská si ještě do špatně postavené němčiny a do příboje splavu na skály.

2. Kámen „Rozštěpený“ nemálo vyčnívá z vody při levém břehu. *B.* Nepřekáží tak plavbě, ale při velké bouři může neštěstí zaviniti. *A.* Za Rozštípeným leží po levé i pravé ruce pět kamenů (*Palkhensteine*, „Klády“?)

a vedle nich trčí z řeky skála „Široká“ zvaná. Ta není plavbě nebezpečná, naopak, prospívá plavcům, protože ukazuje jim správný směr plavby. Pod touto skálou jsou kameny „Maruška“ ve dvou kusech. Vynikají $1\frac{1}{4}$ lokte nad hladinu. Jde-li voda přes ně, možno tudy plouti s lodí i se 300 džbery soli. Může proto býti nechána.

3. Dva kameny „U křížů“ zvané. B. Jsouce po levé straně řeky, nepřekážejí sice plavbě, ale při náhlé bouři mohly by býti nebezpečné.

4. V místech „Na hořejší Hladné“ (B Blattna. C Lädtna) zvaných jest několik kamenů po pravé i levé straně. Na „dolejší Hladné“ jsou v středu řeky dva kameny. Jsouce dílem pod vodou skryty, dílem trčíce nad vodu, způsobují velmi nebezpečný vír. Při bouři mohly by býti nebezpečny, proto buďtež odstraněny!

5. Nad „Novým“ (B „Hořejším“) mlýnem leží velký kámen v řece, ale dá se lehce odstraniti.

Třináctý jez u mlýna „Nový“ náleží hraběti Kinskému ke Kaladějm. Nemá žádné značky a jest o 15 palců vyšší nad zemskou míru. Řeka je zde súzena mezi dvěma skalami a proto spád vody v němčině jest velmi hluboký a pro vysoký příboj vln lodím se solí velmi škodlivý. Hned pod jezem je mnoho menších kamenů vysokým spádem vody s jezu sem naplavených. Ty způsobují vír a proto buďtež na náklad panství odklizeny, aby řečiště bylo hlubší! B. Pan Schlossgängl míní, že by bylo dobré mezi kameny a skálou vysekati ve skále cestu, ale přísežní mlynáři prohlásili, že takové dílo bylo by velmi drahé. Odporučili tedy vylámati skálu jen do jisté šířky a hloubky a kameny jen vybrati, nastavití a tím způsobem koryto prohloubiti.

Kámen „Beránek“ s dvěma jinými, za ním ležícími a „Šífaři“ zvanými, způsobuje prudký vír, protože Šífaři pod vodou leží a musí se přes ně plavati. Jsou tedy při malé vodě nebezpečné, neboť už mnoho neštěstí se zde přihodilo. Bude třeba je tedy rozštíletí.

D. Pod jezem „Nového“ mlýna (hraběte Vratislava na Kaladějích) přechází navigace na levý břeh. Pozoruhodné jest, že v Dinnebierově mapě, asi v prostředku mezi Novým a Lipovským mlýnem, proti mlýnu Ryzíkovu, kde hájovna jest, poznačena jsou na pravém břehu dvě stavení s názvem „Kozí hrad“. Názevu toho nenalezl jsem však ani v mapě rak. generálního štábu, ani v Sedláčkových „Hradech a zámcích“ a jiných publikacích.

Za uvedenými výše kameny jest až k jezu lipovskému mnoho kamenů bezejmenných, z kterých však odstraniti jest jen ty, které v plavební dráze leží. V krajině řečené „na Reisiku“ (nyní Ryzíkov) způsobuje mnoho naplavených kamenů víry a výspy, proto bude dobře je odklíditi.

Čtrnáctý jez náleží k mlýnu „Lipovský“ svobodných panů Vřesovic z Vřesovic (D. pánů z Temu — von Dam 1729—1802) na Dražicích. Jest bez měřítka a v části k mlýnu přiléhající zcela poškozený. Při opravě dbáti jest zemské míry. Dřevní vor platí tu 5 kr. mýta. Zmínění páni Vřesovci stěžovali si, že sousední, níže ležící švarzenberský jez je velmi vysoký,

že tudíž voda se vydrží tak, že oni ve svém mlýnu mlíti nemohou. Ukázalo se, že je tomu skutečně tak.

(Dinnebier klade pod Lipovský jez kámen „Vitín“ a níže „Soudný“ a zdá se, že správněji nežli druhé popisy, které uvádějí je souhlasně až pod „Dolejším“ mlýnem.)

Asi půl čtvrti hodiny níže leží patnáctý jez při mlýně „Na dolejším“ řečeném, jenž náleží švarzenberskému statku Křeštovicím. Nemá měřítka a jest půl lokte vyšší nad zemskou míru. Bude-li o půl lokte snížen, vyhoví se stížnostem pánů Vřesovců a nynější hluboký splav v němčině nebude potom plavbě tak nebezpečným. Mezi tímto a podolským jezem jsou tyto kameny a výspy:

1. Hned za jezem leží výspa kamením promísená, kterou povinna bude vrchnost ku prospěchu mlýna odkliditi.

2. Asi 400 kroků pod ní leží ve středu řeky proti sobě dva velké kameny „Velká a Malá pecka“, mezi nimiž všechny lodi a vory musí projížděti. Jsou velmi nebezpečné, protože proud vody s jezu prudce žene lodi na ně a nelze se jim vyhnouti, o čemž svědčí četné škody, které se zde přihodily.

3. Kámen „Vitín“ (Witim!), který není tak velký, jako předešlé, ale stejně nebezpečný.

4. Níže, v prostředku řeky ležící kámen „Soudný“ není tak velký, ani příliš nebezpečný, ale bylo by dobře pro budoucnost jej odstraniti.

5. V místě „Na tetě“ řečeném (u vtoku potoka od Olešné tekoucího) jest velká výspa a pohyblivé kameny zde ležící způsobují nebezpečný vír, takže se už zde mnoho neštěstí událo. Buďtež odklizeny!

Šestnáctý jez náleží Jesuitům do Bernardic (Opořan) a nazývá se „Podolský“. Měřítka je tu již otřelá a jez o půl lokte (12 palců) vyšší. Vrata jsou úzká a musí býti položena aspoň o 4 lokte dále do řeky. Také trám zasazený ve vratech nad prahem musí býti zcela odstraněn. Platí se zde 5 kr. mýta z voru. Pod tímto jezem leží mnoho menších, naplavených kamenů, které způsobují vír a proto buďtež na náklad panství odstraněny!

Sedmnáctý jez je u mlýna „na Saníku“, jenž patří švarzenberskému panství na Orlice. Nenašlo se zde žádné měřítka. Jez sám jest schátralý a o $\frac{3}{4}$ lokte vyšší. Nutno jest o tolikéž jej snížit, aby odstraněn byl zpětný příboj vln. Mezi tímto a žďákovským jezem jest nejhorší jízda z celé Vltavy.*)

Překážky tamní jsou:

1. Hned pod jezem utvořil se při levém břehu od velmi vysokého spádu vody kopec písečné výspy přes 100 kroků dlouhý, promísený drobným kamením. Pro velký proud tím způsobený a pro značný spád vody v těch místech musí lodi a vory plouti s nebezpečím, aby neztroskotaly nebo se

*) Zajímavé jest, že jízda Svatojanskými proudy považuje se tu již za méně nebezpečnou, ač i tam opakuje se úsudek, že jest nejnebezpečnější!

nerozrazil. Když jsem já tudy s lodí ne mnoho zatíženou jel, pluli jsme více po kamení nežli po vodě, a to s takovou silou, že jsem se stále obával, aby loď nepukla. Proto musí také tento kopec na náklad panství býti odstraněn.

2. O 600 až 700 kroků dále leží přívalem navalený velký kámen, který jest nebezpečný plavbě a bude třeba jej odkliditi.

3. U vísky „Honsa“ řečené na pravém břehu Vltavy jest nebezpečný vír způsobený kameny, které tam se skal napadaly. Dají se bez větších výloh odstraniti. D. Dinnebier tu žádá, aby ve skalách na levém břehu hned pod mlýnem Honsovým, náležejícím orlickému panství, vytesána byla navigační stezka pro koně.

4. Nedaleko pod těmito kameny vyčnívá v prostředku řečiště spadlý balvan „Homolka“, který sice není škodlivý, ale pro větší bezpečnost může býti lehce odstraněn. C. Výčet kamenů vltavských jmenuje za „Soudným“ až k Červené ještě tyto kameny: Korbel, Hráček, Houláček, Homolky, Telata (Dielata) a Sucholejsk.

5. Na místě „Červená“ zvaném leží v řece několik, byť i ne příliš velkých, tož přec jen velmi nebezpečných kamenů, které dílem z vody trčí, dílem jsou skryty pod hladinou. Zovou se „Vejpich“. Bude záhodno je odstraniti.

6. Hned pod Červenou začíná silný proud, ale řečiště může býti snadno od něho osvobozeno odklizením tamějších kamenů.

7. Pod tímto proudem súženo jest řečiště dvěmi vysokými skalami. Zde vyskytují se kameny, pro veliké nebezpečenství po celé řece dobře známé, zvané „Přerotslé“. Ty koryto řeky ještě více súzují a hrozivě vystupují, vyrůstajíce přímo z řečiště (pohyblivé skály). Již r. 1710 měl jeden z nich býti vystřílen, ale nezkušný jakýsi horník marně se o to pokoušel. Nyní bude nutno vystříleti je zároveň s jinými kameny v této krajině. D. Dinnebier žádá odklizení výspy u vtoku Červenského (Hrejkovického) potoka a vysekání pobřežních skal „Přerostlých“ na levém břehu pro navigační cestu.

8. Kameny řečené „Záhorsko“ (D. Záhorské polky, „Záhorská pola“ u potůčku, tekoucího z lesa Bráníky) leží ve středu proudů. Mezi nimi pluli jsme s velkým nebezpečím a proto bude třeba je vylámati.

9. Hned za nimi leží dva (D. pět) kameny „Modré“ zvané. B. Z těch musí býti odklizen zvláště onen, jenž leží v plavební dráze. A žádá od Červené až k Babě vylámaní 20 kamenů.

10. V místě „Baby“ zvaném je sice mnoho kamenů, ale nehrubě nebezpečných. Bude-li zatím vylámána jen ona Baba, která leží po levé straně řeky a jest ze všech nejnebezpečnější, bude tím plavbě lodí i vorového dříví spomoženo.

11. Podobně musí býti odstraněn onen navalený a poměrně veliký kámen, (A) „Ramenó“ zvaný.

12. Za tímto místem začínají silné víry. (A „Červenské proudy“ — Zerbenský.) Způsobují je četné, velké i malé, pevné i pohyblivé kameny v řečišti ležící, zvané „Kučeře“. Tento úsek jest plavbě velmi nebezpečný, protože jest obtížno pro úzkou plavební dráhu vyhnouti se četným kamenům, jako na př. přihodilo se i mně, když jsem s lodí, nehledíc ani k tomu, že jen 60 bečkami soli byla naložena, zde uvázl, a to za velké bouřky a prudkého lijáku, takže náklad musil býti na druhou stranu překládán. Plavcům bylo též do vody sestoupiti, aby loď s kamenů sešoupli, což vyžadovalo přes půl hodiny namáhavé práce. A kdyby nebývala loď zcela nová a pevně stavěná, byla by se jistě rozlámala, neboť začínala se již silně prohýbati a praskati. Stalo se zde již mnoho neštěstí lidem i na zboží. D. Na počátku Červenských proudů odstřeliti jest kameny „Pola“ zvané u pravého a kámen „Kučera“ u levého břehu.

13. Podobně překáží plavbě pět kamenů „Zabylí“*) řečených. A. Tyto bylo by záhodno všechny vylámati, ale budou-li odstraněny Kučeře, jest možno, že se směr proudu změní a tu pak nemusily by se Zabylí odklizovati. D. Dinnebier žádá odstranění Zabylých, výspy u vtoku potoka (Dolanského nebo Kučeřského), jakož i kamenů „Pola“ zde ležících.

14. Odstraněn budiž též kámen „Sokoličná“ (Sabolitschan), v prostřed proudu ležící a velmi škodlivý, neboť těžko jest se mu vyhnouti. D. „Velká a Malá Sokoličná“. Dinnebier klade mezi Sokoličnou a ústí slabčického potoka ještě kámen „Ve vratech“ zvaný, a proudy za tímto kamenem nazývá „Peřeny“. Žádá, aby výspa u vtoku potůčku (pod lesem Plazy) byla odklizena a protilehlá, do řeky zasahující skála pro navigační cestu odstřílena.

15. Pod „Trnovou“ (u vtoku slabčického potoka) jest výspa spadaným kamením promísená, která též velmi překáží. D. žádá též její odstranění a nazývá ji „Prouda“ nebo „Týra“.

16. Hned pod ní, po levé straně koryta, leží kámen „Beránek“, jemuž za malé vody snadno lze se vyhnouti, nikoli ale za velké vody, kdy jest velmi nebezpečný.

17. Kameny „Vysecký“ (B „Vysůtky“, A „Vysoká“) zvané. Jest jich pět, ale budou-li jen dva, ony v dráze ležící, odstraněny, mohly by ostatní zůstat. Bylo by však dobře několik kamenů pod nimi naplavených vyvézt.

18. Za nimi („u Lavičky“, „u Hlavičky“) dělá se vír. Proto buďtež ty kameny odstraněny!

19. Pod zámek Zvíkovem vtéká písecká voda (Watawa) do Vltavy a přivádí s sebou mnoho kamenů, které zaviňují pak nebezpečný a dlouhý vír. Bude záhodno je odkliditi. D. Právě pod Zvíkovem přechází navigační cesta, která od Nového mlýna vedla stále po pravém břehu, na břeh levý.

*) Patrně od málo užívaného slovesa zabýti = zapomenouti, tedy: „zapomenuté, zanechané kameny“.

20. Nedaleko odtud (v záhybu) v místech „nad Šperlochem“ zvaných (*D.* kámen Sperlach není nebezpečný) leží mnoho velkých kamenů v řečišti. Budou-li však dva nebo tři, ty nejnebezpečnější, z nich odklizeny, nebudou ostatní již škoditi.

21. Dva kameny „Bystré“ zvané jsou velmi škodlivé. Ten, jenž leží ve středu řečiště po levé straně koryta, musí býti odstraněn, aby plavba, která nyní velmi opatrně vedena jest mezi oběma kameny, byla potom bezpečnější. *A* a *B.* Pod „Bystrými“ kameny leží v řece pět kamenů „Libice“ a „Klopkáč“ (*Globgatsch*) zvaných. Ty však nyní příliš nepřekážejí a mohou zatím zůstat. U kamene „Housky“ bude nutno po vystavění strže na pravé straně vylámati kameny při levém břehu. Podobně při vystavění strže u Letoštic při pravém břehu bude třeba odkliditi 4 kameny a vylámati nebo odvaliti dalších 21 kamenů, ležících v kamenité plavební dráze.

22. Kameny za „Bystrými“ ležící, „Hajzle“ a „Kovář“ zvané, jsou nyní velmi nebezpečné, ale bude-li několik kamenů, které kolem nich leží a proud vody na tyto dva kameny prudce ženou, odstraněno, pak bude proud klidnější a mohly by ony dva kameny zůstat. *D.* Dinnebier uvádí v ostrém záhybu řeky nad Letošicemi (sic!) kameny „Basa“ a pod nim „Žebrák“ řečené, jež mají býti vystříleny. Mlýn u Letoštic (po druhé takto psáno!) má jen polovici jezu a náleží velkopřevorovi do Strakonic.

23. U Letošic jsou dva nebezpečné kameny „Keřenka“ a „Lucka“ (*B.* Werssenka a Lounka). Ty bude třeba odstraniti a výspu pod nimi odkliditi. Podobně bude nutno odstraniti mnoho naplavených kamenů, které pod těmito dvěma kameny leží a vír působí.

21. Dále vyskytují se kameny „Kohouti“ řečené, jichž jest mnoho a jsou nebezpečné. Budou-li však vylámány ony dva, které leží v prostředku plavební dráhy, bude potom jízda již dobrá a níže ležící kámen „Mošna“ nebude již plavbě překážeti.

25. Kámen „Rozštípený“ jest sice velký a leží ve středu řeky, ale nebude škoditi, bude-li výspa písku s menšími kameny kolem ní se hromadícími odklizená.

Osmáctý jez je u mlýna na Žďákově panství orlického. Nemá žádného měřítka. Jest do polovice stržen a zvýšen o půl lokte. Vrata jsou úzká a bude nutno rozšířiti je nejméně o tři lokte. Kozy (ochranné kameny v řece proti ledovým krám) jsou nízké, takže plavci nemohou je v čas spatřiti a při náhlém větru častěji vrata minou a musí se pak přes dosti vysoký jez sjížděti. Tomu tedy třeba jest odpomoci. *D.* Po obou stranách jezu jsou švarzenberské mlýny. Nad jezem přechází navigace na levý břeh.

Mezi žďákovským a tčhnickým jezem leží tyto kameny:

1. Hned pod zámkem Orlickem leží „Huňák“ (*B.* „Huňák“ a „Fiňák“) zvaný, který při malém stavu vody jest velmi nebezpečný.

2. Jiné dva kameny, které leží v pásmu od Orlíka až k Velkému víru (*A* Wühr) a zovou se „V Ladově“ (*B* správněji: V Radavě), budtež odstraněny, protože leží v plavební dráze. Rovněž dvě „Pecky“, ležící od nich

nalevo. — Dinnebierova mapa kreslí v Podskalí pod Radavou mlýn a jez, o němž druhé naše popisy se nezmiňují. Pocházejí tedy z doby pozdější. O jezu praví, že vystavěn jest veskrze na skalnatém dnu řečiště bez jakéhokolí brlení, a že němčina má jen jedno křídlo, takže bude třeba vystavěti ještě druhé a podlahu řádně upravit. Navigace vyhýbá se mlýnu podskal-skému, přecházejíc nad ním na pravý břeh, ale brzy pod ním vrací se zase na břeh levý.

3. Níže na pravé straně řečiště jest nebezpečný kámen „Hořejší Lapač“, pod ním pak „Prostřední“ a „Dolejší Lapač“. Ty buďtež odklizeny zároveň s kamenem

4. „Matouš“ zvaným, jenž jest naplaven a leží po levé straně proudu „U Čisiny“ (*A Zesina, B Březina*) a jest vorům škodlivý. — *A.* Od Čisiny až k „Širokému listu“ (*zum breiten Blat*) jest na třech různých místech několik kamenů, jež bude záhodno vylámati právě tak, jako ony, které leží v prostředku plavební dráhy po levé straně. Nad těmito má se vystavěti strž. Od tohoto místa až k Tataru jest 11 kamenů. Mimo Tataru (*Tartar*) bude nutno vylámati a odkliditi ještě 12 kamenů vedle a pod ním ležících.

Devatenáctý jez je v Těchnicích a náleží hejtmanovi Starého města Pražského Morelovi z Letin k Bukovanům. (*D. hraběte Věžníka z Věžník.*) Mlýn nemá vodní míry a jest zcela schátralý. Ve vratech jest dvojitý práh, který zavinuje nebezpečný spád vody a proto musí býti odstraněn. Měla-li by vrata zůstat v těch místech, co nyní jsou, kde směřují nesprávně do břehu, bylo by dobře pošinouiti je o několik loktů dále do směru plavební dráhy a odstraniti při tom výspu, jež se tam tvoří. Kdyby však byla stavěna jako dříve blíže k mlýnu, pak musil by se odvaliti kámen „Homolka“, který tam leží. Poněvadž vrchnost všemožně se stará o znovuzřízení jezu, byl správce i mlynář upozorněn, jak vysoko jez podle zemské míry má býti vystavěn.

Mezi technickým a zlakovickým mlýnem leží kameny:

1. Zmíněná „Homolka“ hned pod jezem.

2. Za ní čtyři kameny „Německé“ (*Nymnetzky*) zvané, které hro-madně jsou škodlivé, ale bude-li Homolka vylámána, může potom býti vedeno koryto přímočárně, a tu pak tyto čtyři nebudou škoditi.

3. Kameny „Kocouři“ jsou tu jen naplaveny a dají se proto lehce odstraniti. Ostatně je v těch místech plavba velmi snadná a příjemná.

Dvacátý jez je v Zlakovicích, při němž jsou mlýny po obou stranách. Onen na pravém břehu patří panu z Býnu (*D. Benediktinům sv. janským ke statku zbenickému. Ti měli Zbenice do r. 1785*). Vodní znamení nebylo možno nalézt. Jez není tu příliš vysoký, ale vrata nejsou chráněna kozami proti ledu, takže plavci musí už z dálky směr hledati. Splav jest velmi krátký a je třeba jej upravit.

Pod jezem leží pohyblivé kameny rovněž „Kocouři“ zvané. Ty při malé vodě zhusta trhají plavcům vory a škody zavinují, proto buďtež

odklizeny! *A.* Pod zlakovickým jezem jest kámen „Kocour“ a dva jiné, „Kozy“ řečené.

Jedenadvacátý jez je v Žebrákově. Náleží svobodníkovi Mikuláši Žebrakovskému. (*D.* Vojtěchu Nosákovi.) Sice ani zde nelze nalézt měřítka, ale voda není příliš vysoko vydržena, protože jez je velmi nízký. Před časem byl tu vystavěn jez jen do polovice řeky (až k výspě, kterou nanášel potok Jahodný s pravého břehu vtékající), ale nyní jde již přes celou řeku. Nejsou však v něm vrata. Proto budiž nařízeno, aby udělána byla vrata 13 loktů široká s vysokými kozami a se splavem 20 loktů dlouhým, anebo aby polovice jezu byla zase odbourána.

Od tohoto jezu až k jezu proudkovickému není kamenů v plavební dráze a plavba jde tu velmi dobře. *D.* Navigace přestupuje nad žebrakovským mlýnem na pravý břeh, ale hned za výspami pod jezem vrací se na levé pobřeží.

Dvaadvacátý jez je v Proudковicích (*Praudowsker, A Prokossker*). Náleží poddanému knížeti Lobkovic k Chlumci. (*D.* Josefu Říhovi na levém břehu, druhý mlýn na pravém břehu knížeti Lobkovic. Z polovice jest jez spustlý.) I zde, ač není tu žádného měřítka, není jez vysoký, ale za to zcela spustlý a málo jest naděje pro nezámožnost majitelovu, aby byl opraven.

Mezi tímto a kamýckým (*Kamenitzer Wöhr!*) jezem leží tyto výspy a škodlivé kameny:

1. Hned pod proudkovickým mlýnem jest výspa plná drobného kamení.

2. U ní kámen „Brodník“ (*B* správněji: „Proudník“) ve středu řečiště. *A* žádá odstranění šesti kamenů pod tímto jezem.

3. Kámen *B* „Trkoláč“ (*Trtolatsch, D: Wiedegollatsch*), jenž leží asi tak 400 kroků dále na levé straně. Mohl by ještě zatím zůstat, protože není na škodu.

4. V místě *B* „U vepře“ (*u Wprse*) řečeném bude nutno odkliditi z koryta rozličné navalené a naplavené kameny.

5. Tři kameny „Křivé“ zvané (*D. Wegkrz přesmykem = křivej!*) leží sice v proudu, ale bude-li prostřední odstraněn, mohly by druhé dva bez škody zůstat.

6. Vedle bývalého kamene „Korbeláře“ (*D. Korbel proti Huptišovi*) leží menší kámen, který bylo by dobře také odkliditi. *A* žádá od kamenů „Křivých“ (*Gschiby*) až k Čermákovi odstranění 70 kamenů. *D.* klade před Čermákem a pod Huptišem ještě kameny „Měřice“ (? *Metz*) a „Mládka“. Potom níže dva kameny „Čermák“ zvané.

7. Pod Čermákem navalen jest plavbě vorů velmi překážející kámen *B* „Cihla“ (*Cysla*) řečený s několika jinými. Ty buďtež vybrány. *A* žádá pod zatarasením, jež se u Čermáka provéstí má, ještě odklizení nejméně 30 kamenů.

Triadvacátý jez je v Kamýku (*zu Kannesserten! — A Khamineckh*). Patří knížeti z Lobkovic. Sice nemá žádného měřítka a není ani příliš

vysoký, ale má nepotřebně vysoký práh a přehradu, aby lososi nemohli dělati přemety. To zaviňuje, že voda spadá o 1 loket a 3 palce níže, nežli zemská míra vyměřuje. Obé toto zařízení budiž tedy odstraněno. Kdyby však mlynář namítal, že potom málo vody na mlýn poteče, nechť jest poukázán na to, že jest mu volno mlýnský práh, beztak zvýšený, o 9 palců snížit. Proto budiž o tolikéž snížen. *D.* Navigace přechází nad kamýckým jezem na pravý břeh, ale pod vsí Velkou vrací se zase na levý.

Mezi kamýckým a županovickým jezem naskytají se tyto překážky:

1. Hned pod kamýckým jezem nakupena jest ve středu řečiště výspa, která žene proud na pravo, na tři kameny „Oltář“ pojmenované. *C* udává za Čermákem až k Vojtovi (*Woyda*) kameny: Oltář, Mazanec, Kobyly (*Kaupolej!*) a Léčky. *D.* kreslí právě nad Vojtou kameny zvané „Komisař“ a „Pola“.

2. Pod touto výspou jest několik (*A* čtyři) kamenů pohyblivých. Obě tyto překážky buďtež odklizeny.

3. Podobně též několik (*A.* čtyři) kamenů o něco níže v prostředku proudu ležících a „Kobyly“ (*A.* *Khaboli*) zvaných a

4. po levé straně výspa. *B:* Bude-li odklizená tato, mohly by Kobyly ponechány býti nadále.

5. Před a za kamenem „Vojta“ řečeným jest více (*A:-26*) kamenů, které vír způsobují. Ty buďtež odstraněny! *B.* Dva kameny „Horní a Dolní Vojta“*) zvané leží ve středu koryta. Protože jsou pohyblivé, působí velké škody a proto bude nutno je odkliditi.

6. Neméně budiž odklizená výspa „U Peroutků“ zvaná, promísená naplaveným kamením, protože působí vír. *D.* Žádá odstranění dvou výsep u vsi Vesce při levém břehu.

7. Item pod vsí Vescí buďtež odklizeny 4 naplavené a plavbě překážející kameny (*D.*) „Proudnicí“! — *B:* U kamenů „Jelito“ nad Zrůbkem nejsou tou dobou žádné nebezpečné kameny. *A* žádá odklizení 8 kamenů, *D* pak tři kamenů „Jelito“ zvaných.

8. Pod vsí Zrůbkem odkliditi jest výspu kamením promísenou.

9. Vedle ní leží dva velké kameny, mezi nimiž nutno jest plouti nikoli bez nebezpečství. Proto budiž výspa a jeden z kamenů po levé straně proudu odstraněn!

D. Dinnebier proti Zrůbku zakresluje ves Hřiměždice a podotýká, že se tu z lobkovického, ke Chlumci náležejícího přívozu platí z koně 3 kr. a z člověka $\frac{1}{2}$ krejcaru. Pod potokem zrubeckým a Hřiměždicemi přechází navigace na pravý břeh. Před ostrovem u Zvirotic zakreslen jest mlýn a jez knížete z Lobkovic, o kterém v jiných našich popisech není ani zmínka. U vtoku županovického potoka je výspa.

*) Popis *A* má zde „in dem Tatyataa“. Tento orientálsky zpotvořený název povstal patrně ze špatného porozumění odpovědi na otázku, jaký je to kámen: „Taký Vojta“.

10. V proudech „Bučina“ (*D*: správněji „Bučily“) zvaných, jež daleko (mezi Hříměždicemi a Županovicemi) se prostírají, jsou tyto překážky: „Čertova jízda“ (*C*: Tžertowa gyška, Teufels-Reitschul!), kde jest výspa kamením promísená. *A*. Před začátkem proudů „Bučina“ zvaných odvaleno budiž na dvou místech několik kamenů a rovněž v proudech ony kameny, které leží v jízdní dráze pod zamýšlenými čtyřmi stržemi! Podobně vylámány buďtež kameny, které leží za výjezdem z těch proudů až k domkům!

11. Naplavené kameny „Plachta“ zvané.

12. Hned pod nimi kameny „Kobyly“ (*B*: „Kozlíci“, *C* „Kozel“) řečené.

13. Kameny „Muchy“ (*B* správněji „Myši“, *C* Miky) zvané s výspou, která se prostírá až k místu „Dřízda“.

14. Kámen „Kat“ a za ním

15. dva kameny „Kobyly“ (*C* Kaupill!) a za nimi „Modřinej“.

16. Za dvěma kameny „Jeleni“ řečenými, které nejsou tak nebezpečné, jest výspa s několika škodlivými kameny. Ty buďtež dílem odklizeny, a dílem vylámány, ať už se vystavějí dvě strže čili nic!

Dvacátýčtvrtý jez je u Županovic a náleží pražským Křížovníkům (ke Knínu). Jez sáhal dříve jen k ostrovu ve středu řeky a vystavěn byl teprve r. 1703 přes celou řeku. Podle zaraženého tehdy vodního měřítka není sice zcela správně stavěn, neboť hlavní práh ve vratech je o 12 palců vyšší, vrata pak sama o 2 až 3 lokte užší, ale pro plavbu lodí bylo by velmi výhodné, kdyby nově přistavěná část jezu byla zase stržena a plavební dráha uvedena tak ve dřívější stav. *D*: Upraví-li se zde řádně němčina, bude možno lodí dobře tudy vytahovati.

Mezi županovickým a modřanským jezem bude záhodno tyto překážky odstraniti:

1. Výspu hned za jezem županovickým.

2. Pohyblivé kameny, které leží před kamenem „Svině“ (*C*: Slampka? a „Prasata“) nazvaném.

3. Velmi nebezpečný kámen „Mistr“ nebo „Tesař“ (Zimmermann) řečený, jenž leží s jinými dvěmi po pravé straně. Zde budiž podotknuto, že hned pod ním, jakož i jinde, zřízen jest slup na ryby z pleteného proutí. Ten však nesmí býti ve splavné řece trpěn, protože kolem něho tvoří se výspy a tak se jízdní dráha kazí.

C. V zátoči řeky před Bukovnicí jest kámen „Matka“.

4. Pod mlýnem Bukovnicí (*A* der Wokawicze Mühl; *B*: Pukonice) jsou dva (*A* pět) kamenů.

5. „U Vejříků“ (*B* a *D* správněji: „Veřejky“) jsou též dva kameny (*C* a *D*:) „Másló“ řečené, které zvláště při nízké vodě jsou velmi nebezpečné.

C a *D*: Pod nimi, ještě před Obozem, jsou kameny „Husa“ (*Housa*) a „Struhátko“.

Poznamenati dlužno, že u Cholyně (*B* Kholin, *C* Kohlen), která náleží panství karlovotýnskému, jest více takových velkých lapačů ryb.

6. V místě „nad Obozem“ (Woposem) jsou tři pohyblivé a nebezpečné kameny. *A*: „U Wopsosa“ budiž odstraněn slup na ryby a dva menší kameny, *C* tři kameny Struhadla a (*C* a *D*:) u Dvorců kámen „Osekáč“

7. „U Spaleckého“ jsou kromě slupu též v záhybu řeky při malé vodě velmi škodlivé kameny „Preclíček“ a „Žemlička“.

8. Kámen „Sloup“ mnoho škod již zavinil a jest zvláště vorům nebezpečný. *C*: Poblíž něho u hájovny Sejce (Zeitze) jsou kameny „Štoudev“ a „Pečený“

9. V místě „Popel“ zvaném leží v řece dva ostrovy. Rameno, mezi prvním ostrovem a skálou jdoucí, rozděluje se po pravé straně tak, že polovice odráží se o druhý, níže ležící ostrov s takovou silou, že vory na tu stranu někdy k sobě strhují. A poněvadž tu místa dosti volného není, aby se plavci s vory stočiti mohli, přiházejí se tu mnohá neštěstí. Rameno, mezi dvěma ostrovy do koryta řečiště tekoucí, jest zase proto nebezpečné, že proud, nehledě ani k tomu, že vory nebo lodí do něho sjeti mohou, plyne tudý velmi prudce a koryto zanáší. Proto bude nutno rameno mezi oběma ostrovy zatarasiti u vtoku k ostrovům pevnou a širokou přehradou. *B*. Slup neboli lapač ryb u tohoto ostrova, jenž náleží baronce Koniášové, budiž zakázán. *A* žádá rovněž zatarasení Popela (Papell) a odstranění několika kamenů „Kobyla“ (Khobla) zvaných.

D. Dinnebier zahrazuje před vtokem selčanského potoka kámen „Pytel“, jenž jinak nepřekáží a žádá, aby upravena byla navigační cesta přes tento potok. Níže u výspy jsou nezávadné dva kameny „Straka“ a „Zelený“.

10. Za to nebezpečný jest kámen „Radický“ (*A*: Radiske, *C*: Rodičkej, *D* Hradický nebo Červený), jenž se svými sousedy budiž vylámán! *D*. žádá odstranění výspy před Živohouští a vytesání stezky za Živohouští.

11. Dva kameny „Lišky“ u vsi Živohouště (Ziwohausen) vorům škodlivé.

12. Výspy „pod Černou“ u Moráně (über der Morawy). *D*: Způsobují s obou stran rychlý proud vody. Hned pod nimi kámen „Pepí“. *C* jmenuje pod Morání ještě kameny: „Hastrman“, „Tělena“ (?), dva „Veverky“ řečené, dva „Kvočny“ (Wocžna) zvané a „Šimon“. *B* žádá odvalení kamenů „Štěňata“ pod „Královským“ ležící.

13. Pohyblivý kámen „Mukáč“ v místě, jež sluje „na Rabiňské“ (Rybinské, *B* Hrabinské), zavinuje velké škody.

14. Dva pohyblivé kameny, které leží před dolejšími proudy (*B*: Braudi) a zovou se „Prašivý“ a „Kolej“ (*B* správněji: Koláf). *D*. Dinnebier navrhuje, aby při menší vodě přecházela navigace na písčný ostrov při pravém břehu u Rabína a aby rameno řeky při jiném ostrůvku níže bylo přehrazeno. — *A* uvádí hned pod Rabínem dva kameny „Sklenice“ (Glas, Sclenza) zvané.

15. Při vjezdu do proudů u Hořejšího slapu (horžeyssy Sluppy;

A: Ober Ostlupie, kde po levé straně stojí sloup s křížem;*) *B*: „U křížových sloupů“ — bey der Creützsäulen!) jest pro dvě blízké k sobě skály a pro velkou hlubinu za nimi nejhorší a nejnebezpečnější plavba. Proto bylo by třeba skálu ve vodě stojící vylámati nejméně na 2 nebo 3 sáhy do šířky a co možno nejvíce do hloubky. (*A* na 3 sáhy hluboko, *B* na 1 sáh do šířky a 1½ lokte do hloubky.)

A a *B*: Podobně musila by se u „Dolejšího slapu“ vylámati skála po levé straně na 1 sáh do šířky a tolikéž do hloubky, a odkliditi kameny ze středu dráhy. — *D* uvádí mezi Horním a Dolním slapem 9 kamenů, ale praví, že ty plavbě nepřekážejí. Žádá však za to odstranění velké výspy kamenité u vtoku potoka, který teče od Nedvězí, řečené „v Železném“. Ale zdá se, že pojmenování jsou tu změtena, neboť druhé popisy uvádějí „Železný důl“ až za Třebenicemi.

16. Odstraněn budiž též kámen „Dědek“ (*B* a *C*: Gedeck).

17. Podobně dva kameny „Prahy“ zvané a výspa u nich, protože spodek výspy tvoří špičaté, nehybné a ze dna vzrostlé kameny. Ty budtež nejméně na ¾ lokte hluboko v jízdní dráze vylámány!

18. Kromě navalených kamenů „Skřemele“ zvaných (*A*: Rzembl, *B*. Skržemete) a navigační cesty bude nutno vylámati zde ještě několik kamenů.

19. Kámen „Nedvědice“ musí se odlámati aspoň na půl sáhu (*B*: ½ lokte) do šířky i hloubky.

20. V místě „Německé“ (*B*: Němeček) řečeném odstraniti jest výspu a několik navalených kamenů.

21. Kámen „Roháč“ musí býti vylámán.

22. Na kameni „Roll“ (Pola? — *B*: „Vlk“; *C*: Wilzy) zvaném musí býti odtesán roh (ostroh) „Oteš“ (Wotesch) řečený, neboť trčí mnoho do předu.

23. Odstraněny budtež kameny „Černá pola“ (Čžerna Pollma) zvané a (*C*) „Běhna“ (? Biehna)!

24. Rovněž špice prahů v místě „Na stráni“ řečeném. *B*: Podobně po částečném zahrazení „Železného důlu“ (Eisern Loch) bude nutno odstraniti ty kameny, které leží po pravé straně plavební dráhy, potom „Pod vlky“ a „U bílé skály“.

25. Stejně kámen „Mařenka“ zvaný a (*A*) volné kameny po levé straně ležící aspoň do šířky tři sáhů, dále kameny „U Roziny“ (Rossina) po levé i pravé straně.

Dinnebier do míst mezi Mařenkou a Kleteckem klade skály „Bečvář“ zvané a žádá, aby vysekána byla v nich navigační cesta aspoň 25 sáhů dlouhá. Fuk ve svém náčrtu poznamenal skály „Bečvář“ zvané hned na počátku proudů za Horním slapem.

*) Patrně omyl s Fukovým orleim, neboť není zpráv, že by tam býval kdy kříž. leda na koruně. J. Dinnebier uvádí orla..

26. U skály „V Kletecku“ řečené jsou dva kameny „Hořejší a Dolejší způsobek“. A chce po vystavění hráze u Kletecka (Glegesko) odstranění pěti kamenů na dvou místech.

27. V místě „Pod Klepčemi“ (pod Klepecze) jest kámen „Malá lipka“.

28. Konečně z kamenů „Baby“ (A Bábä) zvaných musí býti vylámana „Dolejší baba“ (der Dellegen! Stein), která jest vorům škodlivá, a odstraněny spolu osamocené kameny po pravé straně Bab.

Od tohoto posledního kamene počítají se do Prahy 3 míle a plavba dolů i nahoru jest odtud již pohodlná a příjemná, až na to, že vyskytnou se ještě dvě výspy, které bude třeba odstraniti, totiž jedna pod Štěchovicemi, jež náleží Strahovu, a druhá mezi Zbraslaví a Modřany. Tato náleží zbraslavské vrchnosti, která tu vybírá poměrně velké mýto, totiž 20 kr. z voru. Obě jsou nebezpečny a musí býti aspoň na 1 loket odklizeny, protože vory nuceny jsou, aby takřka do kruhu je objížděly. Kdyby při vichru nebo jiné náhodě přední vor na výspě uvázl, pak roztrhne proud celou zadní část voru. Když jest zase malá voda, musí býti koně na výspu vysazeny a po hlubině loď táhnouti. Posledně uvedená vrchnost může svou výspu tím spíše na svůj náklad odstraniti, když 20 kr. mýta vybírá.

D. Dinnebier žádá přehradu řeky u malého ostrova před pobřežními skalami „Džbánem“ nad Štěchovicemi ležícího a pak taras u Velkého ostrova štěchovického na jižním cípu tak, aby částečně do středu řeky vybíhal. Navigace, která od Zrůbku-Hříměždic šla stále proudy po pravém břehu, přechází tu na jižní cíp Velkého ostrova, jde po východní jeho straně a na severním konci přestupuje na štěchovický levý břeh. V jeho mapě chybí značná část řeky od Štěchovic až ke sv. Kilianu, tedy asi jeden list, který však již původně nebyl vpočítán do řady.

Poslední a dvacátýpátý jez je u modřanského mlýna, jenž nyní náleží p. arcibiskupovi. Není zde žádného vodního měřítka a podle výpovědi přísežných mlynářů jest práh ve vratech o 9 palců vyšší. Proto budiž o tolikéž snížen. Hned pod tímto jezem usazuje se výspa, která sice nyní ještě neškodí, ale v budoucnosti pro sousední ostrov a úzké řečiště mohla by býti plavbě škodlivou.

Tím končí obsáhlý popis řečiště Vltavy od komise p. Viléma z Glouchova sestavený, i také popis Schlossgäglův a účastníka jeho plavby. Dinnebier zakresluje Vltavu ještě dále. U klášterního ostrova sv. Kiliana přechází navigace s levého břehu řeky na jižní cíp ostrova po mčlčině, jde dále po východní straně jeho a na severním cípu vrací se s ostrova na levý břeh. U mlýna ve Vraném jde jez od ostrova k pravému břehu řeky, takže plavbě, jež jde volným ramenem, úplně nepřekáží. U vtoku Berounky do Vltavy jest přívoz zbraslavský, kde platí se z koně 3 kr. a za osobu ½ kr. Pod Lahovicemi udělány jsou od zbraslavského panství čtyři strže na obou březích Vltavy, aby ledy o ně se srážely do středu řečiště a netrhaly břehy. Před jezem modřanským kreslí dvě výspy vorům velmi nebezpečné a žádá jich odklizení. U nich, vyhýbajíc se ostrovům pod jezem,

přechází navigace na pravý břeh, ale hned pod ostrovy vrací se zase na levé pobřeží. V jezu při levém břehu jsou už jen trosky z bývalé němčiny, jejíž obnovení pro velký náklad se nedoporučuje. Při pravém břehu jest dřevná němčina jen krátká a nízká, takže lodi s větším nákladem jsou zde jen s obtížemi vytahovány. Dále žádá Dinnebier vystavění dřevěných mostů pro navigační cestu u Červeného (Chuchelského) potoka a přes záliv u Císařského ostrova proti Vyšehradu. U Šítkovského mlýna začíná navigační cesta pro koně. V Podskali a pak v místě, kde nyní stojí pomník se sochou kdysi císaře Františka, zakresluje Dinnebier dvě „královské“ solnice.

* * *

Po dobrém zdání, které komisaři pro shlednutí překážek plavby na Vltavě pod vedením Viléma z Glouchova místodržitelství 15. července 1718 podali, došlo skutečně k prováděcímu řízení. Arcibiskupství pražské dostalo na př. 23. září 1718 vyzvání, aby výspy ve Vltavě na svém vltavotýnském panství svým nákladem odkliditi dalo. (Borscheck str. 585.) Podobné vyzvání dostala i jiná panství povltavská, neboť místodržitelství vytýká dne 15. května 1719 hejtmanům kraje kouřimského, bechyňského, prácheňského a berounského, že o výsledku nařízení vydaného dne 15. července a 9. listopadu v záležitosti odstranění menších překážek plavby nedostalo se mu ještě žádných zpráv a žádá, aby majitelé mlýnů bez průtahů přivedení byli pokutou k tomu aby vyčištění řeky provedli. Vymlouvají-li se někteří, že nemají po ruce způsobilých k tomu lidí, nechť to oznámí místodržitelství, které lidi k té práci vhodné na účet majitelů opatří.

Snížení výšky *všech* jezů na jednotnou míru, r. 1718 nařízené a potom prováděné, ukázalo se opatřením nevýhodným, neboť když nastala léta trpící trvalým suchem, stalo se, že jezy mohlo býti nadržováno jen tak málo vody, že nestačila potom k volné přepravě lodí a vorů, jež mimo to nejednou na mělčinách v řece uvázly. Pro zásobování Prahy a severních Čech solí bylo to ovšem velmi osudné.

Aby této povážlivé situaci se odpomohlo, podán byl návrh, jak bude možno udržeti ve Vltavě tolik vody, aby vory s nákladem soli dospěti mohly ve třech, šesti nebo nanejdéle v devíti dnech do Prahy.

V návodu tom neurčeného data stěžováno si jest znovu do toho, že řeka od napadaných stromů a navalených kamenů i výsep se nečistí a mimo to, že v neupravených vratech a němčinách různé překážky plavbě se dělají. To prý pocítilo se zvláště od 11 let, co dlouho trvající sucho zavládlo, takže jen při jarním tání možno jest něco vorů do Prahy dopraviti. Tak se stalo také, že předešlého léta (1729?) zůstaly vory s nákladem soli, obilí a jiných věcí po 14, 15 až 16 téhodnů trčeti na mělčinách. Že pak sůl při nahodilém špatném počasí se rozplývala, naložené na vorech obilí že vzrůstalo a v Praze neočekávaná nouze o dříví a drahota povstala,

snadno lze uhadnouti. I tohoto roku vězí několik vorů s nákladem 16.000 beček soli již na devátý týden na cestě a neví se, kdy do Prahy se dostanou. Aby se tomu odpomohlo, bude nutno nejen řeku od překážek vyčistiti a vrata podle pokynů přísežných mlynářů upravit, nýbrž i na příhodných místech v Lužnici a ve Vltavě udělati *závěry, hráze a stavidla*, aby tak propouštěno bylo mlýnům jen tolik vody, co jest nutně třeba, ostatní pak nadržaná voda aby se propouštěla z nádrží vždy ob den asi tak na tři hodiny, aby tak stačila k volné plavbě vorů po řece.

Opatření toto rozumí se ovšem jen pro případ malého stavu vody. V tom případě nechť připraveny jsou všechny vory na to, aby v čas otevření stavidel mohly rychle proplouti a dostat se aspoň ke Zvíkovu, kde již spojené vody Vltavy a Otavy spíše splavny budou. Budou-li stavidla po třech hodinách zase uzavřena a voda za příštích 15 hodin zase se nadrží, mohou býti opět okolo 8. nebo 10. hodiny večerní na tři hodiny zdvižena, a tak tímto druhým proudem budou moci vory dostat se za denního jitra až k Orlíku a odtud dále až k Hříměždicím a k Moráni. A tak se to může opakovati po případě každý den, počínajíc za dlouhých letních dnů od 2. hodiny noční. Byla-li by voda v tak nepatrném množství, že by se ani za den, neboli za 24 hodin, v dostatečném množství nenadržela, tu by se mohla stavidla otvírati vždy až za dva nebo tři dni. Tak dostaly by se vory přec nanejdéle v 6 nebo v 9 dnech do Prahy. V případě pak tak velikého sucha, že by se plavba jen dvakráte nebo třikráte za léto provozovati mohla, bude nutno, aby všechny vory připraveny byly v takovém množství včasné vyplouti a rázně v před se bráti, jaké by přibližně aspoň odpovídalo dopravě, kdyby týdně nebo denně byla provozována.

Takovéto *přehrady* buďtež vystavěny na místech k tomu vhodných, kde dno řečiště jest pevné, břehy přiměřeně vysoké a ne příliš k sobě blízké, ale také nikoli značně vzdálené. Hodí se k tomu dobře zvláště krajina kotlinovitá, v níž snadno může býti zřízena nádrž s velkou zásobou vody. Při tom toho budiž dbáno, aby okolní pole a louky zřízením přehrady byly jen na tolik zaplavovány, pokud jim to prospěšno bude. Potřebný náklad bude rozpočten podle toho, jaký způsob pro to nebo ono místo bude vhodný, zdali zmíněná přehrada vystavěna býti má ve formě jezu nebo zase hráze. Náklad hrazen bude jednak z výnosu říčních mýt, z poplatků němčin a vrat, jakož i z peněz politickou správou poukázaných, tedy bez zatížení plaveckých zájemníků, jak to po poradě s král. komisařem, apelačním a obchodním radou Vilémem z Glouchova navrženo bude. A poněvadž při takovém zařízení doplavou vory do Prahy ve 3, 6, nebo nanejvýše v 9 dnech, kdežto dosavad někdy právě tolik téhodnů na to vynaloženo bylo, a protože tímto způsobem podnikatelé plaveb mnoho na pracovních lidech ušetří a mýt platiti nebudou, nebude jim také jistě připadat obtížným, když budou platiti na př. z jednoho voru bez nákladu do přehradové pokladny (Schlüssen-Cassa) jeden šesták (= 10 kr.), z voru s nákladem soli z krajiny lužnické a týnské 15 kr., z krajin

pak níže položených za Červenou 12 kr. A poněvadž nad to ještě ušetří se při rychlé dopravě i zboží, které nebude se tak kaziti vodou a deště, nebude ani to se zdáti obtížným, když z několika beček soli bude se platiti z týnské a lužnické krajiny po 1½ kr. a z krajín pod Červenou 1 kr. poplatku. Když se dopraví od Týna a od Lužnice ročně na 60.000 beček a od Červené tolikéž, vynesl by tento poplatek ze soli ročně 1125 zl. rýn.

Z obilí, které na vodě snáze vlhkem se kazí a vzrůstá, platilo by se méně, totiž z korce žita nebo pšenice po 1 groši neboli 3 feniky, z ovsa ½ kr., z několika sáhů dříví ½ kr., nebo o málo více nebo méně. Předpokládajíc pak, že tyto vory s nákladem obilí, dříví nebo prázdné tolikéž na poplatcích vynesou jako vory se solí, byl by z toho všeho ročně výnos 2250 zl., z kteréžto částky mohou býti přehrady nejen v dobrém stavu udržovány, nýbrž i stavební náklad částečně hrazen nebo do budoucnosti zálohou ponechán, nebo dovoz podnikatelům plavby ulehčován.

Tyto přehrady uplatnily by se i při budoucí úpravě navigace, protože proud vody mohl by býti dostatečně v určitých hodinách zvyšován. Pokud by odběrem vody z rybníků na Lužnici povstala majitelům nějaká škoda, mohla by se z oněch výnosů v stejné asi výši nahrazovati. (Bor-scheck 589—597.)

Jak Dinnebierova mapa jasně prozrazuje, nedošlo potom ani k pronikavější úpravě řečiště podle návrhů Glouchových, ani ku stavbě přehrad. Po víc jak 50 let odpočívaly všechny návrhy v zátiší úředních kanceláří, až teprve na sklonku XVIII. věku vynořil se nový návrh na odstranění překážek — Dinnebierův. Ale i ten pro následující u nás znehodnocení peněz uložen byl bez výsledku ad acta. V století XIX. pak zavedená doprava tovarů a všelikého zboží po parních drahách pochovala úmysl učiniti Prahu střediskem evropského obchodu ve vnitrozemí pomocí lodní plavby po Vltavě nadobro.

UKAZATEL.

Adiže 53.

Administrační úřad 58, 59, 61.

Adriatické moře 53.

akcis (clo) 53, 54.

Afrika 43.

Altmann David z Eidenburgu, malíř, 14,
16, 18—21, 23, 26.

Altmann Norbert z Eidenburgu, hejtman
strahovský, 26, 39, 41, 42.

Amerika 43.

Anaberg Maxmil., správce, 12.

Anglie, 43, 44.

arcibiskup pražský viz Praha-IV.

Asie 43.

Aurrach 48.

Baba, kámen před Červenou, 49, 69.

Baby, kameny u Štěchovic, 18, 50, 78.

Bacík Václav, rychtář v Štěchovicích,
9, 25.

Bahl Englhart v. Wahl.

Balli Jan, obchodník ve Vídni, 45.

Balt 43.

Bartoloměj Mates, mlynář, 47.

Basa, kámen, 71.

Bavorovice 63.

Bavory 3, 31.

Bečvář, skála, 77.

Bednář, u B.— les, 19.

Běhna, kámen, 77.

Běhoun, kámen, 60.

Bechyně, město, 60; kraj a hejtman; 51,
57, 59, 61, 79.

Bejlavce, mlýn, 5.

Belgie 43.

Benátky Malé, ostrov v Praze, 15.

Benediktini v. Ostrov klášter a sv. Jan
pod Skálou.

Beránek, skála, 17, 19, 67, 70.

Bernartice 59, 68.

Beroun, -ský kraj 61, 79.

Berounka, řeka, 16, 20, 55, 78.

Beřkovice Dolní 8.

Bettengl Křištof 6.

Bílá skála 16, 18—20.

Bílek Tomáš, spisov., 28.

— Vít, měšťan v Praze 24.

Binago Ant., výběrčí posudného, 13, 25,
30—39, 46.

Blatná, skála, 67.

Blatnice, skála, 19.

Blažek Martin, vrátný, 60.

Böhm, dílovedoucí, 52, 58.

Bořek (Borscheck) Jan Křištof, admi-
nistrátor říčního úřadu, 3, 6, 8, 9, 48,
49, 51—53, 55, 56, 58, 59, 62, 63, 79, 81.

Bosiňák, (Vosiny), les, 18.

Bospor 53.

Botič 15.

Bozen 53.

Brandenštejn Jáchym 29.

Bráník, ves, 17.

Bráníky, les u Červené, 69.

Brémy 44.

Brod Vyšší 62.

Brodník (Proudník), kámen, 73.

Bruskov, mlýn, 5.

Brych Daniel, mlynář, 47.

Březina 72.

Břežany, ves, 8, 60.

Bubeneč 10, 31, 33, 39, 42.

Bučily (Bučina), proudy, 27, 42, 50, 75.

Budějovice Č. 4, 5, 10, 12, 20, 22, 24, 25,
35—37, 43, 45, 47, 48, 51—60, 62, 63, 65.
jezy 29, 47.

loděnice 63.

magistrát 63.

mlýn Fellingierův 63.

„ Přední 5, 63.

„ pod solnicí 63.

most 63.

plavmistr z B.—, 36.

právo nuceného výkladu zboží (onus
stapulae) 56.

solnice a solní úřad 3, 36, 63.

úřad krajský 63.

Bühn; z B.— u pan, 51, 59, 72.

Buk dolní, les, 19, 50.

— hoření, les, 19,

— Na b-u, tišina, 20.

Bukovany 27, 72.

Bukovice (Bukovnice) ves, 27, 75.

Buskov, mlýn, 64.

Býn; z B-u, viz Bühn.

Bystré kameny 71.

Caccia Bened., výběrčí posudného, 35, 38, 45, 46.

Caesar Filip, správce solní, 52.

Cáhlov (Freistadt) 23, 24, 57.

Campion, kameník, 40, 41.

cejch (vodní měřítko) 5, 6, 61, 63—78.

Cihla, kámen, 60, 73.

Císařský ostrov 79.

Cisterciáci v. Osek, Zbraslav.

cla (akciz) 53, 54.

Colloredo, generál, 27, 30—33.

Colloredův inženýr v. Geer.

Cortesi Frant z Peregrýnu 8, 9.

Cvikov 57.

Cyrill, inženýr, viz Geer.

Častoboř, ves, 24, 27.

Čermák; „u Č.—ka“ před Kamýkem 49, 60, 73, 74.

Čermák Dominik, spisov., 46.

Černá pola v. pola

— výspa 76.

Čertova jízda 75.

Čertovka, rameno Vltavy v Praze, 15.

Čertovy kameny 66.

Červená, ves, 24, 25, 28, 35, 49—52, 54—56, 58, 62, 65, 69, 80; mlynář

Kazimour v. t.

— é proudy 70.

— ý potok 69; u Chuchle 79.

— ý kámen 42, 76.

Česovice, potok, 17.

Čísina 72.

Dam; z —u (Temu) sv. páni 67.

Dánsko 43; —ý král 44.

David, účetní čes. komory 7.

— mistr, malíř, v. Altmann.

Davle 9, 16, 17. U D—le sv. Kilian 10, 17, 20, 50, 78.

Děčín 39, 42, 45.

Dědek, kámen, 19, 77.

Děvín v. Magdeburk.

Dietzler 3.

Dinnebier Jos. 19, 62, 63—81.

Dívčí hrad (Prachová) 15, 17.

Dlabač Bohumír, spisov., 40, 46.

Dlažkovský mlýn 66, Tlaškův 5.

Doksany, klášter; probošt Fuk 10, 11, 12; chrám a konvent 11.

Dolanský potok 70.

Dolejší mlýn 28; u Křešovic 59, 68.

domek; „Na d. —u,“ poustevna, 20.

Dominikáni v Praze u sv. Jiljí 17.

Doubrava 29.

Draha Kobylí, les, 19.

Drážďany 9.

Dražice 28, 67.

Dredler Hans, skalník, 39.

Drkolna, klášter premonstrátský; probošt Fuk Kryšpín 10, 11, 23; Martin 23; ředitel hosp. Nikl 23.

Dřívda 75.

Dubna, ostrov, 17.

Důl Železný, místo v řece, 50, 77.

Dunaj, řeka, 23, 43, 53.

Durych Jan, měšťan praž., 8, 9.

Duša, peřej, 19.

Dušno dolní, les, 19.

Dvorce 76.

Dvořák Matěj, vrátný, 59.

Džbán, vrch u Štěchovic, 18, 78.

Eckler, rada, 59.

Eggenberg, kníže na Orlíce, 29.

Eidenburg; z —u viz Altmann

Einhietzer Matěj, dělník, 40.

Elsa, velkoobchodník, 52.

Emausy, klášter, v. Praha II.

emporium, obchodní tržiště v Praze, 31, 34, 42, 43, 81.

Evropa 43, 53.

Fehlner Pavel, pobřežný, 48.

Fellinger, mlýn v Budějovicích, 63.

Fentzovy mlýny v Budějovicích, 15, 63.

Ferdinand I., císař, 3, 4, 5.

— II., císař, 8, 13.

— III., císař, 9, 10, 14, 22, 23, 25, 26, 30, 32—40, 43, 55.

— arcikníže 4.

Fiňák, kámen, 71.

fiskus 57.

Francie 34.

František II., císař, 79.

Freibauer, svobodnický grunt, 18.

Freisleben, sekretář komory, 14, 25.
 Freistadt v. Cáhlov.
 Fuk Kryšpín, opat na Strahově;
 berník vrchní 34.
 korespondence 3, 8, 9. —
 příbuzný Saur Valentin 10, 12.
 rada císařský 46.
 životopis 10–12.
 první plavba proudu 25, 35;
 druhá 36; další 38, 45.
 pamětní sloup zplavnění 31, 32, 40, 77.
 náčrt řečiště 31, 32, 34.

Gaw, stavitel 46.
 Geer Cyril, inženýr, 30–33, 42.
 Georg Jan, dělník, 40.
 Glaser, lodmistr, 45 (Glasner?).
 Gläser Karel, major, 62.
 Glasner Michal, dílovedoucí, 26.
 Glouchov; z — a Vilém, apel. rada, 61, 62,
 78–81.
 Gmunden 5, 48, 54, říční dozorce Schloss-
 gängl v. t.
 Grinczner Jakub, skalník, 39.
 grutia; ius grutiae = právo plaviti dříví 54.
 Gubernium české 46, 51, 61, 79; srovn.
 místodržící.
 jeho účtárna 46.

Hájek Jan, kovář, 41.
 Hajzle, kameny, 49, 71.
 Hallstadt 3–5, 48.
 Han, město, 55.
 Hamburk 34, 43–45.
 Harrach, kardinál, 11, 12, 24, 27, 47.
 Hasnerzelle 11.
 Hastrman, skála, 17, 76.
 Hausenperger Krištof 23.
 Havlín, vrch u Zbraslavě, 16.
 Havrani, skupina skal, 64.
 Henzl 60.
 Hermann, písař solního úřadu, 52.
 Hieber Jiří, skalník, 39.
 Hicke Krištof, skalník, 39.
 Hirnheim; z — u Jeroným opat strahov-
 ský, poustevna jeho 20.
 Hladná 67.
 Hlaváčková, mlynářka v Zlakovících, 27.
 Hlavička 70.
 Hluboká, zámek, 5, 20, 51, 59, 60, 64.
 hejtman Praxl 64.
 Hněvkovice 5, 29, 65; mlynář Zmrhal 47;
 Staník Jan, vrátný, 60.

Hoděnice 60.
 Hodětín 60.
 Hof; „am Hof“ na bavor. pomezí, 31.
 Holand'an Balli Jan ve Vídni 45.
 Holand'ané 44.
 Holubov 17.
 Homole 17.
 Homolka, kámen 72; —y, kameny, 69.
 Honsa, viska a mlýn, 69.
 — Martin, měšťan v Týně, 65.
 Hory Zlaté 18.
 Hořejší mlýn (Nový) 67.
 Hošek Martin, vrátný, 60.
 Houláček kámen, 69.
 House (Husa), kámen, 75.
 Housky, kameny, 71.
 Hrabinská (Rabín) 19, 40, 60.
 Hráček kámen, 69.
 Hrad Dívčí (Prachová) 15, 17.
 Hradický, kámen, 76.
 Hradiště n. Vlt., statek, 9, 11, 12, 17, 21,
 22, 40, 46.
 z H — ě Kryšpín viz Fuk.
 správce Skála Matyáš 13, 22–25.
 lesní Špaček Rudolf 19.
 pí. Jitka (Judita) 42.
 přívaz 21.
 Hradištské skály proti Moráni, 27.
 Hrdlička, měšťan v Týně, 65.
 Hrejkovický potok 69.
 Hřýka, mlýn v Týně, 5.
 Hřimězdice 74, 75, 78, 80.
 Hummel Tomáš, měšťan praž., 45.
 Huňák, kámen, 71.
 Huptiš 73.
 Husa (House) kámen, 75.
 Husák Pavel, mlynář v Praze, 8.

Chalupa, samota u Orlíka, 28.
 Chiesa 25.
 Chlumeck Vysoký 27, 73, 74.
 Cholín (Cholyně) 27, 41, 75.
 Chramoště (Kramoště) u Mělníka 8.
 Chuchel (Chuchle) 14, 16.
 — Svrchní (Velký) 17, 79.
 — Zadní 17.
 Chvatěruby 8, 51.
 Chyba Jan Ignác, mlynář, 61.
 Chýnov; z — a Malovec Jiří 8.

Indie 43.
 Inn, řeka, 43, 53.
 Inomostí 53.

- Irčané 44.
 Issel Jakub, skalník, 39.
 — Jiří, loďmistr, 39.
 Išl 5.
 Itálie 43.
- Jahodný, potok, 73.
 Jan Sv., kostelík u mlýna Vojáčkova, 28.
 Jan Nepom. Sv., socha, 20.
 Jan Sv. na Ostrově, klášter, 16, 18, 20, 78.
 — — pod Skálou, klášter, 17, 18, 72.
 — — právo viz Praha III., Maltáni
 Janda Vavř., vrátný, 60.
 Janel Šimon jin. Lang, skalník, 39.
 Jarkova stráž 19.
 Jaroslavice 5, 29, 47, 65.
 Jarov, samota, 16, 17.
 Jelen, skála, 65.
 Jeleny, kameny, 41, 50, 75.
 Jelito, kámen, 74.
 Jeníček z Újezda, zem. písař, 33.
 Jeroušek, mlýn v Naděradcích 5.
 Jesuité v Bernarticích 59, 68.
 — v Opořanech 28, 68.
 Jičková Dorota 47.
 Jihlava 12.
 Jilová, mlýn, 28.
 Jiloviště, krčma, 16, 17.
 Jizby, kameny, 60.
 Jízda Čertova, výspa, 75.
 Jizera 5.
 Josef I., císař, 51. — J. II. 11.
 jus grutiae, právo plaviti dříví, 54.
 jus regale v. t.
- Wagger Jan, kormidelník, 48.
 Kaladěje 29, 59, 67.
 Kameníště, výspa, 18.
 Kampa, ostrov v Praze, 15, 17.
 Kamýk 19, 30, 49, 50, 59, 60, 73, 74,
 mlýn knížete Lobkovice 27.
 mlýn p. Myšky 5.
 kancelář dvorská 13, 25. v. komora.
 kancléř nejv. král. Česk., hr. Kinský 60.
 Karel IV., císař, 5, 55, 56.
 Karlštejn 27, 75.
 Karolides z Karlsberku Jan, mlynář, 47.
 Karov (Korov) 16, 17.
 Kašpar, tesař pražský, 41.
 Kat, kámen, 75.
 Kazimour, mlynář na Červené 24, 28.
 Kefenka, kámen, 71.
- Kilián Sv., kostel u Davle, 16, 17, 20, 50, 78.
 Kinský hr., president, 55.
 — Frant. Oldřich, nejv. kancléř 60.
 — na Kaladějích 59, 67.
 Klády, kameny, 66.
 Klášterský ostrov 18.
 Klemeth (Klymet) Jan, provazník, 38, 42.
 Klepče 78.
 Kletecko, skály, 18—20, 50, 77, 78.
 Klopkáč, kámen, 71.
 Klymeth Jan, provazník v Praze, 38, 42.
 Knín, panství, 60, 75.
 Knittl Kašpar, zem. měřič, 3.
 Knoflíček-Srnovec Pavel, měšťan Star. m. Praž., 24,
 Kobloch 50.
 Kobylníky 27, 39.
 Kobyly, kameny, 74, 75, 76.
 Kocour, kámen, 73.
 Kocouři, kameny, 59, 72.
 Kohouti, kameny, 71.
 Kolet (Kolář), kámen, 75.
 Koloredo v. Colloredo.
 Kolovrat Albrecht, president české komory 25; v. komora.
 — Libšteinský Jaroslav 6.
 Komisař, kámen, 74.
 komisaři plavby 8—10, 12, 33, 35, 42, 45.
 komise pro přezkoumání mýt 55, 58.
 komise navigační 42, 48, 56, 59, 60, 62,
 komise visitační v Gmundenu 48.
 komora cis. dvorská: 4—6, 34, 35, 38, 42, 43, 45, 46, 53—59.
 president Frant. Kolovrat 30, 33—36.
 kancléř Martinic Jiří 14.
 sekretář Freisleben 14, 25.
 komora královská, česká: 4, 5, 8, 30—33, 42, 45, 52, 59.
 president 6; Albrecht Kolovrat 25.
 kancléř Slavata Vilém 25.
 účetní David 7.
 komora solní 36, 48.
 Komofany 16, 17.
 Konce (Korce?) 60.
 Koniášová, baronka, 76.
 Königsmarck 39.
 Konopiště 8.
 Konta Václav, vrátný, 60.
 Korběl, kámen, 60.
 Korbělář, kámen, 73.
 Korce (Konce) 60.

Korecký mlýn 27.
 Korov (Karov), hospoda, 16.
 Korutany 43.
 Kořenský mlýn 5, 29, 47, 59, 66.
 — p. K-ého mlýn v Ryzíkově 5.
 Kotva Jan Ctibor 9.
 Kouřimský kraj 79.
 Kovář, kámen, 71.
 — mlýn proti Zlakovicím 27.
 Koza, pastvina, 18.
 Kozel, Kozlíci, kameny, 75.
 Kozí hrad 67.
 Kozlov, potok, 64.
 Kozy, kameny, 73.
 Královský kámen 76.
 Královské louky, 27, 29.
 Kramoště u Mělníka 8.
 Krč: —ský potok 17.
 Krejcary, ostrov, 17.
 Kreslička, přívaz, 28.
 Kropáček, mlýn v Praze, 15, 17, 20.
 Kroupy, ostrov, 17.
 Křemek (Křemen), skály, 19, 50.
 Křesín (Křesín), ves u Hluboké, 63.
 Křesina nad Kamýkem 60.
 Křešovice 59, 68.
 Křivé kameny 73.
 Kříže, kameny, 67.
 Křižovníci v Praze 15, 60, 75.
 Kučeř: —ský potok, 70.
 Kučeře, kameny, 70.
 Kugler Hanuš, zámečník, 41.
 Kulhavý, mlýn v Zlakovicích, 27.
 Kuneš: —ův loužek 18.
 Kupka, mlýn, 5.
 Kuskov, zaniklá ves u Žďákova 28.
 Kutce zlaté 18.
 Kvočny, kameny, 76.
 Labe, řeka, 3, 5, 6—10, 12, 43—45, 53, 55, 56.
 Ladov 71.
 Lahovice 17, 50, 78.
 Lachenius Benedikt, opat v Louce, 12.
 Lang Šimon (Janel), skalník, 39.
 Laub Matěj, skalník, 39.
 Laur Matěj, skalník, 39.
 Lavička 70.
 Léčky, kámen, 74.
 Leopold Vilém, arcivévoda, 25, 20.
 — I., císař, 57.
 Lerchenfels; z —u Sixt 8.
 Lešany 10.

Letiny (Lethy); z — Morel 27, 59, 72.
 Letošice (Letošice) 5, 28, 49, 60, 71.
 Lhota u Dol. Břežan 16.
 Liběchov; na L— Malovec Jiří 8.
 Libějice 51.
 Libek, kámen, 18. (Lipka?)
 Libice, kámen, 71.
 Libochovský potok 64.
 Libřice 17.
 Linec 23, 52, 53, 57; měšťan Hausen-
 perger Křištof 23.
 Líněk Havel, měšťan pražský, 24.
 Lípa; kámen „U lípy“ 50.
 Lipka malá, kámen, 78. (Libek?)
 Lipovice; z L. — Lipovský Jáchym 28.
 Lipovský mlýn 49, 67, 68.
 Liptovský mlýn v Týně 38.
 List široký 72.
 Lišky, kámen, 76.
 Litoměřice 3, 6, 8, 30, 32, 35, 36, 42, 45, 57, 58.
 kraj a hejtman 51.
 probošt Sixt Jan z Lerchenfelsu 8.
 Šlejníc Maxmilian 9.
 Livonsko 43.
 Lobkovic kníže 46; na Chlumci 27, 59, 73, 74.
 Ladislav Popel 6.
 Polyxena na Roudnici 8.
 Lohel Jan, opat strahovský, 11.
 Lohr, poručík, 58, 59.
 Lochovice 16, 17.
 Losy Jan Ant. z Losenthálu, inspektor
 solní pokladny, 46, 47.
 louky Královské 27, 29.
 Lounka, kámen, 71.
 Lübeck, město v Říši, 44.
 Lucka, kámen, 71.
 Lužice 4.
 Lužnice 29, 57, 66, 80.
 Magdeburk (Děvín) 6, 12, 55.
 Malovec Bohuslav na Újezdci 5.
 — Jiří z Chýnova 8, 9.
 — Rudolf na Hradišti 11.
 Maše, řeka, 63.
 Maltáni, řád v Praze, 39, 45, 51.
 — v Strakonicih 71.
 „mapa“, náčrt řečiště Vltavy, viz Fuk,
 Altmann David, Dinnebier a Geer.
 Martinice; z M.— Jiří 14.
 Maruška, kameny, 67.
 Mařena (Mařenka), skála, 16, 18, 19, 77.

Mařkovský Velký a Malý, kameny, 18.
 Máslo, kámen, 75.
 Matka, kámen, 75.
 Matouš, kámen, 72.
 Matthesen, město v Rakousích, 52, 57.
 Matyáš, císař, 11.
 Maximilián, císař, 4–6.
 Mazanec, kámen, 74.
 Medník, vrch, 17.
 Medvědice (Nedvědice), skála, 19, 77.
 Měchenice, ves, 16, 17, 20.
 Mejro, kámen, 66.
 Mělník 8, 10, 30, 31, 33–35, 42.
 Měrice, kámen, 73.
 měřítka vodní v. cejch.
 Meyro kámen, 66.
 Meziříčský mlýn v Týně 65.
 Michna, hrabě, 17, 18, 22, 27, 36.
 — Pavel z Vacinova 8, 9, 25.
 — Jiří Vilém z Vacinova 9.
 Milevsko 10–12, 23, 24, 35, 40.
 Milevský opat Kryšpín Fuk, v. toto.
 Minka, ostrov, 17.
 místodržící král. Česk. 30, 31, 33–35, 46, 47, 51, 59, srovn. gubernium.
 Mistr, kámen, 75.
 Mišeň; — é lodi 38, 39.
 Mitterdorfer Hanuš, plavmistr, 35, 36, 38.
 Mizera(?), mlýn v Týně, 65.
 Mládátka, kameny, 73.
 Modré kameny 69.
 Modřany 14, 16, 20, 50, 60, 75, 78.
 — ostrov 17, 78.
 Modříný kámen 75.
 Morák z Morenfeldu Jan 47.
 Moráň 10, 27, 76, 80.
 Morava 4, 43.
 Morel Hanuš z Letin 27, 59, 72.
 Morenfeld v. Morák.
 most Karlův v. Praha I.
 — v Podskalí v. Praha II.
 — ní a říční úřad v Praze 58, 59, 61.
 Mostelovice(?) 17.
 Mošna, kámen, 71.
 Mühla, řeka v H. Rakousích, 10.
 Mucháč (Mukáč), kámen, 60, 76.
 Muchy (Myši), kameny, 75.
 Musch Oldř., malíř v Praze, 38, 45.
 Myška Oldřich 5.
 mýta 55, 58, 59, 61–78.

Naděradce, mlýn, 5.
 nákras řečiště Vltavy v. Altmann David;
 Dinnebierův 19, 62–81; Fukův 31, 32, 34, Geerův 32.
 Nalezoves v. Nelahozes.
 navigace, popis, 15, 16, 20–22, 26–29, 49, 50, 63–79.
 Nedvědice, skály, 19, 77.
 Nedvězí, ves, 77.
 Nelahozes 8.
 Němci; charakter jich 12.
 Německé kameny 72.
 — moře 44.
 Německo (Říše) 43, 44.
 Němeček, kameny, 77.
 Neveklov 25.
 Nezdášov (Nezášov, Nezalšov) 29, 47, 66.
 Nikl, hospodář. ředitel v Drkolně, 23.
 Norbert sv.; — a kolej v Praze 11.
 Norimberk 44.
 Norvéžsko 43, 44.
 Nosák Vojtěch 73.
 Nový (Hořejší) mlýn u Týna 29, 49, 59, 67, 70.
 Obchod srovn. emporium; rada po povznesení obchodu v Čechách 34, 42 až 45.
 Oboz 27, 75, 76.
 Olešná, ves, 68.
 Olešnický Tomáš, měšťan praž., 24.
 Olomouc 11; měšťan Saur Valentin 10, 12.
 Oltář, kámen, 74.
 onus stapulae (výklad zboží) v Č. Budějovicích 56.
 Opatovice 63.
 Opořany 28, 68.
 Orlik, zámek, 28, 29, 51, 57, 59, 68, 69, 71, 80; hejtman 62.
 Osek, klášter, 12.
 Osekáč, kámen, 70.
 Osel; skála „u Osla“, 20.
 Ostelovice (?) 17.
 Ostrov, klášter, 16, 18, 20, 78.
 — Císařský 79.
 Otava 50, 60, 70, 80.
 Oteš, ostroh, 77.
 Palacký Frant., historiograf, 28.
 panorama pobřeží Vltavy v. Altmann David.
 Pasov 53; vojsko 11.
 Pastýř, balvan, 66.

Pašovice, ves, 19; —vská pola 66.
 patenty na zplavnění Vltavy 8, 13, 14,
 25, 26, 30, 34.
 Pecka Velká a Malá, kameny, 68, 71.
 Pečený kámen 76.
 Peprle Vít, měšťan pražský, 9.
 Pepř, kámen, 76.
 Peregrýn; z —u Cortesi 8.
 Peroutka, výspa, 74.
 Peřeny, kameny, 70.
 Petržilka, mlýn na Starém městě praž-
 ském, 20.
 Petřín v Praze 15.
 Petzelt Jiří, kameník, 26.
 Pichringer Jan, nadplavčí, 48.
 Pikovice, ves, 17.
 Písek 28, 51.
 Piska u Orlika, potok, 28.
 Plachta, kámen, 75.
 plavení dříví (ius grutiae) 54.
 Plazy, les, 70.
 Podjeznice 5.
 Podol u Prahy 16.
 Podolský mlýn 5, 28, 59, 68.
 Podskalí 24, 42, 60, 79, v Praze.
 — ves u Orlika 27, 72.
 Pohan, skála, 19.
 Pokoj, les u Libějic, 51.
 Pola Černá 18, 50, 77.
 — u Červené 70.
 — za Kamýkem 74.
 — Pašovská 66.
 — Záhorská 69.
 Pojsko 12, 43.
 Pontus Euxinus 53.
 Popel, místo před Proudý, 76.
 — z Lobkovic v. toto.
 Popely, ostrůvky, 39, 50.
 Posch Blažej, lesmistr, 48.
 Postermühlner Achác, jezkmistr, 48.
 posudné 31—35; výběrčí Binago a Ca-
 ccia.

P r a h a. Měšťané a obyvatelé:

Altmann David, v. t.
 Altmann Norbert, v. t.
 Bílek Vít 24.
 Campion, kameník, 40.
 Durych Jan 8.
 Einhietzer Matěj, 40.
 Georg Jan, 40.
 Hummel Tomáš 45.
 Husák Pavel, mlynář, 8.

Chyba Jan Ignác, mlynář, 8.
 Kašpar, tesař, 41.
 Klemeth (Klymeth), provazník, 38, 42.
 Knoflíček-Srnovec Pavel 24.
 Kugler Hanuš, zámečník, 41.
 Líněk Havel 24.
 Martin, tesař, 39.
 Mikuláš, skalník, 39.
 Morel z Letin, hejtman, v. t.
 Musch Oldřich, malíř, 38, 45.
 Olešnický Tomáš 24.
 Peprle Vít 9.
 Sobert Jan 40.
 Svoboda Václ., mlynář, 8.
 Šebestian Jan 40.
 Švagerka Martin, mlynář, 8.
 Švenda Jiří, mlynář, 8, 61.
 Treger Jan, 40.
 Váňa Jan, mlynář, 8.
 Zeman Samuel 24.
 Želivský Lukáš, mlynář, 8.
 míra pražská 5.
 mlynáři přísežní 5—8, 61, 67, 80.
 mlýny Helmovy, Kamenské, špitálu sv.
 Pavla 6, 7.
 mlýny lodní 7, 8.
 středisko obchodu 34, 46, 37, 39, 81.

I. Staré město.

Dominikáni u sv. Jilji 17.
 kolej sv. Norberta 11.
 Křižovníci 15, 60, 75.
 mlýny staroměstské 15.
 most Karlův 6, 7, 14, 15, 17, 26, 31, 34.
 obchodníci 45.
 prachovna 6, 7.
 purkmistr a rada 47.
 senát 46.
 sklad obilí 15;
 solnice 4, 20, 22; úřad solní 52.
 stavební úřad král. 51, 52.
 šlejferny (brusírny) 6.
 vodárna 7, 15.
 zalář 39.

II. Nové město.

Emausy (Na Slovanech) 15.
 kostel sv. Václava 15.
 lázeň sv. Václava 15.
 mlýny 7; Šitkovský 15, 79.
 most v Podskalí 24, 42, 60, 79.
 ostrov Slovanský 15.
 ostrov Malé Benátky (Střelecký) 7, 15.

pomník císaře Františka 79.
 skládka dříví 15.
 solnice 15, 79.
 vápenice (Nár. divadlo) 15.
 vodárna 15.

III. Malá Strana.

kostel P. Marie Vítězné 15, 39.
 kostel sv. Máří Magd. 15.
 Maltáni 39, 51; právo 39, 45.
 mlýn Kropáčkův 15, 17, 20.
 — Petržilkův 20.
 — Sovův 15, 40.
 ostrov Kampa 15, 17.
 Petřín 15.
 přivoz 31.
 skladiště obchodní 31, 34, 42, 43.
 špitál sv. Jana Křt. 15.
 vodárna 15.

IV. Hradčany.

arcibiskupové: Harrach Arnošt v. t.
 Zoubek Mat. 47.
 arcibiskupství 79.
 hrad pražský 4.
 Strahov, klášter, 12, 13, 46, 78.
 — archiv 3, 4, 10, 14.
 — hejtman klášterní v. Altmann
 Norbert.
 — knihovna 3, 14, 62,
 — chrám 12.
 — opati: Fuk, Hirnheim, Lohel,
 v. toto.
 — statky zastavené 46.

VI. Vyšehrad.

Vyšehrad 14–16, 79.
 Prahy, kameny, 77.
 Prácheň; —ský kraj 51, 57, 61, 79.
 Prachová (Dívčí hrad) 15, 17.
 Prasata, kameny, 75.
 Prašivý, slap, 60, 76.
 právo královské v. regale.
 právo nuceného výkladu zboží („onus
 stapulae“) v Budějovicích 56.
 právo plaviti dříví (jus grutiae) 54.
 Praxl, hejtman na Hluboké, 64.
 Precíček, kámen, 76.
 Prellhoven Abraham, znalec plavby, 9.
 prokurátor fisku 57.
 Protivín 59.
 Proudá, výspa, 70.

Proudkovice 27, 49, 73.
 Proudník, kámen, 73.
 Proudníci, kameny, 74.
 Proudý Červenské 28.
 provazec, míra česká, 6.
 Prusko 43.
 přehrady říční 80.
 Přerostlý, les a skála, 28, 49, 69.
 Přestavky, potok, 20, 26.
 Purkarec 5, 29, 47, 64, 66; Dvořák Matěj
 59.
 Pýn; z P-u pan viz Bühn 51, 59.
 Pytel, kámen, 76.

Questenberg Kašpar, opat strahovský
 11–13.
 — Gerard, císař. rada, 13.
 — Heřman, císař. rada, 13.

Rabín, ves, 19, 40, 60.
 — na Rabinské 76.
 Račin Humprecht 28.
 rada dvorská vojenská 59 v. Šlik.
 Radava 60, 71, 72.
 Radický, kámen, 76.
 Radin Jan, mlynář v Týně, 38.
 Rakousy Dolní 11, 48.
 — Horní 3, 4, 11, 12, 43, 48, 52,
 54, 57.
 Rameno, kámen, 69.
 Raulín Martin, 59.
 regale soli 3, 4, 10, 54, 55, 58.
 Rejzík (Reisig, Rejžíkov, Ryzíkov) 5,
 28, 67.
 Ritter Bohuslav, hejtman v Roud-
 nici, 8.
 Roháč, kámen, 19, 77.
 Roll(?), kameny, 77.
 Roudnice 8.
 Rozina, kámen, 77.
 Rozštěpený, kámen 60, 71.
 Roztoky 8, 51.
 Rožmberk; archiv —ý (v Krumlově?)
 55.
 Rudolf II., císař, 5–7, 55.
 Rusko 43.
 Rybiňská v. Rabín.
 Ryzíkov v. Rejžíkov.
 Řezno 8, 13, 20, 25, 26, 29–31, 34, 36.
 řezenská brána (průsmyk) 31.
 Říha Jos. 73.
 Říše 43, 44.

Šaník (Saníky), mlýn, 28, 49, 59, 68.
 Sasko dolní 55.
 Sasové 9.
 Saur Valentin, sladovník v Olomouci, 10, 12.
 Sázava 17, 20, 55.
 Sborník histor. kroužku 12.
 Sedláček August, spisov., 28, 67.
 Sedlčany 42; —ý potok 76.
 Sedmíhradsko 43.
 Seidle Kašpar, dvor. tesař, 24.
 Sejc, hájovna, 76.
 Severní moře 44.
 Schickmayr Jiří Erazim 48.
 Schlägl v. Drkolna.
 Schlossgängl Linhart, 48, 49, 51, 52, 54, 62, 63, 66, 67, 78.
 Schneider, stavitel ve Vratislavi, 6.
 Schwerin (Zvěřínko) 55.
 silnice výsadní 56.
 Sixt Jan z Lerchenfeldu 8.
 Skála Bílá 16, 18, 77.
 Skála Matyáš, správce na Hradišti, 13, 22–25.
 Skalice, kámen a ostrov, 19.
 skladiště zboží u slapu 22.
 Sklenice, kameny, 76.
 Skochovice 17, 50.
 Skřemele, kameny, 77.
 Slabčice; —ý potok 70.
 Slap Dolní 19, 21, 77.
 — Horní 19, 20–22, 31, 32, 40, 50, 76, 77.
 slapy 24, 26, 32, 33, 42.
 Slapnice 19, 40.
 Slavata Vilém, kancléř, 25.
 Sloup, kámen, 76.
 — pamětní u Hoř. Slapu 31, 32, 40, 77.
 Slupišť, ostrov, 17.
 Smíchov 15, 17.
 Smrže, kameny, 66.
 sněmy české: 40, 57, 58; (1563) 4; (1565) 4; (1567) 5, (1571) 5, 6; (1574) 5; (1575) 5; (1578) 5; (1581) 5; (1586) 61; (1590) 6; (1606, 07, 09, 10, 15, 27) 7; (1628) 8; (1629) 8, 55; (1630) 8; (1631–1636) 9; (1638) 9; (1639 a 1640) 9; (1641) 10, 33.
 Sobert Jan, dělník, 40.
 Sobíky (Sovíky), ostrov a stráně u Štěchovic, 18, 20.
 Sokoličná, kámen, 70.
 Solenice 27.

solnice Budějovice, Praha II, Týn, Ústí za Slapem.
 Solnohrad 23.
 Sopěje, skály, 19.
 Soudný, kámen, 68, 69.
 Sova, mlýn v Praze, 15.
 Sovíky v. Sobíky.
 Spalecký 76.
 Srnovec-Knoflíček, měšťan praž., 24.
 Stadl 48.
 Stahremberg Gundermann 48.
 Staník Jan, vrátný, 60.
 stapula; ius stapulae, právo výkladu zboží v Č. Budějovicích 56.
 stav městský 7, 8.
 — panský a rytířský 6–8.
 — —ové čeští 3, 4, 6, 33, 45, 53–56; kancelář 53, 56.
 Strahov, klášter, v. Praha IV.
 Straka, kámen, 76.
 Strakonice 71.
 Stráž; na „S ní“ 77.
 Strejckom „na —“, kámen, 19.
 Strhané „na Strhaných“ 19.
 Struhadla 76.
 Struhátko, kámen, 75.
 Středozemní moře 43.
 Střemchy „na S—ách“ 19.
 Sucholejsek, kámen, 69.
 Suchomel, mlýn, 63.
 sůl; dovoz 3, 10, 55–57, 63–81;
 pokladna solní 32, 46;
 inspektor Jan Losy 46, 47.
 Svině, skály, 64; kámen 75.
 Svoboda Václ., mlynář praž., 8.
 Šebestian Jan, dělník, 40.
 Šífaři, kameny, 67.
 Šimon, kámen, 17, 76.
 Široká skála 67.
 Šítkovský mlýn v Praze 15, 79.
 Škotsko 43; Škotové 44.
 Šlejnic; z— Maximilian, probošt, 9.
 Šlik, president dvorské vojenské rady, 25, 26, 29–34, 36, 38, 39, 41, 43.
 Špaček Rudolf, lesní, 19.
 Španělsko 43, 44; král 43.
 Šperloch, kámen, 71.
 Štěchovice 10, 13, 16, 18, 20, 21, 23, 24, 35, 38, 50, 78.
 rychtář V. Bacík Štěchovský 9, 25.
 Velký ostrov 16, 18 (Sobíky) 24, 78.
 Malý ostrov 78.

Štěňata, kameny, 76.
 Štoky, les, 19.
 Štyrsko 43.
 Šumava 11.
 Štoudev, kámen, 76.
 Švagerka Martin, mlynář pražský, 8.
 Švamberk; z — Petr 28.
 Švarzenberg; panství 47, 63—65, 67, 68, 71.
 Švédové 9, 10, 12.
 Švédsko 43.
 Švechat 38.
 Švenda Jiří, mlynář v Praze, 61.
 Tác (pivní a vinný úřad) 47.
 Tartar nad Kamýkem 60, 72.
 Tatar z Třebenic 25.
 Těchenice (Těchnice) 27, 49, 59, 71, 72.
 Telata, kameny, 69.
 Telátko, kámen, 66.
 Tělena, kámen, 76.
 Teletín, ves, 18, 19.
 Tem; z — u (Damu) páni 67.
 Temnice 55.
 Tesař, kámen, 75.
 Teta; na — ě, mlýn, 5, 68.
 Tlaška, mlýn pod Týnem, 5, 66;
 Tloskov 8.
 Trapezunt; — ský arcibiskup Fuk, 11.
 Trautmansdorf, hrabě, 59.
 Travna, řeka v H. Rakousích, 54.
 Tredl Oldřich, lodmistr, 39.
 Tieger Jan, dělník, 40.
 Trkoláč, kámen, 73.
 Trnová 17; u Slabčic 70.
 tržiště obchodní (emporium) 31, 34, 42, 43.
 Třebenice 18, 77; z — Tatar 25.
 les 20.
 Třebsín, ves, 18, 19.
 Třeštibok, skála, 16, 19, 50.
 Turecko 44, 53.
 Tyl Frant., spisovatel, 8.
 Týn Karlův v. Karlštejn.
 Týn n. Vltavou 22, 24—26, 29—38, 40 až 51, 55—59, 65, 66, 79—81.
 hejtman panství 66.
 měšťan Hrdlička 65.
 mlýn Hrákův 5.
 — městský (Dlažkovský) 5, 66.
 — panský 5, 65.
 — Mizerův (Meziříčský?), pak Hon-sův 65.

mlýn Jana Radína 38.
 — u Tlaška 5.
 jezy 47, 59.
 panství 59.
 právo městské 59.
 solnice 65; správce Wahl 38.
 Týra, výspa, 70.
 Tyrolsko 11, 43, 59.
 Uhry 43, 44.
 Újezdec pod Týnem, mlýn, 5.
 Urban VIII., papež, 11.
 úřad administrační, mostní a říční v Praze 58, 59, 61.
 Ústí n. Labem 57.
 — nad Proudý 24—27, 29, 30, 39.
 solnice 22, 25, 27, 39.
 Vacík (Bacík), rychtář v Štěchovicích, 25.
 Vacinov; z — a Michna v. toto.
 Václav I., Svatý, 55; kostel v Praze 15;
 lázeň v Praze 15; obraz v Žatci 14.
 Václav IV., král, 8.
 Wahl Engelhart 38.
 Waldštejn Ferd. 45, 46.
 Váňa Jan, mlynář v Praze, 8.
 Varvažov 51; z — a Knoflíček-Srnovec 24.
 Vecejka 60.
 Weissenpichler Tobiáš, plavmistr, 48.
 Vejpic, kameny, 69.
 Vejříky (Veřejky), kameny, 75.
 Velká, ves, 27, 74.
 Vepř; „u Vepře“ 73.
 Veřejky, kameny, 75.
 Veřenka (Keřenka?), kámen 71.
 Vesce, ves, 27, 74.
 Vesera, řeka, 44.
 Vestfaly 42.
 Veverky, kameny, 76.
 Weyrauch Ervín, spisov., 46.
 Věžník, hrabě, 72.
 Videň 38, 39, 44, 45.
 obchodník J. Balli 45.
 Vimperk; na V — Malovec Jiří 8.
 Vír Velký 27, 71.
 Vitín, kámen, 68.
 Vladislav, král český, 46.
 Vlachý, mlýn v Zlakovicích, 27, v. t.
 Vlci, kameny, 10, 50, 77.
 Vlčice, skály, 18.
 Vltava dolní 3, 30, 34, 36, 42, 45.
 náčrt řečiště, viz Altmann, Dinnebier
 Fuk a Geer.

Vltavský kraj a hejtman 51.
 Vogler Jan, komisař, 42, 43, 45.
 Voják, mlýn, 28.
 Vojta, kameny, 74.
 Volšice, ostrov, 19.
 Vosiny (Bosiňák), les, 18–20.
 Vostelovice (?) 17.
 Vrané 9, 10, 16, 17, 20, 23, 78.
 Vrata; „ve Vratech“, kámen, 70.
 Vratislav, hrabě na Kaladějích, 67.
 — město, stavitel Schneider, 6.
 — klášter sv. Vincence 12.
 Vrbenský jez u Budějovic 47.
 Vrtba; z — y hrabě, 28, 29, 33, 47, 59, 66.
 Vřesovice, z V. — páni 67, 68.
 Jan Vřesovec 6.
 Vydra, skála, 27.
 Výhybka, skála, 17.
 Vysutky (Vysoké, Vysecké), kameny, 49, 70.
 Záběhlíci 10, 16; nad Slapy 41.
 Zabylé kameny 70.
 Záhorská pola a kameny 49, 69.
 Závist 16, 17.
 Závorka, skála, 17.
 Zbenice, ves, 59, 72.
 Zbraslav 13, 14, 16, 17, 20, 78.
 — klášter 16; Havlín 16.
 Zdíkov v Žďákov.
 Zeidler Jeroným, opat strahov., 62.
 Zelený kámen 76.

Zeman Samuel, měšťan praž., 24.
 Zikmund, král český, 46.
 Zlakovice, mlýn pí Hlaváčkové
 „u Vlachého“, pak „u Kulhavého“ 27, 51, 59, 72, 73.
 Zlaté kutce (štoly) 18.
 Zlíchov 15, 17; Královská louka 17.
 Zmrhal Vít, mlynář, 47.
 znamení vodní viz cejch.
 Způsobek Hoření a Dolní, skály, 78.
 Zrúbek, ves, 27, 50, 74, 78.
 zřízení zemské obnovené 54–56, 62.
 Zvěřínsko (Schwerin) 55.
 Zvíkov, hrad, 28, 29, 50, 51, 70, 80.
 Zvírotice 41, 74.
 Žatec, kostel v. Ž. —, 44.
 Žďákov, mlýn, 5, 28, 59, 68, 71.
 Ždan, dvorec, 26.
 Žebrák, kámen, 71.
 Žebrákov(ice) 27, 49, 50, 73.
 Žebrákovský, svobodník, 73.
 Žehrovice 40.
 Železný; „v Ž — ném, výspa, 77.
 Železný důl 50, 77.
 Želiv, klášter, 11, 40.
 Želivský Lukáš, mlynář, 8.
 Žemlička, kámen, 76.
 Živohoušť 27, 29, 39, 76.
 Žižka; — úv brod 19.
 Županovice 27, 41, 50, 60, 74, 75;
 kovář Hájek Jan 41.

Vysvětlivky k Altmannově panoramatu.

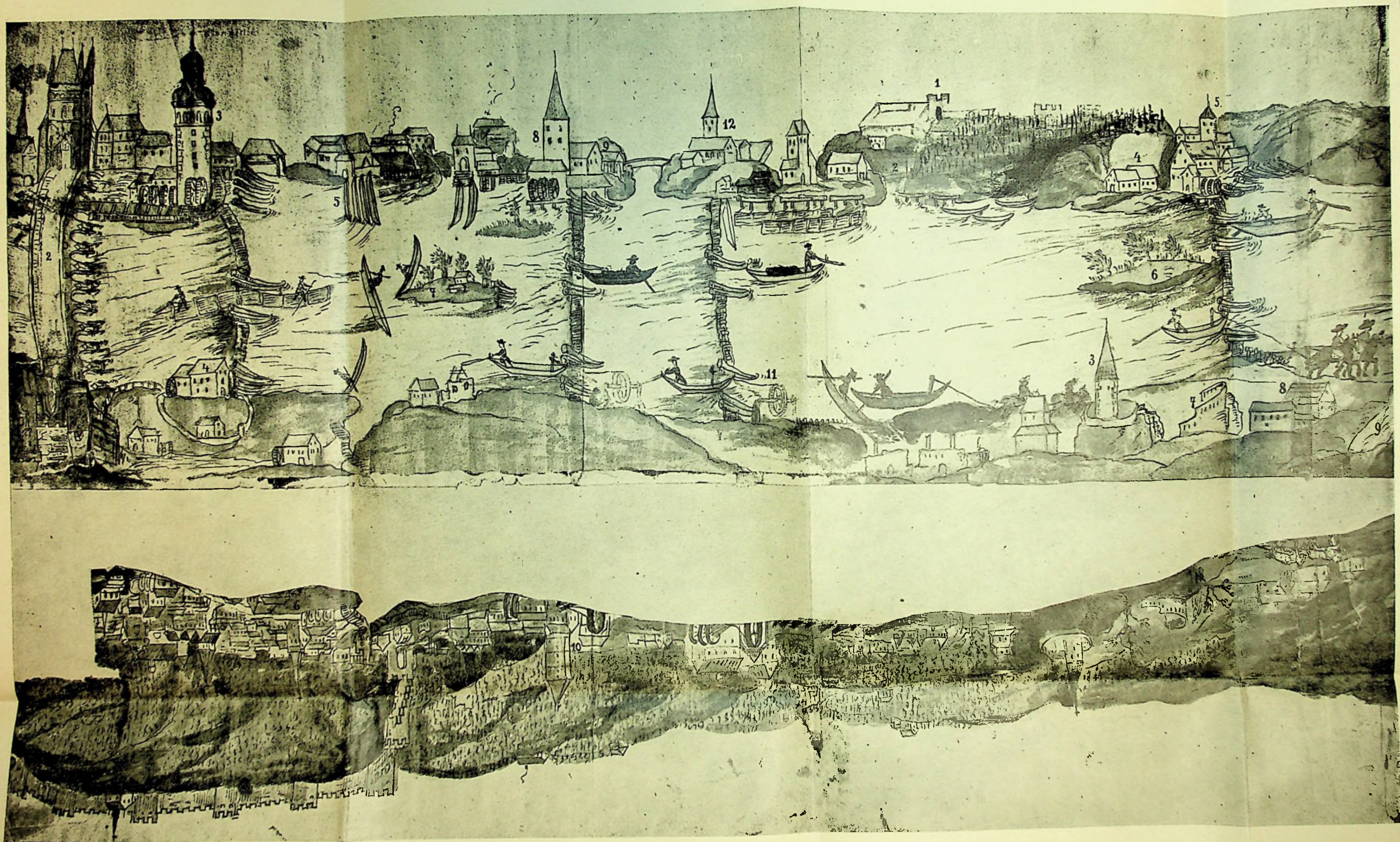
I.

1. Křižovnický kostel.	1. Vyšehradská brána.
2. Karlův most.	2. Botič.
3. Staroměstská vodárna.	3. Zlíchovský kostel.
4. Sovovský mlýn na Malé Straně	4. Podol.
5. Přívoz.	5. Modřany.
6. Kampa.	6. Modřanský ostrov.
7. Ostrov Malé Benátky (Střelecký).	7. Prachová.
8. Šitkovské mlýny.	8. Lochovice.
9. Kostel sv. Václava.	9. Berounka.
10. Malostranská vodárna a mlýn Kro-
páčkův.	
11. Rumpál k výtahu lodí.	
12. Klášter na Slovanech.	

II.

1. Převoz lodí nad Křemenem.
 2. Dědek.
 3. Skalice.
 4. Volšice.
 5. Dolejší slap.
 6. Strmé skály.
 7. Srub.
 8. Hořejší slap. (Počátek proudů.)
-

Altmannovo panorama: I. Od Karlova mostu k Modřanům.